

Los van drank

Procevaluatie Haltafdoening Alcohol

Jos Kuppens
Annemiek Nieuwenhuis
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

Los van drank

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

Jos Kuppens
Annemiek Nieuwenhuis
Henk Ferwerda

Beke *reeks*

In opdracht van

Ministerie van Veiligheid en Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum,
afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen

Met medewerking van

Karin Tijhof

Omslag en vormgeving

Marcel Grotens

Omslagfoto

Vince Petaccio

Drukwerk

GVO Drukkers & Vormgevers B.V.

Jos Kuppens, Annemiek Nieuwenhuis en Henk Ferwerda

Los van drank

Procesevaluatie Haltafdoening Alcohol

ISBN 978-90-75116-65-6

© Ministerie van Veiligheid en Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
(Den Haag), 2011

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het WODC.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means
without written permission from WODC.

Inhoud

Voorwoord	7
Samenvatting	9
Summary	15
1 Inleiding	23
1.1 De Haltafdoening Alcohol	24
1.2 Een onderzoek naar de Haltafdoening Alcohol	26
1.3 Methoden van onderzoek	28
1.4 Afbakening van het onderzoek	31
1.5 Leeswijzer	32
2 De achtergrond van de Haltafdoening Alcohol	35
2.1 Historie: van practice based tot een checklist	35
2.2 De visie achter de Haltafdoening Alcohol volgens de experts	37
2.3 Het leerproject voor jongeren en de ouderbijeenkomst volgens de Checklist	40
2.4 De beoogde en bereikte doelgroep	42
2.5 Tussenbeschouwing	46
3 De werkwijze van de drie partijen	49
3.1 De handhavingsarrangementen vergeleken	49
3.2 De analyse van het traject bij de politie, Halt en instellingen voor verslavingszorg	53
3.3 De inhoudelijke leerprojectanalyse	60
3.3.1 De inhoudelijke onderdelen van de jongerenbijeenkomsten	60
3.3.2 De inhoudelijke onderdelen van de ouderbijeenkomst	63
3.4 De analyse van overige aspecten	65
3.5 Tussenbeschouwing	67

4	Meningen en ervaringen rond de Haltafdoening Alcohol	71
4.1	Meningen van medewerkers instellingen voor verslavingszorg (bron: enquête)	71
4.2	Meningen van regionale contactpersonen en experts (bron: interviews)	74
4.3	Meningen van jongeren (bronnen: evaluatieformulieren en enquête)	75
4.4	Meningen van ouders (bron: enquête)	77
4.5	Tussenbeschouwing	77
5	De onderzoeksvragen beantwoord	81
	Geraadpleegde literatuur	93
	Lijst met afkortingen	95
	Bijlage 1: Lijst van respondenten	99
	Bijlage 2: Factsheet Haltafdoening Alcohol	100
	Bijlage 3: Topiclijst interviews regionale contactpersonen	102
	Bijlage 4: Vragenlijst medewerkers instellingen voor verslavingszorg	106
	Bijlage 5: Enquêtemateriaal voor jongeren en ouders	110
	Bijlage 6: Observatielijsten voor jongeren en ouders	120
	Bijlage 7: In de Checklist genoemde producten	124
	Bijlage 8: AuraH-analyse per regio	127
	Bijlage 9: Haltregio's	128
	Bijlage 10: Signaleringsinstrument Haltbureaus	129

Voorwoord

Voor u ligt de rapportage van het onderzoek naar de Haltafdoening Alcohol, dat in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen) is uitgevoerd. Het is een onderzoek dat te beschouwen is als een procesevaluatie die voorafgaat aan een eventuele effectevaluatie van de Haltafdoening Alcohol.

Voor de uitvoering van het onderzoek zijn we veel mensen dank verschuldigd. Allereerst zijn dat de personen die nauw betrokken waren bij het aanleveren van de regionale gegevens. Het gaat hierbij om onze contactpersonen bij de politie, de Haltbureaus en de verslavingszorginstellingen. Daarnaast hebben we enkele landelijke experts, waaronder Rob Bovens (Trimbos Instituut) en Caroline de Rover (GGD Gelre-IJssel) meerdere malen geraadpleegd om de oorsprong van de Haltafdoening Alcohol te achterhalen.

Verder hebben we van veel verslavingszorginstellingen medewerking gekregen om leerprojecten met jongeren en ouders bij te wonen. Juist deze bijeenkomsten zorgden ervoor dat de Haltafdoening Alcohol voor ons als onderzoekers grijpbaar werd. Daarnaast hebben we vanuit bureau Halt Twente veel medewerking gekregen van Elly van der Helm, die voor ons als intermediair tussen de Haltbureaus en de in enquêtes te ondervragen jongeren en ouders heeft gefungeerd, waarvoor dank.

Ons laatste woord van dank gaat uit naar de leden van de begeleidingscommissie die ons in de diverse fasen van het onderzoek hebben ondersteund. We zijn mevrouw Van de Mheen (voorzitter/IVO), mevrouw Kuunders (Nederlands Jeugdinstituut), de heer Van der Laan (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum), mevrouw van Erpecum (Ministerie van Veiligheid en Justitie), mevrouw Ten Boom (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) en mevrouw Van der Vorst (Pedagogische Wetenschappen en Opvoedkunde, Radboud Universiteit) erkentelijk voor hun inbreng bij de totstandkoming van het rapport.

Arnhem, 2011

Jos Kuppens, Annemiek Nieuwenhuis en Henk Ferwerda

Samenvatting

Sinds 2006 wordt gewerkt met de Haltafdoening Alcohol. Dit is een interventie die zich richt op jongeren tussen twaalf en achttien jaar die onder invloed van alcohol een APV- of een strafrechtelijk feit hebben gepleegd. De interventie bestaat, nadat de jongere is doorverwezen door de politie, uit vaak meerdere gesprekken met een Haltmedewerker en een leerproject van ongeveer zes uur bij een instelling voor verslavingszorg. Daaraan gekoppeld zitten de ouders van de jongeren bij het Haltgesprek en nemen ze deel aan een ouderbijeenkomst die door de instelling van verslavingszorg gegeven wordt.

Momenteel wordt de Haltafdoening Alcohol in de pilotregio's Flevoland, Gelderland, Gooi & Vechtstreek, IJsselland, Limburg Noord, Oost-Brabant en Twente uitgevoerd. Vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie bestaat interesse om de Haltafdoening Alcohol uit te rollen naar andere Haltregio's. Daarvoor wordt als basisvoorwaarde gesteld dat de interventie effectief is, hetgeen op basis van een effectevaluatie moet worden bepaald. Om effecten van de Haltafdoening Alcohol goed te kunnen bepalen, is het noodzakelijk dat de Haltafdoening Alcohol in alle regio's betrekkelijk uniform wordt uitgevoerd. Daarom is een procesevaluatie uitgevoerd, met als centrale vraag in hoeverre de Haltafdoening Alcohol uitgevoerd wordt zoals beoogd, mede afgezet tegen de kwaliteitscriteria van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies. Onderhavige rapportage is te beschouwen als het verslag van de procesevaluatie. De onderzoeksvragen zijn als volgt geformuleerd:

1. Wordt de interventie toegepast op de beoogde doelgroep? Wordt de juiste doelgroep door politie naar Halt doorverwezen (stuurt de politie alle jongeren door die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen?) en wordt de juiste doelgroep door Halt naar de cursus door verslavingszorg doorverwezen? Welke knelpunten doen zich eventueel voor? Doen zich in de praktijk onvermoede selectie-effecten voor?
2. In hoeverre wordt rekening gehouden met de motivatie van ouders en jongeren? Worden inspanningen verricht om motivatie te bevorderen?
3. Met welke uitval van deelnemers heeft men eventueel te maken en in welke omstandigheden, met welke redenen? Heeft de groep uitvallers specifieke kenmerken?

4. Is er sprake van afstemming en/of samenwerking tussen de uitvoerders van het Haltgedeelte en het leerprojectgedeelte? Zo ja, hoe ziet dat er in de praktijk uit? Hoe waarderen de betrokken partijen de samenwerking? Worden knelpunten gesignaleerd, en zo ja, welke?
5. Wordt de afdoening in de praktijk uitgevoerd zoals beschreven in het plan? Wat zijn eventuele afwijkingen, en wat zijn de redenen om af te wijken?
6. Zijn er verschillen tussen de instellingen met betrekking tot de uitvoering en, zo ja, waar hebben die betrekking op?
7. In hoeverre nemen de ouders deel? Wat zijn eventueel redenen dat zij niet deelnemen?
8. Hoe werkt de interventie in de praktijk en is dit conform de veronderstellingen die eraan ten grondslag liggen? Wat zijn volgens betrokkenen de werkzame bestanddelen?
9. Hoe waarderen medewerkers en deelnemers de interventie?
10. Zijn er knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren? Welke zijn dit?
11. Op welke punten zou de uitvoering moeten worden aangepast om te komen tot 'integere uitvoering'?

In het onderzoek zijn diverse onderzoeksactiviteiten ingezet, waaronder een literatuur- en documentverkenning, expertinterviews en interviews met regionale vertegenwoordigers van de politie, het Haltbureau en de instelling voor verslavingszorg. Ook is de doelgroep, de jongeren die beoogd worden voor de Haltafdoening Alcohol en die in de praktijk worden doorverwezen, nader geanalyseerd. Verder is medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg, maar ook jongeren en ouders zelf naar hun mening over aspecten van de Haltafdoening Alcohol gevraagd. Voor jongeren is deze mening afgezet tegen de evaluatieformulieren die ze na het leerproject hebben ingevuld. Ten slotte zijn leerprojecten voor jongeren en ouderbijeenkomsten geobserveerd, om te bepalen of de regionale plannen van aanpak overeenkomen met de uitvoering in de praktijk.

De Haltafdoening Alcohol is een interventie in ontwikkeling. De interventie is oorspronkelijk gestart in de Achterhoek (regio Gelderland), aangevuld met elementen uit regio Limburg Noord en langzamerhand uitgebreid naar zeven pilotregio's. Om andere Haltregio's in de gelegenheid te stellen een betrekkelijk uniforme Haltafdoening Alcohol te ontwikkelen, is de Checklist Haltafdoening Alcohol (Bovens, 2009) ontwikkeld. Deze Checklist biedt nieuwe regio's kaders voor de invulling van de interventie, gebaseerd op plannen van aanpak uit de zeven pilotregio's.

Aan landelijke experts is gevraagd wat de werkzame bestanddelen in de Haltafdoening Alcohol zijn. Voorlichting op maat, interactie tussen jongeren onderling en het betrekken en de medewerking van ouders worden genoemd. Interactie tussen jongeren wordt ook door regionale medewerkers van de politie, Halt en de instellingen voor verslavingszorg genoemd.

Als aandachtspunten van de Haltafdoening Alcohol zijn door de professioneel betrokkenen onder andere de soms lange duur tussen gepleegd feit en interventie en de soms lange reistijd van woonplaats naar bijeenkomstlocatie genoemd.

Een belangrijk onderdeel van de procesevaluatie is het bepalen of de beoogde doelgroep wordt doorverwezen. De doelgroepdefinitie is in de Checklist en de regionale plannen breed opgezet, waardoor eigenlijk iedere Haltwaardige jongere tussen twaalf en achttien jaar hieraan voldoet. Ook blijkt dat iedere regio verschillende contra-indicaties, afwijkend van de Checklist, hanteert. Verder verwijst de politie in meerdere regio's ook niet alle jongeren door, vanwege speciale regelingen in het regionale handhavingsarrangement of de in hun ogen omslachtige manier van doorverwijzen. Ook komen in bepaalde regio's de strafrechtelijke zaken voornamelijk in het Justitieel Casusoverleg (JCO), en dus niet in het traject van de Haltafdoening Alcohol, terecht.

De wijze waarop in Gelderland de Haltafdoening Alcohol wordt uitgevoerd, zo blijkt uit onderhavige procesevaluatie, is niet een op een gekopieerd door de overige zes pilotregio's; er is sprake van couleur locale. Dit uit zich onder andere in de volgende zaken:

Niveau	Vershil
<i>Handhavingsarrangement</i>	Geen uniforme lijst met artikelen
	APV-artikelen zijn niet eensluidend geformuleerd
<i>Processen</i>	Regievoerder verschilt of ontbreekt
	Basis voor de doorverwijzing door de politie (Tobias of LOF) onduidelijk
	Soms potentiële doorverwijzingen naar het JCO
	Uitnodigingsbrieven voor ouders verschillen per regio
	Opkomstpercentages van ouders verschillen per regio
	Volgorde van het leerproject jongeren en ouderbijeenkomst varieert
	Aantal jongerenbijeenkomsten (minimaal twee, maximaal vier) varieert
	Aantal trainers per bijeenkomst verschilt per regio
<i>Producten</i>	Niet alle regio's gebruiken de in de Checklist voorgestelde modules
	Regio's gebruiken daarnaast ander, eventueel zelfontwikkeld, materiaal
<i>Overig</i>	De houding van de trainer: van permissief tot strikt kaderstellend
	Vershil in tolerantie ten aanzien van alcoholgebruik bij trainers

De handhavingsarrangementen, regionale lijsten met APV- en strafrechtsartikelen op basis waarvan jongeren kunnen worden doorverwezen naar de Haltafdoening Alcohol, verschillen, waardoor interregionale rechtsongelijkheid ontstaat. Strikt genomen, is er zelfs sprake

van intraregionale rechtsongelijkheid omdat het onderzoek uitwijst dat politiefunctionarissen op eigen initiatief al dan niet doorverwijzen. Dit wordt versterkt doordat strafrechtelijke feiten waarbij sprake is van alcoholgebruik door jongeren in sommige regio's doorgestuurd worden naar het Justitieel Casusoverleg. Dit terwijl in andere regio's het uitgangspunt bestaat om zoveel mogelijk door te verwijzen richting de Haltafdoening Alcohol als er bij een geconstateerd APV- of strafrechtelijk feit alcohol in het spel is.

Sowieso gaan er stemmen op om in de Haltafdoening Alcohol onderscheid te maken in trajecten voor APV- en strafrechtjongeren en in twaalf- en dertienjarigen versus veertienplussers. Opmerkelijk is dat juist Limburg Noord, de enige regio die met dit onderscheid werkt, overweegt hiermee te stoppen vanwege de wens zo min mogelijk individuele trajecten en dus juist zoveel mogelijk groepsbijeenkomsten uit te voeren.

Procesmatig blijkt er geen uitvoeringspraktijk te bestaan die voor alle regio's geldt. In de basis levert de politie doorverwijzingen aan, verzorgt Halt de intake van de jongeren en hun ouders en leveren de instellingen voor verslavingszorg de leerprojecten voor jongeren en de ouderbijeenkomsten. Maar iedere regio geeft hier een eigen invulling aan.

De politie, als primaire aanjager van het aantal doorverwijzingen Haltafdoening Alcohol, verdient extra aandacht. In sommige regio's verwijst de politie veel door, in andere regio's stagneren de aantallen doorverwijzingen of nemen ze af. Het blijkt dat daar waar veel wordt doorverwezen de procedure voor de politie duidelijk is en de noodzaak van de Haltafdoening Alcohol breed wordt uitgedragen. Regelmatige sessies in het kader van de deskundigheidsbevordering van de politie, georganiseerd door Halt en de instellingen voor verslavingszorg, kunnen mogelijk bijdragen aan meer doorverwijzingen. Daarbij is het van belang om al vanaf de start volop te investeren in het verduidelijken van de Haltafdoening Alcohol en het vereenvoudigen van de politieprocessen. Dit laatste natuurlijk ook in overeenstemming met het Openbaar Ministerie en de gemeenten (als APV-verantwoordelijke). In ieder geval hebben de processen weinig gevolgen voor de uitval van jongeren, want dit komt zelden voor. Wel leiden de verschillende processen tot een fluctuatie in de opkomst van ouders bij de ouderbijeenkomsten; deze lopen uiteen van 30 tot 100 procent. Vooralsnog is de reden voor deze verschillen terug te voeren op de wijze waarop ouders in een brief worden uitgenodigd en het al dan niet plannen van de ouderbijeenkomsten samen met het leerproject voor jongeren.

De mening van jongeren en ouders over de Haltafdoening Alcohol is doorgaans positief. Op de trainer hebben jongeren weinig aanmerkingen en bovendien geven jongeren aan wat van de cursus te hebben opgestoken; men denkt meer na over het eigen drankgebruik. Ook ouders staan overwegend neutraal tot positief ten aanzien van de ouderbijeenkomst en de inhoud daarvan.

Uit gesprekken met trainers na observaties van leerprojecten blijkt dat trainers een verschillende invulling geven aan het leerproject; de een streeft naar gezellige bijeenkomsten en laat de teugels vieren, terwijl een ander de voorkeur geeft aan een meer serieuze bijeenkomst, gecombineerd met gedragsregels. Enige afstemming door middel van een werk-

instructie lijkt hier noodzaak. Uit interviews komen nog enkele suggesties naar voren voor het optimaliseren van de bijeenkomsten, waaronder het aanhaken bij de nog in te voeren aanpassingen van de Drank- en Horecawet en het gebruik van een blaastest, om beter te bepalen of jongeren onder invloed van alcohol zijn.

Niet alle regio's maken gebruik van alle modules die in de Checklist worden aanbevolen. Daarnaast maken veel regio's gebruik van zelfontwikkelde modules. Dit geeft de Checklist het karakter van een 'grootste gemene deler' en leidt tot de conclusie dat er meer uniformiteit in de interventie gebracht moet worden als men wil spreken van 'de' Haltafdoening Alcohol. Een suggestie is om dit via een landelijk draaiboek te doen. In dit draaiboek wordt de Haltafdoening Alcohol in detail uitgewerkt, met als eindresultaat een werkinstructie voor alle partijen met voorbeelddocumenten (te gebruiken brieven en modules).

We concluderen dat er mogelijkheden zijn om een effectevaluatie uit te voeren. Wel moet gekeken worden naar de schaal van de effectevaluatie: met alle zeven pilotregio's of met een selectie daarvan? Het is niet helder vast te stellen waar we het effect van meten wanneer er pilotregio's met verschillende werkwijzen deelnemen. Voor een adequate effectevaluatie is, althans in de te onderzoeken regio's, uniformiteit op de volgende onderdelen benodigd:

Niveau	Minimale voorwaarden voor de onderzoeksregio's
<i>Processen</i>	Doorverwijzingscriteria en –processen politie/OM voor alle regio's gelijk stellen
	Periodieke deskundigheidsbevordering bij de politie verzorgen
	Aantal en soort Haltgesprekken in alle regio's gelijk stellen
	Uitnodigingsbrieven ouders/jongeren identiek opmaken voor alle regio's
	Ouderbijeenkomst samen met eerste jongerenbijeenkomst plannen
<i>Doelgroep</i>	Doelgroepdefinitie gelijk stellen voor alle regio's
	Contra-indicaties voor alle regio's gelijkstellen en naleven
<i>Inhoud leerproject</i>	Landelijk uniforme inhoud van het leerproject samenstellen
	Aantal jongerenbijeenkomsten van de instellingen voor verslavingszorg vaststellen op twee bijeenkomsten met een vastgesteld aantal uren
<i>Overig</i>	Werkinstructie voor de trainer opstellen, met daarin eisen aan de houding van de trainer en minimale eisen aan motiverende gespreksvoering

We schetsen drie scenario's waarin de opzet van de effectevaluatie varieert. Dit alles geldt onder de voorwaarde dat er controleregio's voorhanden zijn. Een bijkomende voorwaarde voor de drie scenario's is dat niet-pilotregio's voorlopig niet mogen starten met de interventie, aangezien dit de kans op geschikte controleregio's reduceert.

Scenario 1: uniformeer eerst de interventie, voer daarna de effectevaluatie uit

In dit scenario gaan we ervan uit dat in de zeven pilotregio's een effectevaluatie wordt uitgevoerd, zoals dit oorspronkelijk is beoogd. Een vereiste is dat alle regionale interventies worden samengebracht in het landelijke draaiboek, dat mede op basis van de bevindingen uit de procesevaluatie tot stand is gekomen. Dit heeft gevolgen voor de processen rond de interventie en de modules in het leerproject. We gaan ervan uit dat dit proces in ongeveer een jaar afgerond kan zijn, waarna wederom een verkorte procesevaluatie wordt uitgevoerd om te kijken hoe uniform de regio's werken. Vervolgens zal de effectevaluatie uitgevoerd worden.

Scenario 2: focus op groeiregio's en gebruik vervolgens de ervaringen voor het optimaliseren van de interventie

In dit scenario ligt de nadruk op de regio's Oost-Brabant en Twente. Deze regio's bieden qua aantallen de mogelijkheid om een effectevaluatie uit te voeren. Dit scenario is eenvoudiger uit te voeren dan scenario 1. Daaraan zijn wel enkele voorwaarden verbonden. Zo is het belangrijk dat beide regio's hun interventies aan het nog te ontwerpen landelijke draaiboek aanpassen. Indien blijkt dat regio Twente het landelijke draaiboek niet direct kan implementeren, bestaat de mogelijkheid om de effectevaluatie alleen in regio Oost-Brabant uit te voeren. Dit gezien de aantallen doorverwijzingen in deze regio.

De uitkomsten van de effectevaluatie kunnen vervolgens gebruikt worden om de interventie door te ontwikkelen en te optimaliseren richting een erkende interventie.

Scenario 3: twee regio's die hun eigen afdoening aan een effectevaluatie onderwerpen

Ook in dit scenario blijft de focus op de regio's Oost-Brabant en Twente. Deze regio's blijven de Haltafdoening Alcohol op hun eigen manier uitvoeren; daarmee beschouwen we de afdoeningen in deze regio's als aparte interventies. Vervolgens wordt op deze twee interventies een effectevaluatie uitgevoerd.

Summary

The so-called Halt Settlement Alcohol (Haltafdoening Alcohol in Dutch) has been applied since 2006. This intervention focuses on young people between twelve and eighteen years of age who have committed either an APV offence¹ or a criminal offence while being under the influence of alcohol. After the police have referred the young offender, the intervention often includes several talks with Halt staff and an educational project of approximately six hours at an addiction treatment centre. The parents of the youngster are not only present at the Halt talk(s), but they participate in a parent meeting which is organized by the addiction treatment centres as well.

The Halt Settlement Alcohol has been implemented in the Dutch pilot regions of Flevoland, Gelderland, Gooi & Vechtstreek, IJsselland, Limburg Noord, Oost-Brabant and Twente. The former Dutch Ministry of Justice has shown some interest in expanding the Halt Settlement Alcohol to other Halt regions as well, provided the intervention is effective. This must be assessed on the basis of an evaluation of the effects of the intervention. In order to be able to assess the effects of the Halt Settlement Alcohol correctly, it is a prerequisite for the Halt Settlement Alcohol to be implemented rather uniformly in all the regions. That is why a process evaluation was carried out, which focused on the question to what extent the Halt Settlement Alcohol was implemented as intended. At the same time it could be analyzed whether the quality criteria of the Dutch Accreditation Committee for Behavioural Interventions (Erkenningscommissie Gedragsinterventies in Dutch) were observed. This report can be regarded as an account of the process evaluation, which was based on the following research questions:

1. Is the intervention applied to the intended target group? Do the police refer the right target group to Halt? (Do the police refer all young offenders who could be eligible for the programme?) and does Halt refer the right target group to the programme organized by the addiction treatment centres? What, if any, problems occur? Do unintended selection effects occur in practice?

2. To what extent is the parents' and youth's motivation taken into account? Are any efforts made to enhance their motivation?
3. Have any participants dropped out and if so, what are the drop-out rates? Under what circumstances and for what reasons? Does the group of drop-outs share any specific characteristics?
4. Do staff who implement the Halt component of the programme and staff who implement the educational project component coordinate their activities or do they work together? If so, what does this entail in practice? How do the parties involved value the cooperation? Are problems identified and if so, what kind of problems?
5. Is the Halt Settlement implemented in practice as described in the project plan? Was the original plan adhered to, and if not, why not?
6. Are there any differences among the treatment centres with respect to the implementation approach and if so, what do these differences relate to?
7. To what extent do the parents participate in the programme? If they do not participate, why not?
8. How does the intervention work in practice and is this in line with the assumptions underpinning it? What elements are effective according to those involved?
9. How do staff and participants value the intervention?
10. Are there any bottlenecks which hamper or hinder implementation? If so, what are they?
11. In what respects should the implementation be adapted in order to attain a 'sound implementation'?

The study made use of a range of research activities, including a literature search and document exploration, expert interviews and interviews with regional representatives of the police, Halt Bureaus and the addiction treatment centres. Also, a further analysis was made of the target group of young offenders for whom the Halt Settlement Alcohol is designed and who are referred to the programme in practice. In addition, both the addiction treatment centre staff and the young people and their parents were asked their opinions on some aspects of the Halt Settlement Alcohol. The opinions of the group of young offenders were compared with the answers they had given in the evaluation forms which they had filled out after having completed the educational project. Finally, some educational project meetings for the young offenders and parent meetings were observed, in order to assess whether the way in which the programme was implemented in practice was in line with the regional action plans.

The Halt Settlement Alcohol is an intervention in the making. The intervention originally started in the Achterhoek (a region in the province of Gelderland). Some elements from the Limburg Noord region were added and the scope was gradually widened to seven pilot regions. To enable other Halt regions to develop a more or less uniform Halt Settlement Alcohol, the so-called Checklist Haltafdoening Alcohol was developed (Bovens, 2009).

This checklist offers new regions a framework, based on the action plans of the seven pilot regions, for shaping the intervention.

National experts were asked what elements of the Halt Settlement Alcohol programme were effective. Relevant information concerning alcohol abuse, interaction among the young participants themselves, and involving the parents and securing their cooperation were mentioned. According to regional police officials and Halt and addiction treatment centre staff as well, interaction among the young participants themselves was an effective part of the programme.

Aspects which need more consideration in the Halt Settlement Alcohol programme include the sometimes long period of time between the offence committed and the intervention, and the fact that the journey between the place of residence and the place where the meetings were held was sometimes quite long.

An important element of the process evaluation consisted of determining whether the intended target group was actually referred. The checklist and regional plans loosely define the target group, as a result of which virtually every 'Halt candidate' between twelve and eighteen years of age met the definition. It also turned out that every region used contraindications that differed from the ones in the checklist. Furthermore, in several regions the police did not refer all young offenders, because of special regulations in the regional enforcement laws or because they thought the referral procedure was too cumbersome. Moreover, in certain regions criminal cases were mainly dealt with by Judicial Case Consultation (Justitieel Casusoverleg or JCO in Dutch), and so young candidates were not referred to the Halt Settlement Alcohol programme.

This process evaluation shows that the way in which the Halt Settlement Alcohol programme was implemented in Gelderland was not copied in exactly the same manner by the other six pilot regions. There were some local variations, a *couleur locale*. The following differences were found:

Level	Differences
<i>Enforcement regulations</i>	There was no uniform list of law articles.
	The APV articles were not identically phrased.
<i>Processes</i> <i>(continued on page 18)</i>	There were different programme managers or there was no programme manager at all.
	Police were not certain as to when to refer people (on the basis of Tobias or LOF).
	Sometimes potential referrals were sent to JCO instead
	The letters of invitation to parents differed across the regions.
	Parent turnout rates varied across the regions.

<i>Processes</i> (continued from page 17)	Sequence of educational project for the young and parent meetings was not identical.
	The number of youth meetings varied (between two and four).
	The number of coaches present at the meetings varied across the regions.
<i>Products</i>	Not every region used the proposed modules in the checklist.
	Regions used additional material, which they had sometimes developed themselves.
<i>Other</i>	Coaches' attitudes varied: from permissive to strict.
	Coaches showed different levels of tolerance regarding alcohol consumption.

The enforcement regulations, the regional lists of APV and criminal law articles on the basis of which young offenders can be referred to the Halt Settlement Alcohol differed, causing interregional legal inequality. Strictly speaking, there is even intraregional legal inequality, because our study shows that police officials referred (or not) on their own initiative. In some regions inequality was reinforced by the practice of referring criminal cases involving alcohol consumption by young offenders to Judicial Case Consultation. Some other regions, in contrast, acted on the principle that as many referrals as possible should be made to Halt Settlement Alcohol if alcohol consumption played a role in an established APV or criminal offence. In any case, more and more people are saying that a distinction should be made between programmes for young APV offenders and criminal law offenders, and between twelve- and thirteen-year-olds and those fourteen years of age and older in the Halt Settlement Alcohol. It is striking however, that the Limburg Noord region, as the only region that uses this distinction, was considering to stop using it, because they wanted to carry out as few individual counselling programmes as possible and to hold as many group meetings as possible instead.

Regarding the process, this study shows that the programme was not uniformly implemented in all regions. Basically, the police provide the referrals, Halt takes care of the intake meetings with the young offenders and their parents, and the addiction treatment centres offer the educational projects for the young offenders and the parent meetings. Every region had its own way of doing these things, however.

The police, as primary force behind the number of referrals to Halt Settlement Alcohol, deserve extra attention. In some regions the police made many referrals, in other regions the number of referrals stagnated or decreased. Our study shows that in regions where many referrals were made the procedure was clear to the police and the necessity of the Halt Settlement Alcohol was widely propagated. Regular sessions with respect to police expert training, organized by Halt and the addiction treatment centres, might contribute to a larger number of referrals. In this context it is important to invest seriously in explaining the Halt Settlement Alcohol programme and in simplifying the police procedures right from the

beginning. The latter should of course be done in cooperation with the Public Prosecutor Service and the municipalities, which are responsible for enforcing the local bylaws.

In any case, the different processes had few consequences for the dropout rates among the young offenders, because dropout was rare. The different processes did however lead to fluctuations in parent turnout rates at the parent meetings; these rates varied from 30 percent to 100 percent. It is tentatively concluded that the reasons for these differences can be traced back to the way in which the parents were invited by letter and whether or not parent meetings were planned simultaneously with the educational project for the young participants.

In general, the young participants and their parents were positive about the Halt Settlement Alcohol. The young participants found little fault with the coaches and moreover, they indicated they had learnt a couple of things from the programme; they were giving more thought now to their own alcohol consumption. The parents also had a predominantly neutral to positive attitude towards the parent meeting and its contents.

Interviews with coaches held after having observed some of the educational projects made it clear that these coaches each had their own way of carrying out the educational project; some tried to make the meetings pleasant and loosened the reins, while others preferred more serious meetings with strict(er) rules of behaviour. Some coordination by means of a working instruction seems to be necessary here. The interviews have provided more suggestions for optimizing the meetings, e.g. providing information about amendments to the Licensing and Catering Act (*Drank en Horecawet* in Dutch) that will be implemented in the foreseeable future, and the use of a breath sample test to better assess whether young people are under the influence of alcohol.

Not every region used all the modules recommended in the checklist. Also, many regions used modules they had developed themselves. The checklist thus seems to have become a 'common denominator', which leads to the conclusion that the intervention needs to be uniformized more in order to be called 'the' Halt Settlement Alcohol. This could be done, for example, by means of a national script. In this script the Halt Settlement Alcohol will be worked out in detail and the final result will be a working instruction including exemplary documents (letters and modules to be used) for all parties involved.

All in all, we can conclude that it is possible to carry out an effect evaluation. The scale of the effect evaluation should be taken into consideration, however: should all seven pilot regions be included or should a selection be made? It is not clear what effects are measured exactly when pilot regions with different working procedures participate. For an effect evaluation to be adequate, uniformity with regard to the following elements is required, at least in the regions to be studied:

Level	Minimum conditions for the pilot regions to be studied
<i>Processes</i>	Bring into line referral criteria and processes, regarding both police and Public Prosecutor Service for all regions.
	Provide police with expert training regularly.
	Bring into line the number and nature of Halt talks for all regions.
	Use identical letters of invitation to parents / young people in all the regions.
	Schedule parent meeting simultaneously with the first meeting with the young participants.
<i>Target group</i>	Bring into line the target group definition for all regions.
	Bring into line the contraindications for all regions and observe them.
<i>Content of the educational project</i>	Make the content of the educational project identical.- Set the number of youth meetings in the centres at two meetings of a fixed number of hours.
<i>Other</i>	Develop a working instruction for coaches, including demands on the coaches' attitudes and minimum requirements regarding motivational dialogue techniques.

We will now outline three scenarios with different effect evaluation designs. These scenarios are all based on the assumption that control regions are available, however. An additional condition for all three scenarios is that non-pilot regions are not allowed to start the intervention until further notice, because this might reduce the chances of having appropriate control regions available.

Scenario 1: First uniformize the intervention and then carry out the effect evaluation

This scenario proceeds from the assumption that an effect evaluation will indeed be carried out in the seven pilot regions, as was originally intended. One requirement is that all the regional interventions be brought together in the national script, which among other things has been based on the findings of the process evaluation. This will affect the processes concerning the intervention and the modules of the educational project. We assume that it will take approximately one year to complete this process, after which a shortened process evaluation will be carried out again to determine how uniformly the regions work. Then the effect evaluation will be carried out.

Scenario 2: Focus on growth regions and use their experiences to optimize the intervention

This scenario concentrates on the Oost-Brabant and Twente regions, because in terms of numbers these regions offer the possibility to carry out an effect evaluation. This scenario can be more easily implemented than scenario 1. However, it comes with certain conditions.

It is important, for example, that both regions adapt their interventions to the national script which needs to be developed first. If it turns out that the Twente region is not able to implement the national script straightaway, it is possible to carry out the effect evaluation in the Oost-Brabant region only, because of the (high) number of referrals in this region.

The findings of the effect evaluation can then be used to further develop and optimize the intervention in order to be officially accredited.

Scenario 3: Two regions which subject their interventions to an effect evaluation

This scenario also focuses on the Oost-Brabant and Twente regions. These regions continue to implement the Halt Settlement Alcohol each in their own way; the Halt Settlements in these two regions are thus regarded as separate interventions. Then an effect evaluation of these two interventions will be carried out.

Notes

1. An offence against a municipality's General Local Bylaws (Algemene Plaatselijke Verordening in Dutch).

1 Inleiding

In Nederland kennen we sinds 1981 een alternatieve straf voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar die een licht strafbaar feit plegen: de Haltafdoening. Een jongere die door de politie is opgepakt voor een strafbaar feit wordt met een doorverwijzing naar bureau Halt in de gelegenheid gesteld een strafblad te ontlopen. Door middel van de Haltafdoening wordt de jongere bewust gemaakt van zijn of haar gedrag.¹ Dit wordt bereikt door gesprekken, werk- of leerprojecten² uitvoeren, excuses aan het slachtoffer aanbieden en de mogelijkheid om de schade te herstellen (financiële vergoeding, teruggave van gestolen goederen). De achterliggende gedachte daarbij is dat door de jongere te confronteren met de gevolgen van zijn gedrag en door de jongere gedragsalternatieven aan te bieden, voorkomen wordt dat de jongere zich opnieuw schuldig maakt aan strafbare feiten.

In 2006 is de effectiviteit van Halt (Ferwerda, van Leiden, Arts en Hauber, 2006) onderzocht. Sinds het verschijnen van het onderzoek is de Haltafdoening wederom in ontwikkeling. Belangrijk daarbij is dat er meer aandacht is voor screening van de jongeren die eventueel in aanmerking komen voor een Haltafdoening in combinatie met de (in onderzoek aangetoonde) werkzame elementen van de Haltafdoening. Vanaf 1 januari 2010 werken alle Haltbureaus met een vernieuwde methodiek. Voor de twaalf- tot achttienjarigen worden vanuit het regionale Haltbureau drie gesprekken georganiseerd. Op basis van een landelijk gehanteerd signaleringsinstrument wordt invulling aan het resterende traject gegeven.³ Belangrijk daarbij is, dat van ouders ook een grotere inbreng (zowel als het gaat om deelname aan de Haltgesprekken als in het verdere traject) wordt verwacht. Daarnaast zijn elementen als het verplicht excuus aanbieden en het betalen van schadevergoeding nieuw.

In de loop der jaren is de Haltafdoening van toepassing geworden op een ruimer scala aan strafbare feiten. Per 1 januari 2010 zijn de Haltwaardige feiten herbenoemd. In essentie zijn schoolverzuim- en alcoholmisbruikgerelateerde feiten toegevoegd.

Tabel 1.1: Haltwaardige feiten per 1 januari 2010

Artikel	Omschrijving
141 lid 1 Sr	Openlijk geweld tegen goederen
142 lid 2 Sr	Misbruik maken van alarmnummers
310/311 Sr	(Winkel)diefstal en poging tot
321 Sr	Verduistering en poging tot
326 Sr	Verwisselen van prijskaartjes
350 Sr	Vernieling en graffiti
416/417bis Sr	Heling
424 Sr	Baldadigheid in het openbaar
453 Sr	Openbare dronkenschap
461 Sr	Zich bevinden op verboden terrein
72/73 Wet personen- vervoer	Verstoren van orde, rust, veiligheid, bedrijfsgang in openbaar vervoer
1.2.2/1.2.4/2.3.6 Vuur- werkbesluit	Vuurwerkdelen waaronder: bezit van illegaal vuurwerk en afsteken van vuurwerk buiten de toegestane tijd
2/3/4c Leerplichtwet	Schoolverzuim
Lokaal geregeld	APV-feiten die te maken hebben met baldadigheid en overlastgevend gedrag, gebruik van alcohol/verdoevende middelen en brandstichting

Bron: Halt Nederland, 2009.

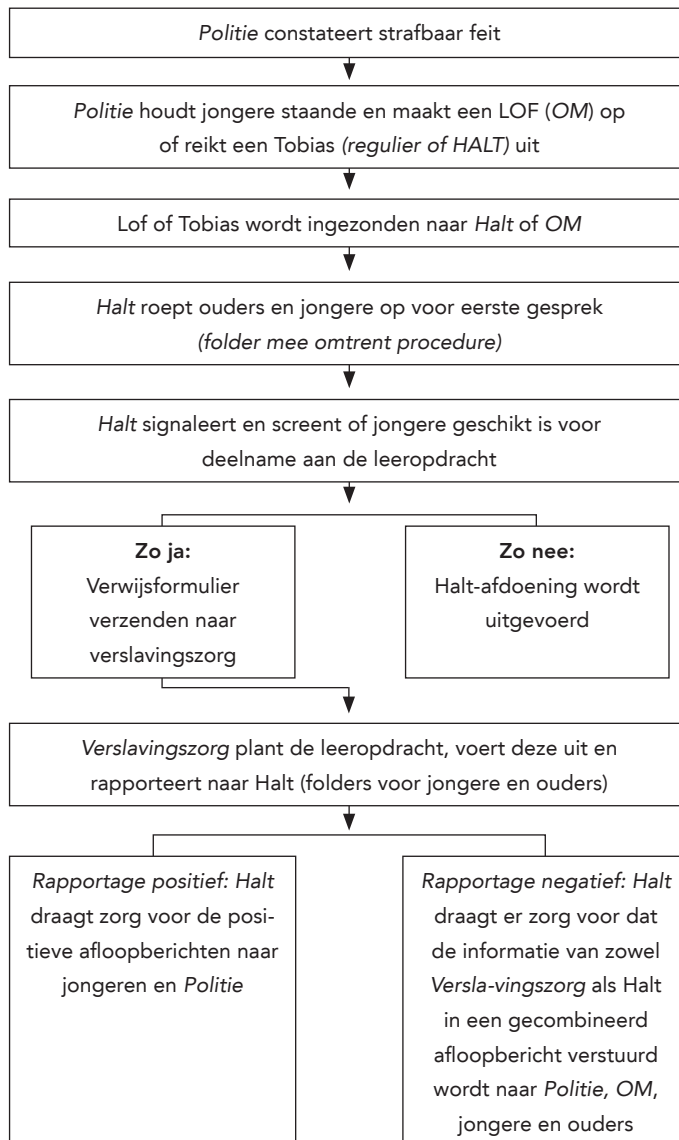
De Haltafdoening was oorspronkelijk bedoeld voor first offenders van vandalisme, maar ook dit onderdeel is in de tijd opgerekt naar second offenders (onder bepaalde voorwaarden). Per 1 januari 2010 is dit echter ingeperkt: de recidiveregeling geldt niet meer voor misdrijven en het nieuwe feit schoolverzuim. Voor overtredingen en vuurwerkdelen geldt de recidiveregeling nog wel.

1.1 De Haltafdoening Alcohol

Om al in een vroeg stadium aandacht te besteden aan de relatie tussen alcohol en delicten wordt er sinds april 2009 binnen de Haltafdoening gewerkt met een aparte modelaanpak, de Haltafdoening Alcohol. De modelaanpak is gebaseerd op twee pilotvarianten, de Boete of Kanskaart in de Achterhoek (Haltregio Gelderland, gestart in 2006) en een variant met dezelfde naam in Limburg Noord (gestart in 2008). Inmiddels wordt het project in zeven pilotregio's van Halt uitgevoerd.⁴ De modelaanpak Haltafdoening Alcohol is op verzoek van het ministerie van Veiligheid en Justitie door het Trimbos Instituut ontwikkeld. Recent is hiertoe de Checklist Haltafdoening Alcohol uitgebracht (Bovens, 2009).⁵ Volgens de modelaanpak is de Haltafdoening Alcohol '...een vroeginterventie voor jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar, die overmatig alcohol gebruiken in de openbare ruimte

met ongewenste neveneffecten voor de maatschappij als gevolg. Soms gaat het daarbij om overtreding van het Wetboek van Strafrecht, zoals vernieling/vandalisme en openbare dronkenschap, soms om overtreding van alcoholgerelateerde bepalingen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). De interventie bestaat uit een Halttraject (dat als doel heeft recidive voor het Haltwaardige delict te voorkomen) en een leerprojectdeel met als doel het schadelijk alcoholgebruik terug te dringen.' Het traject van de Haltafdoening Alcohol staat hieronder schematisch weergegeven:

Figuur 1.1: Traject Haltafdoening Alcohol (Bron: Bovens, 2009)

Kern van de Haltafdoening Alcohol is de samenwerking tussen de politie (als aanhoudende en doorverwijzende instantie), Halt (als instantie die de afdoening uitvoert, administreert en hierover rapporteert) en de verslavingszorginstelling (als uitvoerder van het leerproject).

De feiten waarvoor de Haltafdoening Alcohol kan worden opgelegd, worden in elke pilot-regio vastgelegd in een handhavingsarrangement. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie; in de praktijk gaat het om een uitbreiding van de gebruikelijke Haltwaardige feiten. De werkzaamheden van Halt in het kader van de Haltafdoening Alcohol vallen binnen de reguliere werkzaamheden van Halt. Men voert gesprekken met de jongere en zijn ouders en bepaalt het afdoeningvoorstel. Dat bevat afspraken over te verrichten taken, schadeafdoening en activiteiten van pedagogische strekking of een combinatie hiervan. Wordt een jongere in het kader van een alcoholproject naar Halt verwezen, dan wordt tijdens de gesprekken het alcoholgebruik van de jongere tijdens het delict meegenomen. De jongere krijgt een leerproject opgelegd, dat wordt begeleid door de verslavingszorg.

De reden dat het ministerie van Veiligheid en Justitie gekozen heeft voor een modelaanpak is mede gelegen in het feit dat uit onderzoek begin jaren negentig (Bovens, 1991) naar interventies die zich richten op de aanpak van alcohol bij het plegen van delicten blijkt dat dergelijke interventies effect sorteren. Bij effecten gaat het om:

- Leerinterventies gericht op verkeersovertreders hebben een positieve invloed op de kennis, attitude en het gedrag van de deelnemers;
- Leerinterventies gericht op jeugdige delictplegers hebben een recidiveverminderend effect.

Als mogelijke verklaringen voor de effecten van een alcoholverkeersproject geeft Bovens (1991) de aansluiting tussen programma en delict, het rechtstreekse contact met de doelgroep, de benadering die zich richt op het verstrekken van informatie en het feit dat er in de interventie aandacht is voor het rechtstreeks aanspreken van de deelnemers op houding en gedrag. Bovengenoemde factoren maken ook deel uit van de modelaanpak.

Voor het ministerie van Veiligheid en Justitie bestaat er ook een praktische reden voor het laten ontwikkelen van de modelaanpak in de Checklist. Dit is het bieden van een hulpmiddel voor de partners (politie, Halt en verslavingszorg) die regionaal willen gaan werken met de Haltafdoening Alcohol. Dit met het doel 'om te voorkomen dat telkens het wiel opnieuw moet worden uitgevonden' (Bovens, 2009).

1.2 Een onderzoek naar de Haltafdoening Alcohol

Vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie bestaat de gedachte om de interventie ook in andere regio's te implementeren. Een basisvoorwaarde hiervoor is wel dat de interventie effectief is. Daarom is de opdracht gegeven primair onderzoek te verrichten naar de uitvoe-

ring (in een procesevaluatie) en secundair naar de effectiviteit (in een effectevaluatie) van de Haltafdoening Alcohol. Een belangrijke voorwaarde voor de effectevaluatie is dat deze pas uitgevoerd wordt indien uit de procesevaluatie blijkt dat een effectevaluatie zin heeft. Op basis van de procesevaluatie wordt de beslissing over het al dan niet uitvoeren van de effectevaluatie door het ministerie van Veiligheid en Justitie (waaronder het WODC), na advies van de begeleidingscommissie, genomen.⁶

Onderhavige rapportage heeft alleen betrekking op de procesevaluatie in de zeven regio's waar gewerkt wordt met de Haltafdoening Alcohol. In de procesevaluatie staat de vraag centraal in hoeverre de Haltafdoening Alcohol uitgevoerd wordt zoals beoogd, mede afgezet tegen de kwaliteitscriteria van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

Het is in de procesevaluatie niet de bedoeling om alle tien criteria van de erkenningscommissie in het onderzoek te betrekken. Het gaat alleen om de criteria (versie juni 2008) die betrekking hebben op de uitvoering en dat zijn de criteria 2, 7, 8 en 9 (Ministerie van Justitie, 2008):

2. Selectie van justitiabelen – het type justitiabele waarop de gedragsinterventie zich richt, wordt duidelijk gespecificeerd en geselecteerd (worden de deelnemers voor wie de interventie is bedoeld, geselecteerd?).
7. Betrokkenheid en motivatie – betrokkenheid van de deelnemer bij de gedragsinterventie en motivatie voor deelname moeten worden bevorderd en gestimuleerd (deelnemers zijn voldoende gemotiveerd en worden gemotiveerd om de interventie af te ronden).
8. Continuïteit – er moeten duidelijke verbindingen zijn tussen gedragsinterventie en de totale begeleiding van de justitiabele (de samenwerking met de ketenpartners is voldoende helder en deze verloopt zodanig dat continuïteit in de keten ten aanzien van de (hulp aan de) deelnemers gewaarborgd kan blijven indien nodig).
9. Interventie-integriteit – de gedragsinterventie wordt uitgevoerd zoals het bedoeld is (de interventie in de praktijk wordt uitgevoerd zoals beschreven in het plan).

Vanuit voornoemde invulling van de procesevaluatie zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wordt de interventie toegepast op de beoogde doelgroep? Wordt de juiste doelgroep door politie naar Halt doorverwezen (stuurt de politie alle jongeren door die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen?) en wordt de juiste doelgroep door Halt naar de cursus door verslavingszorg doorverwezen? Welke knelpunten doen zich eventueel voor? Doen zich in de praktijk onvermoede selectie-effecten voor?
2. In hoeverre wordt rekening gehouden met de motivatie van ouders en jongeren? Worden inspanningen verricht om motivatie te bevorderen?

3. Met welke uitval van deelnemers heeft men eventueel te maken en in welke omstandigheden, met welke redenen? Heeft de groep uitvallers specifieke kenmerken?
4. Is er sprake van afstemming en/of samenwerking tussen de uitvoerders van het Haltgedeelte en het leerprojectgedeelte? Zo ja, hoe ziet dat er in de praktijk uit? Hoe waarderen de betrokken partijen de samenwerking? Worden knelpunten gesignaleerd, welke?
5. Wordt de afdoening in de praktijk uitgevoerd zoals beschreven in het plan? Wat zijn eventuele afwijkingen, en wat zijn de redenen om af te wijken?
6. Zijn er verschillen tussen de instellingen met betrekking tot de uitvoering en, zo ja, waar hebben die betrekking op?
7. In hoeverre nemen de ouders deel? Wat zijn eventueel redenen dat zij niet deelnemen?
8. Hoe werkt de interventie in de praktijk en is dit conform de veronderstellingen die eraan ten grondslag liggen? Wat zijn volgens betrokkenen de werkzame bestanddelen?
9. Hoe waarderen medewerkers en deelnemers de interventie?
10. Zijn er knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren? Welke zijn dit?
11. Op welke punten zou de uitvoering moeten worden aangepast om te komen tot 'integere uitvoering'?

1.3 Methodes van onderzoek

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden, zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd.

Gerichte literatuur- en documentverkenning

Voor het procesonderzoek is het van belang om goed inzicht te krijgen in wat de interventie precies inhoudt. Hiertoe zijn alle relevante, onderliggende documenten van onder meer het Trimbos Instituut rond de Haltafdoening Alcohol bestudeerd en geanalyseerd met als doel informatie te verzamelen over de interventie. Daarnaast zijn bij de deelnemende regio's de onderliggende handhavingsarrangementen en overige documenten opgevraagd. Deze geven inzicht in de wijze waarop de betreffende regio's inhoud hebben gegeven aan de Haltafdoening Alcohol.

De verderop beschreven onderzoekshandelingen van het voorleggen van enquêtes aan diverse respondenten en het uitvoeren van observaties worden deels gebaseerd op deze literatuur- en documentverkenning. De hierna toegelichte interviews vormen hiervoor eveneens een informatiebron.

Expertinterviews

Met de ontwikkelaars van de interventie zijn interviews gehouden om de oorsprong van de Haltafdoening Alcohol te verhelderen.⁷ Met hen is bijvoorbeeld nagegaan of de analyse van

de onderzoekers, als het gaat om de uitgangspunten van de interventie, juist is. Zo moet bijvoorbeeld exact bepaald worden wie deel uit kunnen maken van de doelgroep voor de interventie en wie niet. Omdat het onderzoek niet voorziet in een planevaluatie, zijn aan de experts aanvullende vragen gesteld, met het volgende karakter:

- Waarom is binnen de Haltafdoening Alcohol gekozen voor bepaalde modellen en methodieken?
- Wat zijn de werkzame factoren in de afdoening en waarom is daarvoor gekozen (en niet voor andere factoren)?
- Welke effecten worden verwacht van de Haltafdoening Alcohol?

Startbijeenkomst

Voor vertegenwoordigers van de politie, de Haltbureaus en instellingen voor verslavingszorg uit de zeven pilotregio's is een startbijeenkomst belegd. Deze bijeenkomst vervulde een vierledig doel:

- Kennismaking tussen de regionale verantwoordelijken in de Haltafdoening Alcohol en de leden van het onderzoeksteam;
- Toelichting op de procesevaluatie en de afzonderlijke onderzoekshandelingen. Daarin tevens een korte vooruitblik op de eventuele effectevaluatie;
- Verduidelijken van de inbreng die in de procesevaluatie van de instanties wordt verwacht;
- Het benoemen van een liaison per Haltregio. Dit om via de liaison afspraken te maken voor medewerking voor de onderzoekshandelingen per pilotregio.

Minder dan de helft van alle vertegenwoordigers (ongeveer 40 procent) was bij de bijeenkomst aanwezig, maar de bijeenkomst heeft geleid tot onderbouwd commentaar op de Factsheet Haltafdoening Alcohol (zie bijlage 2), een document waarin de details rond de procesevaluatie zijn beschreven. De factsheet is daarop aangepast en onder alle partners in de pilotregio's verspreid om de bekendheid van de procesevaluatie en de onderzoekshandelingen daarin te vergroten.

Interviews regionale contactpersonen regiopolitie, Halt en instellingen voor verslavingszorg

In alle pilotregio's is een interview gehouden met een vertegenwoordiger van de regiopolitie, als primaire verwijnsinstantie richting Halt. Daarbij was met name aandacht voor de vraag welke jongeren doorverwezen worden voor de Haltafdoening Alcohol en wat de verdere gang van zaken rond het handavingsarrangement is. Vervolgens zijn met regionale contactpersonen van Halt en de verslavingsinstelling semi-gestructureerde interviews afgenomen waarbij een aantal procesaspecten is besproken.⁸ In alle regio's zijn de interviews bewust afzonderlijk uitgevoerd, om instanties in de gelegenheid te stellen in alle openheid over het eigen functioneren en dat van de andere partners in de Haltafdoening Alcohol te spreken. Daarbij is in de gespreksvolgorde zoveel mogelijk het gangbare proces (eerst de

politiefunctionaris, vervolgens de Haltvertegenwoordiger en ten slotte de verslavingszorgmedewerker) aangehouden.

Doelgroep- en uitvalanalyse

Een van de onderzoeksvragen is in hoeverre de interventie is opgelegd aan de juiste doelgroep. Op basis van de eerste twee onderzoekshandelingen wordt de doelgroep omschreven. Om te beoordelen of deze omschrijving terug te vinden is bij de jongeren in de pilotregio's die de Haltafdoening Alcohol daadwerkelijk hebben gevolgd, wordt een analyse van AuraH-gegevens uitgevoerd. In deze regionale Haltregistratie is informatie terug te vinden over kenmerken van de jongere (leeftijd, geslacht en het gepleegde feit). In zoverre de registraties daar zicht op geven, is bepaald in hoeverre de jongeren voldoen aan de omschreven doelgroepcriteria.

Naast de doelgroepanalyse is op basis van genoemde registraties ook nagegaan hoe het staat met de uitval en wat daarvan de redenen zijn. Ook zal op basis van de bestaande informatie nagegaan worden of de groep uitvallers anders is dan de groep jongeren die de interventie in zijn geheel doorloopt.

Enquêteonderzoek onder medewerkers

Naast de interviews met de regionale contactpersonen bij de instellingen voor verslavingszorg is aan de instellingsmedewerkers die betrokken zijn bij de interventie gevraagd om een korte vragenlijst in te vullen. In de vragenlijst is ingezoomd op ervaringen met en de waardering van de interventie. Ook is aandacht voor eventuele verbeterpunten (zie bijlage 4).

Enquêteonderzoek onder jongeren en ouders

Alle jongeren en ouders die in de eerste helft van 2010 hebben deelgenomen aan de Haltafdoening Alcohol zijn onafhankelijk van elkaar aangeschreven met het verzoek een enquête in te vullen. Met name zijn vragen gesteld over motivatie bij jongeren en ouders (onderzoeksvraag 2), reden tot al dan niet deelnemen van de ouders (onderzoeksvraag 7), werkzame bestanddelen (onderzoeksvraag 8) en waardering en ervaringen met de interventie (onderzoeksvragen 9 en 10).⁹

Analyse secundaire data

In de meeste pilotregio's vullen de jongeren een bondig evaluatieformulier in na het leerproject. Grofweg wordt daarin gevraagd naar de mening over de bijeenkomsten, welke onderdelen aanslaan en welke niet. Deze evaluatieformulieren zijn geanalyseerd om een beeld te schetsen van de mening van jongeren over de bijeenkomsten bij de instellingen voor verslavingszorg.

Observaties bij jongeren- en oudersessies

In de regio's waar toestemming is verleend om observaties van bijeenkomsten met jongeren en ouders uit te voeren, zijn deze uitgevoerd.¹⁰ Aan de hand van een observatielijst (zie bijlage 6) is vastgesteld in hoeverre er in de praktijk volgens de Checklist, maar ook volgens het regionale handhavingsarrangement, wordt gewerkt. Daarnaast hebben de observaties zicht gegeven op niet-inhoudelijke aspecten, zoals de houding van de trainer, de participatie van de jongeren en de sfeer tijdens de leerprojecten. De onderzoekers hebben de observaties bewust passief en low profile bijgewoond, om de gang van zaken in de leerprojecten zo min mogelijk te verstoren.

1.4 Afbakening van het onderzoek

Strikt genomen, is het onderzoek een procesevaluatie. Dit sluit niet uit dat we deels ook kijken naar aspecten van een plan- en een effectevaluatie. Op de planevaluatie gaan we in door enkele inhoudelijke vragen over de achtergrond, de gebruikte modellen en de werkbare bestanddelen te beantwoorden. Omdat het onderzoek geen planevaluatie is, zullen we de vraag niet beantwoorden waarom gekozen is voor (onderdelen van) de interventie en of dit een juiste keuze is geweest.

De procesevaluatie speelt een rol bij het bepalen van de minimale voorwaarden voor de uitvoering van de effectevaluatie. In de eventueel uit te voeren effectevaluatie staat de invloed van de Haltafdoening Alcohol op jongeren en ouders in termen van het vergroten van kennis en bewustwording rond (eigen) alcoholgebruik en eventuele gedragsverandering centraal. Voor het procesonderzoek is het daarom minder relevant om alle mogelijke processen in de Haltafdoening Alcohol te beschrijven. Daar waar de uitgevoerde processen naar de mening van de onderzoekers niet interacteren met het traject dat jongeren en ouders doorlopen, zijn deze niet beschreven. Te denken valt bijvoorbeeld aan de termijn waarbinnen jongeren in de Haltregistratie worden opgenomen. Mits dit procesonderdeel niet leidt tot bijvoorbeeld een overschrijding van termijnen nemen we aan dat jongeren en ouders hiervan niets merken. De keuze die de onderzoekers hierin hebben gemaakt, is altijd vanuit de optiek van jongeren en ouders geweest.

Een belangrijk uitgangspunt bij een effectevaluatie is dat mogelijk optredende effecten toewijsbaar zijn aan (bepaalde aspecten van) de interventie. Als een interventie regionaal verschilt en dus diffuus is, is een causaal verband tussen gevonden effecten en de Haltafdoening Alcohol op landelijk niveau moeilijk tot niet aan te tonen. Vandaar dat we ons in dit onderzoek naar de regionale processen focussen op regionale overeenkomsten, maar zeker ook verschillen.

Een vierde afbakening van het onderzoek vormt de interventie die in Haltregio Limburg Noord wordt uitgevoerd. Deze regio werkt, in tegenstelling tot de andere zes regio's, met aparte modules voor twaalf- en dertienjarigen, veertien- en vijftienjarigen en zestien- en zeventienjarigen. Kort samengevat, zijn de modules voor de twee jongste leeftijdsgroepen

qua tijdsduur korter en inhoudelijk anders. Deze behoren volgens de Checklist dan ook niet tot de modelaanpak en blijven derhalve buiten beschouwing.

Een volgend aandachtspunt is de ontwikkeling die bij de drie partners in de Haltafdoening Alcohol gaande is. Omdat enkele regio's hebben aangegeven dat de afdoening in ontwikkeling is, sluiten we niet uit dat de stand van zaken die in onderhavige rapportage wordt opgetekend, is aangevuld door enkele nieuwe elementen. Er is zoveel mogelijk geprobeerd met deze vernieuwingen rekening te houden.

De laatste inkadering van het onderzoek betreft het aantal procespartijen dat uitvoerig beschreven wordt. Naast de politie, Halt en de instelling voor verslavingszorg zijn ook andere partijen, zoals gemeenten (onder andere als financier) en JCO-partijen (onder andere Raad voor de Kinderbescherming en Openbaar Ministerie) bij de Haltafdoening Alcohol betrokken. Behoudens een korte verwijzing naar deze partijen in enkele hoofdstukken blijven deze partijen buiten beschouwing. Hoewel ze belangrijke partners in het proces zijn, komen zij bij een normaal doorlopen Haltafdoening Alcohol namelijk niet in beeld als het gaat om directe contacten met jongeren en ouders.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bespreken we de modelaanpak, uitgewerkt in de Checklist Haltafdoening Alcohol. Het bepalen van de doelgroep komt in dat hoofdstuk eveneens aan bod. Hoofdstuk 3 gaat in op de werkwijze per pilotregio, uitgesplitst naar politie, Haltbureau en instelling voor verslavingszorg. Daarin zal zowel gekeken worden naar overeenkomsten en verschillen met de Checklist als tussen de pilotregio's. In hoofdstuk 4 komen meningen van (professioneel) betrokkenen, zoals medewerkers van instellingen voor verslavingszorg, jongeren en ouders, aan bod. Het rapport sluit in hoofdstuk 5 af met een slotbeschouwing en suggesties voor het effectonderzoek.

Noten

1. In het verloop van deze rapportage gebruiken we alleen de mannelijke vorm, ervan uitgaande dat hieronder ook meisjes vallen.
2. De term 'leerproject' is, naast de termen 'leerstraf' en 'leerproject', de meest recent door de bureaus Halt gebruikte term. Van deze term gaan we dan ook in de rapportage uit.
3. Ook wordt het signaleringsinstrument gebruikt om problemen thuis of op school te herkennen.
4. Dit zijn de Haltregio's Flevoland, Gelderland, Gooi & Vechtstreek, IJsselland, Limburg Noord, Oost-Brabant en Twente.
5. We noemen deze uitgeschreven modelaanpak in het vervolg van de rapportage 'de Checklist'.
6. De probleemstelling voor het effectonderzoek luidt: 'In hoeverre is de Haltafdoening Alcohol effectief in termen van ten eerste het vergroten van de kennis ten aanzien van de effecten van alcoholgebruik en de bewustwording ten aanzien van het eigen gebruik (zoals risico's en effecten van eigen gebruik) en ten tweede in termen van gedragsverandering?'

7. Zie voor een lijst van respondenten bijlage 1.
8. De vragen zijn met name gericht op de onderzoeksvragen 1 t/m 5, 7, 8, 10 en 11. Als het gaat om de instellingen voor verslavingszorg is er per instelling een analyse gemaakt van hun specifieke manier van werken (onderzoeksvraag 6). Zie voor de gestelde vragen bijlage 3.
9. Zie bijlage 5 voor alle introductie- en rappelbrieven en enquêtes.
10. Het gaat per regio om twee observaties bij jongeren (een volledige jongerenbijeenkomst) en een observatie van een ouderbijeenkomst. In de regio's Flevoland, Gooi & Vechtstreek en Limburg Noord zijn geen observaties uitgevoerd omdat er te weinig aanbod van jongeren is of omdat er geen groepsbijeenkomsten, maar individuele bijeenkomsten zijn georganiseerd. In het laatste geval is geen toestemming verkregen vanwege de gedachte dat onze aanwezigheid kan interfereren met het leerproject.

2 De achtergrond van de Haltafdoening Alcohol

In dit hoofdstuk staat de modelaanpak centraal. Deze is uitgewerkt in de Checklist Haltafdoening Alcohol (Bovens, 2009). Voordat we de inhoud van de Checklist bespreken, wijden we een paragraaf aan de totstandkoming en de achterliggende bedoeling ervan. Het hoofdstuk sluit af met een uitwerking van de beoogde en de werkelijke doelgroep.

2.1 Historie: van practice based tot een checklist

Om te bepalen wat de historie van de modelaanpak is, zijn gesprekken met experts gehouden. Deze experts hebben (deels) invulling gegeven aan de aanpak, waaronder het verzamelen van basismateriaal voor de ontwikkeling van de Haltafdoening Alcohol. Uiteindelijk is door een van de experts, in samenwerking met het ministerie van Justitie, Halt en IrisZorg (instelling voor verslavingszorg), de Checklist opgesteld.

De basis voor de Haltafdoening Alcohol ligt aanvankelijk in de (onderzoeks)praktijk. In een onderzoek van De Rover, Baalman en De Vocht (2003) komt naar voren dat het gemiddeld alcoholgebruik ('hoeveel drink je gemiddeld op een avond?') en het ooitgebruik ('heb je wel eens alcohol gedronken?') hoog ligt. Uit het onderzoek blijkt dat jongeren al vanaf hun twaalfde jaar regelmatig drinken. Daaraan gekoppeld, refereren twee experts aan een onderzoek van Van der Vorst, Engels, Meeus en Dekovi (2006) waaruit het belang van het activeren van de sociale omgeving (ouders), met als doel om jongeren beter te bereiken, naar voren komt.¹

Deze twee onderzoeken komen op een moment, het jaar 2004, dat bij de instelling voor verslavingszorg in de Achterhoek weinig tot geen interventies voor alcoholgebruikende jongeren bestaan, laat staan voor jongeren van twaalf of dertien jaar. In diezelfde periode ontstaat politieke interesse om een alcoholmatigingsproject voor jongeren op te zetten. Deze politieke interesse wordt gevoed doordat zeventien Achterhoekse gemeenten samengevoegd worden tot acht gemeenten en dit willen onderstrepen met een spraakmakend project. Mede daardoor ontstaat bereidheid bij verschillende instanties, waaronder de gemeenten, de GGD, de instelling voor verslavingszorg IrisZorg, de politie, het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie en het Openbaar Ministerie, om een regionaal

project op te zetten. Dit is het project 'Alcoholmatiging jeugd in de Achterhoek'. Omdat een handhavingsmiddel, anders dan een boete, ontbreekt, wordt in 2006 gestart met het project 'Boete of Kanskaart' (Moorman, 2008), dat uitgewerkt wordt in een handhavingsarrangement.² Sinds dat moment worden in de Achterhoek jaarlijks ongeveer veertig jongeren doorverwezen.³

Ook in andere regio's ontstaat de gedachte dat ouders invloed kunnen hebben op het drinkgedrag van jongeren, al dan niet naar aanleiding van de ontwikkelingen in de Achterhoek. In politieregio Limburg-Noord worden vanaf 2005 enkele metingen uitgevoerd waaruit blijkt dat het gebruik van alcohol steeds meer gemeengoed wordt en toeneemt op steeds jongere leeftijd (GGZ/Halt, 2008). Deze regio geeft vervolgens een andere invulling aan het leerproject dan de Achterhoek doet, ook vanuit een ander model.⁴ Andere regio's volgen met soms lokale initiatieven, allemaal vanuit dezelfde gedachte: bevorder alcoholmatiging en verminder negatieve effecten van alcoholgebruik door niet alleen in te zetten op jongeren, maar ook op hun ouders.

Om te voorkomen dat telkens het wiel opnieuw wordt uitgevonden, is uiteindelijk in 2009, in opdracht van het ministerie van Justitie, de Checklist Haltafdoening Alcohol ontwikkeld. Deze Checklist beschrijft een modelaanpak die fungeert als een hulpmiddel voor organisaties en professionals die aan het werk gaan met de Haltafdoening Alcohol. Bovendien wordt met de Checklist enige mate van standaardisering in de interventie beoogd, ook om rechtsgelijkheid voor deelnemers te bevorderen. De Checklist biedt voor regio's die met de Haltafdoening Alcohol willen starten de volgende informatie:

- Algemene informatie (enkele feiten en cijfers, doel van de modelaanpak en daarbij te betrekken partijen);
- Informatie over het traject van de Haltafdoening Alcohol (van politie via Halt naar instelling voor verslavingszorg en uiteindelijk terug naar Halt, zie figuur 1.1);
- Toelichting op de voorbereidingsfase (regionaal prevalentiegegevens verzamelen, aanpak en projectstructuur bepalen, startdocumenten⁵ opstellen, handhavingsarrangement vaststellen in de (districts)driehoek, financiering regelen, afstemmen met andere jeugdinterventies en het plan van aanpak voorleggen aan regionale/lokale stuurgroepen rond veiligheid en alcoholmatiging);
- Tips voor het ontwikkelen van materiaal voor de Haltafdoening Alcohol (cursusmateriaal, voorbeeldbrieven, evaluatieformulieren, foldermateriaal, instructiekaart politie en powerpointpresentaties tijdens de Haltafdoening zelf);
- Suggesties voor deskundigheidsbevordering (via powerpointpresentaties, uitwisselen van werkwijzen Halt, instelling voor verslavingszorg en politie en het benoemen van een contactpersoon per organisatie);
- Twee voorstellen voor de aftrap van het project (opstellen persbericht en het organiseren van een startbijeenkomst);

- Uitgangspunten voor het leerproject voor de jongeren (groeps grootte, aantal trainers en hun competentie, tijdsduur project, gehanteerde modellen en methodieken, materialen, te behandelen onderwerpen, huiswerk en afronding van het project);
- Basisinformatie voor de ouderbijeenkomst.

Op de laatste twee punten komen we terug in paragraaf 2.3. In de Checklist wordt aangegeven dat verschillen tussen regio's kunnen optreden. Dit betekent dat er zowel qua projectstructuur, methodiek als invulling van de leerprojecten verschillende regionale versies kunnen bestaan.⁶ Het uiteindelijke streven is om de modelaanpak in de Checklist op basis van onderhavig onderzoek waar nodig aan te passen en vervolgens definitief vast te stellen (Bovens, 2009).

2.2 De visie achter de Haltafdoening Alcohol volgens de experts

Tijdens de interviews met de experts (ontwikkelaars van de interventie) is dieper ingegaan op de visie achter de Haltafdoening Alcohol. Deze richt zich niet alleen op het voorkomen van recidive voor het Haltwaardige delict zoals omschreven in tabel 1.1, maar ook op het terugdringen van schadelijk alcoholgebruik. De verantwoordelijkheid daarvoor wordt niet alleen bij de jongere gelegd, maar ook bij zijn ouders.

Het is de bedoeling om jongeren tijdens het leerproject te confronteren met hun eigen alcoholgebruik en hen te informeren over de gezondheids- en gedragseffecten en de risico's daarvan. Het stimuleren van toekomstig (verantwoord) alcoholgebruik staat voorop, met als achterliggende gedachte dat daardoor de kans op recidive vermindert (Moorman, 2009). Meer concreet worden de volgende doelen benoemd:

- Meer kennis ten aanzien van de effecten van alcoholgebruik;
- Meer bewustzijn van risico's en effecten van het eigen gebruik;
- Meer verantwoord drinkgedrag;
- Minder alcoholgerelateerde recidive.

Een expert geeft aan dat uit eerdere alcoholverkeersprojecten is gebleken dat juist de aansluiting tussen programma en delict en het rechtstreekse contact met de doelgroep factoren zijn die in de modelaanpak moeten worden opgenomen. Daarnaast worden de benadering die zich richt op het verstrekken van informatie en het feit dat er in de interventie aandacht is voor het rechtstreeks aanspreken van de deelnemers op houding en gedrag genoemd. Gevraagd naar een invulling van de betrokkenheid van ouders geeft een landelijk expert het volgende aan:

'Ouders hebben een rol bij het maken van afspraken, een voorbeeldfunctie en bij het op een goede manier spreken over genotmiddelengebruik. Ouders hebben meer invloed op hun kind dan ze vaak denken. Dus in ieder geval is de thuissituatie van de jongeren erbij gebaat als de ouder zichzelf meer in staat acht om het drankgebruik

bij te sturen. Als je ouders helemaal niet zou betrekken, heb je kans dat ouders niets van het drankgebruik van hun kind zeggen of hun kind niet kunnen ondersteunen om zijn afspraken in de praktijk te brengen. Ouders moeten ook weten dat het kind ergens aan 'werkt'. Wat dit betekent voor de training: volgens mij moet het verder gaan dan kennisoverdracht en moet op specifieke situaties van ouders/gezinnen kunnen worden ingegaan. Als het een groepje jongeren betreft die elkaar kennen, kun je mogelijk tussen de ouders onderling nog iets betekenen. Verder moet je het zien als onderdeel van een bredere campagne, ouders krijgen ook informatie bij het bezoek aan de schoolverpleegkundige in groep 7, ouders horen ook iets op ouderavonden op school, et cetera.'

Naar aanleiding van onze vragen over de betrokkenheid van ouders is bij diverse betrokkenen in de regio Gelderland, waaronder personen die bij de totstandkoming van de Boete of Kanskaart betrokken waren, recent nader invulling gegeven aan de term. De reactie luidt integraal als volgt: 'het gaat er voor een deel om dat de interactie tijdens de ouderbijeenkomst aansluit bij de kennis en vaardigheden van ouders en dat je ouders tips geeft over de mogelijkheden die zij hebben in de opvoeding. Los van de interactie en wat ouders richting hun kinderen zouden moeten uitstralen, is dat zij besef moeten krijgen van het volgende:

- zij weten nog niet altijd dat alcohol schadelijk is en dat dit ook zo is als je nog niet dronken bent;
- zij zijn vaak onvoldoende op de hoogte van dat hun kind drinkt en hoeveel;
- zij hebben een rol bij het spreken over en het maken van afspraken over alcoholgebruik met hun kind;
- zij hebben een voorbeeldfunctie: hoe gaan zij zelf om met drank? Vaak realiseren zij zich niet dat kinderen hun gedrag overnemen;
- zij hebben veel invloed op hun kind, vaak meer dan zij denken;
- zij kunnen op basis van voorgaande hun kind ondersteunen bij de afspraken die het maakt tijdens het leerproject;
- zij weten dan dat het leerproject een vervolgspraak bevat, dat het niet direct afgelopen is na het leerproject.'

Samengevat, stellen de betrokkenen die deze reactie hebben gegeven dat het betrekken van ouders het leerproject van hun kinderen ondersteunt en hen meer bewust maakt van hun eigen mogelijkheden wat betreft het alcoholgebruik van hun kind.

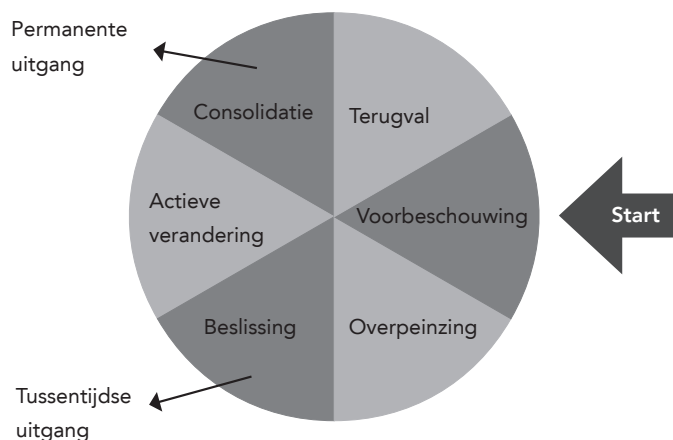
Een andere expert geeft aan dat een vier uur durende bijeenkomst ook te kort is om vaardigheden aan te leren of ouders echt te trainen.

'Deze tijd is alleen voldoende voor het op gang brengen van de noodzakelijke bewustwording. Veel ouders gaan er namelijk vanuit, dat ze het goed doen in de opvoeding; het gezond laten twijfelen hieraan is dan het oogmerk. En voor de ouders

die onzeker zijn of meer willen weten, dient de bijeenkomst voor het dichten van deze gaten. Er bestaat overigens altijd de mogelijkheid om na de bijeenkomst (vrijwillige) vervolgotrajecten in te gaan, zoals Triple P, oudercursussen of homeparties’.

Bewustzijn en bewustwording zijn belangrijke facetten binnen de Haltafdoening Alcohol. Op het moment dat in de Achterhoek het besef ontstaat dat er een alcoholinterventie voor jongeren en hun ouders moet komen, ontstaat er mede bij de experts de wens om deze facetten vorm te geven via een bepaald theoretisch model. Het model van Prochaska en DiClemente en de methodiek van motiverende gespreksvoering worden aangedragen, omdat dit algemeen erkende modellen en gesprekstechnieken zijn. Deze worden door gezondheidsbevorderaars (onder andere GGD en GGZ) bij volwassenen in bijvoorbeeld de Lichte Educatieve Maatregel Alcohol en verkeer (LEMA) en de Educatieve Maatregel Alcohol en verkeer (EMA) gebruikt. Dit zijn interventies die aan volwassenen worden gegeven als ze met alcohol op in het verkeer aangehouden worden. Het model van Prochaska en DiClemente is als volgt in een figuur weer te geven:

Figuur 2.1: Het model van Prochaska en DiClemente: fasen in gedragsverandering

Bron: Bovens (2009).

De experts geven aan dat voor de Haltafdoening Alcohol alleen de fasen van de voorbeschouwing en de overpeinzing relevant zijn. De fasen van de beslissing en de actieve verandering spelen hooguit zijdelings mee, want gezien de beperkte duur van de interventie worden deze fasen niet of nauwelijks gehaald.⁷ In de voorbeschouwingsfase is een persoon zich niet bewust van het probleem, maar zijn omgeving wel. Een persoon is ontkennend en vertoont weerstand. Het zoeken van hulp gaat eerder onder druk van de omgeving dan uit eigen wil. In de fase van overpeinzing ontstaat de al eerder aangehaalde bewustwording van problemen. Vervolgens hangt het van de perceptie van een jongere af of hij besluit zijn gedrag te veranderen (Bovens, 2009).

De methodiek van de motiverende gespreksvoering wordt eveneens gebruikt in zowel LEMA als EMA en is door de Achterhoekse instelling voor verslavingszorg verder uitgewerkt in de Haltafdoening Alcohol. Het is een op interactie gerichte gespreksmethode die zich richt op verandering. Volgens experts is dit niet door mensen te wijzen op de negatieve gevolgen van hun acties, maar door hen intrinsiek gemotiveerd te krijgen. De methodiek kenmerkt zich door het stellen van open vragen, het reflectief luisteren, bevestigen, samenvatten en door het uitlokken van uitspraken die gericht zijn op verandering. Er is daarbij constant oog voor weerstanden van mensen. In principe bepaalt men zelf de richting van de doelen, die gezamenlijk gesteld worden.⁸

Weinig genoemd door experts, maar toch opgenomen in de Checklist is het competentiemodel, dat is gebaseerd op gedragstherapeutische technieken en als basis de social learning theorie heeft (GGZ/HALT, 2008). Het is een directieve manier van benaderen van mensen waarbij de accenten liggen op het stimuleren en activeren van de ander. De trainer spreekt jongeren aan op hun eigen krachten en kwaliteiten zodat zij deze gebruiken om (weer) grip te krijgen op het eigen leven. Ook staat eigen verantwoordelijkheid centraal en moet een persoon na de training over voldoende vaardigheden beschikken om beter om te kunnen gaan met groepsdruk. De training is toegespitst op het in de praktijk oefenen van noodzakelijke competenties.

Werkzame bestanddelen van de Haltafdoening Alcohol

De experts noemen enkele werkzame bestanddelen van de Haltafdoening Alcohol. Voorlichting op maat, waarbij jongeren onderdeel van een groep vormen, is belangrijk. Daardoor verwachten de experts interactie en daarmee een sneeuwbaaleffect tussen jongeren onderling. Verder zijn het betrekken en de medewerking van ouders belangrijk, ook om het bewustzijn van jongeren via de sociale omgeving te beïnvloeden. Ook vinden ze het belangrijk dat er wordt aangehaakt bij het delict. Als te verwachten effecten van de Haltafdoening Alcohol noemen twee experts enerzijds het voorkomen van het afglijden naar zowel delinquent gedrag (veiligheidskant) als alcoholmisbruik (gezondheidskant). Anderzijds achten zij het voorkomen van nadelige effecten van alcohol in het algemeen van belang.

2.3 Het leerproject voor jongeren en de ouderbijeenkomst volgens de Checklist

In deze paragraaf staan we stil bij de afzonderlijke onderdelen uit de jongeren- en ouderbijeenkomst zoals beschreven in de Checklist. De in paragraaf 2.1 al kort weergegeven onderwerpen uit de Checklist werken we nu inhoudelijk verder uit, als kader voor de analyse van de regionale leerprojecten en ouderbijeenkomsten in hoofdstuk 3. In tabel 2.1 staat weergegeven welke invulling in de Checklist gegeven wordt aan de componenten van de Haltafdoening Alcohol.

Tabel 2.1: Uitwerking van leerproject en ouderbijeenkomst in de Checklist

Onderwerp	Inhoud
Groepsgrootte	Maximaal acht. Individueel traject bij een deelnemer.
Trainers	Vanaf drie deelnemers twee trainers. HBO-achtergrond. Kennis van motiveerende gespreksvoering. Moeten kunnen werken met jongeren tussen twaalf en achttien jaar.
Belasting	Zes uur, waarvan minimaal vier uur groepsbijeenkomst. De rest is voor huiswerk. Twee varianten: twee bijeenkomsten van twee uur met twee uur huiswerk en vier bijeenkomsten van 75 minuten met een uur huiswerk.
Gehanteerde modellen	Eerste twee fasen (Voorbeschouwing en Overpeinzing) van Prochaska en DiClemente.
	Derde fase (Beslissen en Actieve verandering) hooguit marginaal behandeld.
Gehanteerde methodieken volgens:	Motiverende gespreksvoering
	Competentiemodel van het Pedagogisch Instituut
	Leefstijltraining (De Wildt, 2002) ⁹
Materialen	Vier bijeenkomsten: audiovisueel materiaal ('Alcohol, wat doet het met je' en 'Van drank word je boos' van de Find Out-serie), de Kennistest, de vijf G's, het Drinkschema, www.watdrinkjij.nl , Balanskaart, Besluitkaart, Gebeurtenissenkaart, Evaluatieformulier.
	Twee bijeenkomsten: de Kennistest, de vijf G's, de Kennisquiz, het Drinkschema, www.watdrinkjij.nl , Balanskaart, Besluitkaart, Gebeurtenissenkaart, Evaluatieformulier. ¹⁰
Onderwerpen en opzet	Kennisoverdracht
	Behandeling gebeurtenis
	Behandeling huiswerkopdrachten
	Afwegen voor- en nadelen van het eigen alcoholgebruik
	Bewustwording eigen drinkgedrag (Begin van) keuzes maken
Huiswerk	De Kennisquiz, het Drinkschema, www.watdrinkjij.nl en een telefoongesprek.
Afronding	Stilstaan bij het geleerde en bij de besluiten van de deelnemer
	Ontvangen van brief van de trainer met daarin de Besluitkaart ter herinnering

De informatie in de Checklist over de ouderbijeenkomst is beduidend minder uitgewerkt dan die voor de jongerenbijeenkomst. Wel wordt aangegeven dat het 'tactisch' werven van ouders belangrijk is, omdat deelname aan de ouderbijeenkomst niet verplicht wordt gesteld; de Haltmedewerker moet deelname daarom 'als vanzelfsprekend' presenteren. Inhoudelijk wordt niet op de ouderbijeenkomst ingegaan, maar verwezen naar de werkwijze van de zogenaamde 'homeparty alcohol'. Verder worden in de Checklist de volgende doelen voor de ouderbijeenkomst benoemd:

- Kennen van doel en werkwijze van het leerproject en de rol van ouders daarbij;
- Informatie hebben over alcohol in het kader van de opvoeding;
- Inzicht hebben in de mogelijkheden die ouders als opvoeder hebben ten aanzien van verantwoord alcoholgebruik;
- Zich bewust zijn van de invloed die ouders kunnen uitoefenen op het gedrag van hun kind ten aanzien van alcoholgebruik;
- De weg kennen naar meer informatie over dit onderwerp.

2.4 De beoogde en bereikte doelgroep

Een onderdeel van de procesevaluatie wordt gevormd door de focus op de doelgroep. De vraag daarbij is in hoeverre de beoogde doelgroep door de politie naar Halt wordt verwezen. Bij de uitleg van de Haltafdoening Alcohol staat in de Checklist vermeld dat het een vroeginterventie voor jongeren van twaalf tot achttien jaar is. Bij de bespreking van de samenstelling van de leerprojectgroep staat aangegeven dat 'er kan worden deelgenomen door jongens en meisjes. Het merendeel van de cursisten zal alcohol gebruikt hebben in de openbare ruimte en daarnaast zijn opgevallen door baldadigheid, vandalisme, verstoring openbare orde en dergelijke' (Bovens, 2009). De ouders van jongeren zijn verder niet gespecificeerd als doelgroep, bijvoorbeeld als het gaat om het bereiken van beide ouders of een daarvan.

In de regionale plannen van aanpak ofwel draaiboeken verschilt de uitwerking van de doelgroep. Iedere regio geeft in ieder geval aan dat het om jongeren van twaalf tot achttien jaar gaat die een strafbaar feit hebben gepleegd. Ongeveer de helft van de zeven regio's geeft daarnaast aan dat dit feit, om voor de Haltafdoening Alcohol in aanmerking te komen, in de regio moet zijn gepleegd en een Haltwaardig feit moet zijn danwel in het handhavingsarrangement moet zijn opgenomen. Dit laatste betekent dat de doelgroep dus ook samenhangt van de keuzes voor artikelen die regionaal in de handhavingsarrangementen zijn gemaakt.¹¹

De meeste regio's geven aan dat er sprake moet zijn van alcoholgebruik. In Limburg Noord wordt de zwaarste doelgroep gedefinieerd, namelijk 'jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar die wekelijks bingedrinken¹² dan wel overmatig alcohol drinken'. Daarentegen hebben IJsselland en Twente in 2009 hun definitie van de doelgroep opgerekt door jongeren onder zestien jaar die in het bezit zijn van alcohol (het nuttigen ervan is niet vereist) op te nemen. Dit betekent dat ook jongeren met een dicht blikje bier in de hand onder de regionale criteria voor de Haltafdoening Alcohol vallen.¹³

In 2007 blijkt, op basis van een tussenevaluatie van het Gelderlandproject (Arrondissementaal Justitieel Beraad Zutphen, 2007), dat 'de doelgroep te breed lijkt te zijn gedefinieerd. Het is nog niet duidelijk om welk soort jongeren in de groep van twaalf tot achttien jaar het precies gaat. Vooral is nog een vraag waar deze jongeren het beste te bereiken zijn'. De specificatie die Twente heeft aangebracht voor zestien-minners heeft kennelijk voor de Checklist nog niet geleid tot een nadere doelgroepbeschrijving.

Contra-indicaties

Voor de definitie van de doelgroep zijn uitsluitingcriteria ook relevant. De Checklist vermeldt de volgende contra-indicaties voor deelname aan het leerproject:

- Een serieuze drinkcarrière. Jongeren moeten in staat zijn nuchter op het leerproject te verschijnen;
- Psychiatrische problematiek of andere zware achterliggende problematiek;
- Groepsongeschiktheid;
- Niet voldoende de Nederlandse taal beheersen;
- (gedurende de loop van het leerproject) een niet-constructieve houding.

Uit een interview met een expert komt naar voren dat ervaringen uit het verleden met alcoholverkeerscursussen voor volwassenen (LEMA- en EMA-cursussen) hebben geleerd dat contra-indicaties vooral van belang zijn om te voorkomen dat individuen het groepsproces verstoren. Mede daarom zijn de contra-indicaties ook in de Haltafdoening Alcohol opgenomen. De achterliggende gedachte is daarbij wel dat een contra-indicerende jongere het leerproject in ieder geval via een individueel traject moet kunnen volgen.

Nergens zijn in de regionale documenten van de zeven pilotregio's de contra-indicaties zo breed uitgeschreven als in de Checklist. Uit de regionale documenten komt naar voren dat regio Twente het dichtst in de buurt komt, maar de eis van 'een serieuze drinkcarrière' achterwege laat, evenals de groepsongeschiktheid en de niet-constructieve houding. In IJsselland is de niet-constructieve houding en het nuchter verschijnen niet opgenomen. In Flevoland geldt achterliggende (psychische) problematiek als enige contra-indicatie; uit interviews met regionale contactpersonen komt naar voren dat daar, net als in Gooi & Vechtstreek, bewust weinig contra-indicaties vastgesteld zijn. Verder blijkt uit deze interviews dat bijvoorbeeld voor de regio Gelderland regelmatig drinken, groepsongeschiktheid en een laag-verstandelijke handicap contra-indicaties zijn. Dit laatste geldt ook voor Limburg Noord. Daarentegen stelt de regio Oost-Brabant zich op het standpunt dat het niveau van een kind eigenlijk niet uit moet maken als het gaat om het leerproject, juist omdat alcoholgebruik vaak in de groep plaatsvindt. Deze regio ziet ver moeten reizen voor het leerproject, te jonge leeftijd in vergelijking met de rest van de groep of stageverplichtingen, naast groepsongeschiktheid, als contra-indicatoren. Ook worden autisme en PDD-NOS in interviews bij twee regio's genoemd als mogelijke contra-indicatoren. Overigens hoeft een contra-indicatie niet te betekenen dat een jongere geen Haltafdoening Alcohol aangeboden krijgt; een interventie op maat, bijvoorbeeld een individuele sessie, is eventueel ook mogelijk.

De doelgroep volgens de AuraH-analyse

De Checklist beschrijft de doelgroep 'als jongeren tussen twaalf en achttien jaar die alcohol gebruikt hebben in de openbare ruimte en die daarnaast zijn opgevalen door baldadigheid, vandalisme, verstoring van de openbare orde en dergelijke' (Bovens, 2009). De meeste

pilotregio's volgen deze definitie en verwijzen daarnaast naar het regionale handhavingsarrangement (zie hoofdstuk 3). Andere regio's hebben eigen aspecten toegevoegd, zoals het verbieden van bingedrinken of het bezit van drank in de openbare ruimte voor zestienminners. Niet duidelijk is of aan de constatering uit de Achterhoek dat de doelgroep te breed is gedefinieerd (Arrondissemantaal Justitieel Beraad Zutphen, 2007) iets gedaan is.

De AuraH-analyse van 301 doorverwijzingen levert enkele basiskenngetallen op.¹⁴ De cijfers staan opgesomd in tabel 2.2, waarbij een vergelijking getrokken wordt met het landelijke Jaarbericht 2009 van alle Haltregio's in Nederland (Halt, 2010).

Tabel 2.2: Basiskennmerken jongeren, naar Haltafdoening Alcohol (N=292) en alle Haltafdoeningen in 2009 (N=20.398) in procenten.¹⁵

Item (en inhoud)	% Haltafdoening Alcohol	% Haltafdoening totaal
<i>Leeftijd</i>		
12 jaar	0	9
13 jaar	4	17
14 jaar	10	24
15 jaar	27	22
16 jaar	30	17
17 jaar	25	11
18 jaar en ouder ¹⁶	3	1
<i>Geslacht</i>		
Jongen	82	74
Meisje	18	26
<i>Delictcategorie</i>		
Algemene veiligheid	1	2
Baldadigheid	9	10
Openbare orde	65	1
Vermogensdelicten	2	35
Vernieling	21	15
Vuurwerkdelicten	0	17
Niet-Haltwaardige delicten	2	20

Het wordt duidelijk dat twee derde van de jongeren die zijn doorverwezen voor een Haltafdoening Alcohol een openbare orde delict heeft gepleegd. Dit betreft voornamelijk openbare dronkenschap en het in het bezit hebben of nuttigen van alcoholhoudende drank in de openbare ruimte, waar dat volgens de APV niet toegestaan is. Daarnaast komt vernieling in combinatie met alcoholgebruik ook vrij vaak voor.

De vergelijking tussen beide cijferbronnen levert voor de drie items evidente verschillen op. In vergelijking met alle Haltafdoeningen in Nederland in 2009 is de jongere die in aanmerking komt voor de Haltafdoening Alcohol te typeren als 'de oudere jongens die voornamelijk openbare orde- of baldadigheidsfeiten plegen'. Dit is ook inherent aan de Haltafdoening Alcohol, waarbinnen het APV-delict van het bezit en/of nuttigen van al dan niet aangebroken flessen of blikken alcohol op bepaalde plekken een centrale plaats inneemt.¹⁷

De breedte van de doelgroepdefinitie leidt ertoe dat bijna iedere jongere uit de AuraH-analyse onder de doelgroep valt. Strikt genomen, kunnen bijvoorbeeld twee in het bestand voorkomende negentienjarigen verwijderd worden, omdat aangenomen mag worden dat deze op achttienjarige leeftijd het feit pleegden en dus feitelijk voor de Haltafdoening Alcohol te oud zijn. Hetzelfde kan gelden voor (een deel van) de achttienjarigen. Uit interviews met regionale contactpersonen en ook een observatie komt naar voren dat dergelijke jongeren vaak in het traject 'meegenomen' worden als het een groepsfeit betreft.

Omdat de AuraH-analyse geen zicht geeft op afkomst, is aan de geïnterviewden gevraagd hoe de verhouding tussen autochtoon en allochtoon bij benadering is. Uit de gesprekken komt naar voren dat het vooral (minimaal 80 procent in alle regio's) om autochtone jongeren gaat. Dit vertoont weinig verschil met het landelijke beeld, waarin 76 procent van autochtone afkomst is (Halt 2010).

Nader doorvragen over het delictgedrag van de doelgroep levert in de interviews een interessant beeld op. Contactpersonen in de meeste regio's geven aan dat er verschillen kunnen bestaan tussen jongeren die vanwege een strafbaar feit of een APV-feit voor de Haltafdoening Alcohol zijn doorverwezen. Dit ligt niet zozeer op het gebied van persoonskenmerken, maar op het gebied van de acceptatie van het traject. Regelmatig is namelijk opgemerkt dat APV-jongeren (maar ook hun ouders) in de bijeenkomsten opstandiger zouden zijn omdat ze het nut van het traject niet inzien vanwege het 'geringe' feit.

Ook wordt vanuit de contactpersonen in de meeste regio's opgemerkt dat er met name verschillen bestaan tussen jongeren van twaalf en dertien jaar en zestienplussers. De jongste groep zou bijvoorbeeld 'stoer' willen doen in het bijzijn van de oudere categorie. In de observaties hebben we ook waargenomen dat er daarom anders omgegaan wordt met de jongste categorie. Zo is in een regio een leerproject van zes uur aangepast tot een informatiebijeenkomst van een uur, omdat het twaalf- en dertienjarigen betrof die zelf aangaven geen alcohol te gebruiken. Strikt genomen, voorziet het leerproject, behalve de niet in dit rapport besproken twee versies in Limburg Noord, niet in een aparte benadering.

Uit de AuraH-analyse zijn de eerste vier contra-indicaties uit de Checklist niet te herleiden. Een serieuze drinkcarrière, psychiatrische problematiek, groepsongeschiktheid of slechte beheersing van de Nederlandse taal is in de AuraH-registraties niet te herleiden. In de registraties staat wel aangegeven of een jongere het traject niet goed doorlopen heeft. In de

regel is dit vanwege een niet-constructieve houding, hetgeen neerkomt op te laat komen, het huiswerk niet maken of niet willen meewerken in het leerproject. Zowel uit de AuraH-analyse als uit de regionale interviews blijkt dat slechts in een fractie van de gevallen, nog geen vijf doorverwijzingen op het totale aantal (N=292), jongeren uitvallen.

2.5 Tussenbeschouwing

De basis voor de Haltafdoening Alcohol ligt in de praktijk, namelijk een onderzoek naar alarmerend alcoholgebruik onder jongeren in de Achterhoek (De Rover et al., 2003). De verslavingszorg in de Achterhoek heeft het theoretisch model van Prochaska en DiClemente en de methodiek van de motiverende gespreksvoering als kader gebruikt en zelf invulling gegeven aan de Haltafdoening Alcohol voor jongeren en hun ouders. Later hebben andere regio's soortgelijke trajecten opgezet, al dan niet (deels) gebaseerd op het format vanuit de Achterhoek.

Alleen de eerste twee fasen (namelijk 'voorbeschouwing' en 'overpeinzing') van de zes fasen in het theoretisch model van Prochaska en DiClemente worden in het leerproject van de Haltafdoening Alcohol behandeld. In dat kader zijn de beoogde effecten in de Haltafdoening Alcohol relatief groot, omdat het voorkomen van het afglijden naar delinquent gedrag (veiligheidskant) en alcoholmisbruik (gezondheidskant) centraal staat.

De Checklist is een hulpmiddel dat is te beschouwen als de 'grootste gemene deler' van alle regionale uitvoeringen die er van de Haltafdoening Alcohol bestaan. Feitelijk probeert de Checklist, die later is ontstaan dan de plannen in de zeven pilotregio's, een aanzet te geven tot een format voor nieuwe regio's die willen starten met de Haltafdoening Alcohol. De Checklist biedt dan ook als (digitale) bijlage niet één format, maar verschillende regionale uitwerkingen die een beeld geven van de aldaar geldende uitwerking van de Haltafdoening Alcohol. Uiteindelijk is het doel de Checklist in de toekomst waar nodig aan te passen en daarna definitief vast te stellen. Daarbij is het, mede op basis van onderhavige procesevaluatie, de bedoeling om meer eenheid in de Haltafdoening Alcohol te brengen (Bovens, 2009).

De centrale vraagstelling van het onderzoek is of de Haltafdoening Alcohol wordt uitgevoerd zoals beoogd. In het onderzoek wordt ervan uitgegaan dat de Checklist het basisdocument is en dus de 'werkwijze zoals beoogd' is. In zoverre is door meerdere respondenten ook betoogd dat de Checklist als basisdocument voor de Haltafdoening Alcohol beschouwd mag worden. De Checklist is alleen zeker niet volledig en biedt (te) ruime kaders. De brede definitie van de doelgroep is daar een voorbeeld van. Navraag bij experts en de Checklist zelf leren dat de Checklist ook bewust is geschreven als een eerste opzet, gebaseerd op de praktijk. Daarbij is eveneens toegeschreven naar enige speelruimte voor regio's. Op die wijze is regio's de ruimte geboden om bijvoorbeeld zelf te bepalen welke delicten zij opnemen in het handhavingsarrangement.

Uitgaande van de brede definitie van de doelgroep in de Checklist, lijkt het erop dat de jongeren die in 2009 een Haltafdoening Alcohol hebben gehad bijna allemaal, de negentienjarigen uitgezonderd, onder de doelgroep vallen. Nadere analyse van de contra-indicaties wijst echter uit, dat deze regionaal verschillen of soms ontbreken. Niet uitgesloten is daarom dat in sommige regio's sprake is van groepen waarin meer problematische jongeren voorkomen.

Daarnaast komt uit de regionale interviews met contactpersonen en observaties naar voren dat er mogelijk op twee factoren over doelgroepdiversificatie kan worden nagedacht. Enerzijds is dat het scheiden van jongeren met 'lichte' (openbare orde) en 'zware' (strafrechtelijke) feiten en anderzijds het scheiden van twaalf- en dertienjarigen van de rest.

Noten

1. Dit volgens de gedachte van 'als je de ouders niet mee krijgt, helpt voorlichting alleen aan jongeren ook niet'.
2. Een handhavingsarrangement is het document op basis waarvan de politie, justitie, Bureau Halt en IrisZorg samenwerken. Daarin wordt onder andere de strafmaat per delict bepaald.
3. In de Achterhoek bestaat financiering voor een maximum van veertig jongeren. In het geval meer jongeren worden doorverwezen, bestaat de mogelijkheid dat het ministerie van Justitie (tijdelijk) bijfinanciert.
4. We gaan hier in hoofdstuk 3 dieper op in.
5. De volgende documenten worden genoemd: handhavingsarrangement, communicatieplan, procesbeschrijving traject, begroting, aankruisen Haltafdoening Alcohol in Tobias, LOF en BVH mogelijk maken, registratiesysteem voor het aanleveren van managementinformatie ontwikkelen en een plan van aanpak schrijven.
6. Om regio's de gelegenheid te bieden zelf een keuze hierin te maken, wordt bij de Checklist een CD-Rom met verschillende regionale alternatieven aangeboden.
7. De consolidatie- en terugvalfase voeren in dit rapport te ver om te bespreken, aangezien hiervan in de tijdsspanne van de Haltafdoening Alcohol geen sprake is.
8. Bron: www.nji.nl.
9. De Leefstijltraining is bedoeld voor de behandeling van cliënten met een middelenslaving of gokgedrag. Deze methodiek is bedoeld voor eventuele doorverwijzing na constatering van dieperliggende problemen, bijvoorbeeld tijdens de gesprekken bij Halt of tijdens de Haltafdoening Alcohol. We laten deze methodiek daarom buiten beschouwing.
10. Zie bijlage 7 voor een overzicht van de producten die in de Checklist genoemd worden.
11. Vooruitlopend op hoofdstuk 3 constateren wij hier alvast dat de handhavingsarrangementen tussen de pilotregio's verschillen.
12. Dit is het in korte tijd grote hoeveelheden alcohol innemen.
13. In de praktijk werkt alleen Twente met dit criterium. Voor IJsselland is dit in het conceptplan van aanpak (versie 2009) opgenomen.
14. Zie voor detailinformatie per regio bijlage 8.
15. Door afronding tellen de percentages niet altijd op tot 100.

16. De gemiddelde leeftijd is 15,7 en 14,6 jaar voor respectievelijk de Haltafdoening Alcohol en alle Haltafdoeningen.
17. Zie ook bijlage 8 voor meer detailinformatie over de AuraH-analyse.

3 De werkwijze van de drie partijen

In dit hoofdstuk vergelijken we de werkwijze van de zeven pilotregio's met elkaar.¹ In de eerste paragraaf volgt een vergelijking van de handhavingsarrangementen, waarna de volgende paragraaf de procesmatige gang van zaken in de regio's beschrijft. In paragraaf 3.3 gaan we inhoudelijk in op de leerprojecten die in iedere regio gegeven worden. Daarbij geldt hetgeen in de Checklist is aangegeven als leidraad: gebruiken de regio's datgene dat daarin vermeld wordt of worden (ook) andere leermodules ingezet? Ook wordt aandacht besteed aan de mening van verslavingszorgmedewerkers over (niet)-effectieve onderdelen van het leerproject. Ten slotte beschrijven we een paragraaf met overige belangwekkende regionale aspecten rond de Haltafdoening Alcohol. Het hoofdstuk eindigt met een tussenbeschouwing.

Een interessant onderdeel van het onderzoek vormen de observaties bij de leerprojecten. Daar waar toestemming voor het bijwonen van leerprojecten is verkregen, zijn in ieder geval twee jongerenbijeenkomsten en een ouderbijeenkomst bijgewoond.² Daar waar is geobserveerd, heeft dit een praktische blik op de regionale plannen van aanpak gegeven. De observaties worden in dit hoofdstuk gebruikt ter illustratie van de uitgeschreven analyses en staan in aparte kaders.

3.1 De handhavingsarrangementen vergeleken

De strafmaat voor Haltwaardige overtredingen en misdrijven (zie tabel 1.1) ligt vast. De Haltafdoening duurt twee tot twintig uur en bestaat uit verschillende onderdelen. De straf is afhankelijk van onder andere het delict, de leeftijd van de jongere en het aantal keren dat de jongere eerder bij Halt is geweest.³ Wanneer bij de politie (op straat of op het bureau) blijkt dat alcoholgebruik meespeelt bij het feit, heeft de Haltmedewerker de mogelijkheid om een jongere door te verwijzen naar het leerproject in het kader van de Haltafdoening Alcohol. Daarnaast moet een jongere, conform de reguliere Haltprocedure, eventueel excuses aanbieden en mogelijke schade betalen.

Mocht het aantal opgelegde Halturen het leerproject (maximaal zes uur) overschrijden, dan voert een jongere de resterende uren elders uit, bijvoorbeeld in de vorm van een werkopdracht.⁴

Specifiek voor de Haltafdoening Alcohol hebben de zeven regio's elk in een handhavingsarrangement bepaald welke strafrechtelijke en APV-feiten in aanmerking komen voor de Haltafdoening Alcohol. Het is een lijst met artikelen waarin eveneens wordt aangegeven wat de opties zijn als een jongere recidiveert of niet voldoet aan de wettelijke bepalingen. In tabel 3.1 staat hoe regio's in het handhavingsarrangement invulling geven aan het artikel en waar specifieke artikelen (niet) voorkomen:

Tabel 3.1: *Genoemde artikelen in de handhavingsarrangementen*

Artikel algemeen	Omschrijving	Regiospecifieke kenmerken
426 Sr.	In het openbaar in staat van dronkenschap het verkeer belemmeren, de orde verstoren of een anders veiligheid bedreigen.	Geldt voor alle regio's.
453 Sr.	Zich in kennelijke staat van dronkenschap op de openbare weg bevinden.	Op regio Gooi & Vechtstreek na zijn regionaal verschillende aspecten toegevoegd. Van 'en baldadig gedragen of orde verstoren' tot 'en overlast veroorzaken c.q. gepaard gaande met vandalisme of baldadigheid'.
F121a APV	Alcoholhoudende drank nuttigen (binnen een door B&W aangewezen gebied).	Regio Twente laat aan deze zin vooraf gaan: alcoholhoudende drank in bezit hebben (16-).
F121b APV	Aangebroken flessen, blikjes en dergelijke met alcoholhoudende drank bij zich hebben (in een door Burgemeester en Wethouders aangewezen gebied).	Geldt voor alle regio's.
F121c APV	Op/aan de weg, op het openbaar water/in een voor het publiek toegankelijk gebouw alcoholhoudende drank nuttigen met gedragingen die de openbare orde verstoren/het woon- en leefklimaat aantasten/anderszins overlast veroorzaken.*	Geldt voor alle regio's.
F122**	In een inrichting/horecabedrijf de orde verstoren.	Geldt voor alle regio's.

Regionale artikelen	Omschrijving	Regiospecifieke kenmerken
424 Sr.**	Op de openbare weg of op een voor publiek toegankelijke plaats tegen goederen of personen baldadigheid plegen (mits schade niet meer dan 900 euro bedraagt).	Niet genoemd in Limburg Noord en Oost-Brabant.
141 Sr.	Openlijke geweldpleging tegen goederen. Mits schade per dader niet meer dan 900 euro bedraagt.	Geldt voor alle regio's.
157 Sr.	Brandstichting. Mits schade per dader niet meer dan 900 euro bedraagt.	Niet genoemd in Limburg Noord en Oost-Brabant.
350 Sr.	Vernieling, waaronder begrepen graffiti. Mits schade per dader niet meer dan 900 euro bedraagt.	Niet genoemd in Limburg Noord en Oost-Brabant.
461 Sr.	Zonder daartoe gerechtigd te zijn zich bevinden op grond waarvan toegang op blijkbare wijze was verboden.	Niet genoemd in Limburg Noord, en Oost-Brabant.
2.1.1.1 lid 1 APV	Het weigeren te voldoen aan een ambtelijk bevel bij enig voorval waardoor er wanordelijkheden ontstaan of dreigen te ontstaan.	Alleen in Flevoland.
2.2.3 APV	Bij een evenement de orde verstoren.	Alleen in Flevoland.
2.4.9 APV	Zonder redelijk doel ophouden in of tegen een portiek, poort of ingang van een gebouw.	Alleen in Flevoland.
2.4.10 APV	Verontreinigen dan wel zonder redelijk doel ophouden in of op een voor het publiek toegankelijk portaal, telefooncel, wachthokje OV, parkeergarage, rijwielstalling of andere soortgelijke ruimte.	Alleen in Flevoland.
4.4.6 APV	Binnen de bebouwde kom op of aan de weg zijn natuurlijke behoefte doen buiten een daarvoor bestemde inrichting of plaats.	Alleen in Flevoland.
5.3.8 APV	Zonder redelijk doel vasthouden aan of klimmen, begeven of bevinden op een vaartuig in openbaar water, dan wel een dergelijk vaartuig losmaken.	Alleen in Flevoland.

* In regio Flevoland luidt het soortgelijke artikel 'Op de weg, die deel uitmaakt van een door het college aangewezen gebied, alcoholhoudende drank te nuttigen of aangebroken verpakkingen met alcoholhoudende drank bij zich te hebben' (artikel 2.4.8 APV).

** In regio Flevoland is dit artikel 2.3.1.13 APV.

*** In regio Flevoland is dit artikel 2.4.7 lid 1 APV.

Wat uit de tabel blijkt, is dat er verschillen optreden in de wijze waarop de handhavingsarrangementen ingevuld zijn. Per saldo hebben de regio's Oost-Brabant en Limburg Noord soortgelijke handhavingsarrangementen, net zoals Gooi & Vechtstreek, Gelderland en IJsselland. Twente behoort inhoudelijk ook tot deze groep, ware het niet dat in deze regio ook het dichte blikje bier dat zestienminners in bezit hebben een Haltafdoening Alcohol op kan leveren.⁵ De derde invullingsrichting komt uit Flevoland, waar extra APV-maatregelen zijn toegevoegd.

Regio Gelderland en Gooi & Vechtstreek nemen een uitzonderingspositie in als het gaat om de doorverwijzing na het eerste door de politie geconstateerde feit. Daar waar de resterende regio's direct doorverwijzen naar Halt, gebeurt dit in deze regio's niet altijd. In Gelderland levert het nuttigen van alcohol binnen een aangewezen gebied en openbare dronkenschap de eerste keer geen doorverwijzing naar Halt op, maar een politietransactie.⁶ In Gooi & Vechtstreek vormen het plegen van openlijke geweld tegen goederen, brandstichting en vernieling bespreekgevallen.⁷ Deze kunnen naar Halt worden doorverwezen of komen in het Justitieel Casusoverleg (JCO) terecht. We gaan hier in de procesanalyse dieper op in.

Een ander punt is dat de Haltafdoening Alcohol in sommige regio's nog volop in ontwikkeling is en in andere regio's niet verandert. Dit heeft ook gevolgen voor sommige handhavingsarrangementen. Zo worden in Oost-Brabant Haltafdoeningen Alcohol uitgevoerd onder de combinatie 'schoolverzuim en alcohol' en 'verkeersovertredingen op bromfietsen en alcohol'. Sinds 1 januari 2010 is onder andere het delict schoolverzuim toegevoegd aan de lijst van Haltwaardige delicten. De alcoholcomponent levert dus een ingang om deze feiten onder die interventie te plaatsen. Deze ontwikkelingen hebben veelal een regionaal karakter, dus zonder dat andere regio's daarin meegaan. Niettemin blijkt uit interviews met regionale contactpersonen dat ook andere regio's regelmatig 'over de schutting' kijken als het gaat om het uitbreiden van het handhavingsarrangement. In interviews bij andere regio's is bijvoorbeeld de wens geuit om wildplassers (net zoals in Flevoland) of het opgeven van een valse naam in de Haltafdoening Alcohol mee te nemen.

Kortom, ondanks dat in de inleiding van de Checklist wordt gesproken van het streven naar rechtsgelijkheid door de modelaanpak, is dit in de zeven pilotregio's op basis van de handhavingsarrangementen niet het geval. De Checklist biedt hiervoor ook ruimte, aangezien 'per regio verschillen optreden, afhankelijk van de inhoud van het handhavingsarrangement' (Bovens, 2009). Niettemin blijkt uit interviews in zeker drie regio's dat men open staat voor wijzigingen in het handhavingsarrangement. Om de ontstaansgeschiedenis nog eens te duiden: de Checklist is ook pas voltooid toen de zeven pilotregio's al draaiden met de Haltafdoening Alcohol. Hoewel sommige regio's al meerdere jaren bezig zijn, hebben andere regio's in afwachting van deze procesevaluatie toch alvast een lokale invulling gegeven aan het handhavingsarrangement. Dit alles heeft vervolgens geresulteerd in de driedeling in soorten handhavingsarrangementen.

3.2 De analyse van het traject bij de politie, Halt en instellingen voor verslavingszorg

In deze paragraaf belichten we de route die in een Haltafdoening Alcohol wordt afgelegd. Dit vanaf het moment dat een Haltwaardig feit onder invloed van alcohol door de politie wordt geconstateerd tot en met de afronding van het leerproject. Daarbij kijken we naar regionale overeenkomsten en verschillen.

Tabel 3.2: Analyseresultaten van het algemeen traject bij de drie Haltpartners per regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
Aantal doorverwijzingen in 2009	42	40	15	11	32	87	53
Haltafdoening Alcohol onderdeel van ander project?	n	j	j	j	n	j	j
Regie: P(olitie), H(alt), V(erslavingszorg), e(xterne), g(een)	H	e	P	g	g	H	H
Uitval van jongeren	0	1	0	1	2	1	0

Wanneer we kijken naar algemene procesinformatie, dan richten we ons ten eerste op de aantallen Haltafdoeningen Alcohol. In sommige regio's blijft het aantal doorverwijzingen beperkt, terwijl andere regio's beduidend meer doorverwijzen. Wat uit deze cijfers niet blijkt, is dat er sprake is van groei-, stagnatie- en krimpregio's. Uit de regionale interviews komt naar voren dat vooral uit Flevoland en Gelderland weinig ontwikkeling in de aantallen lijkt te verwachten (stagnatieregio's) en dat de regio's Gooi & Vechtstreek, IJsselland en Limburg Noord een daling in aantallen vertonen (krimpregio's). In de regio's Oost-Brabant en Twente, de meest doorverwijzende regio's, neemt het aantal doorverwijzingen nog toe (groeiregio's). Zo verwachten deze regio's voor het jaar 2010 respectievelijk 200 en 100 doorverwijzingen. Voor een eventuele effectevaluatie zijn voldoende aantallen een belangrijke voorwaarde, aangezien geconstateerde effecten anders niet toewijsbaar zijn aan (onderdelen van) de ingezette interventie.⁸

Daarnaast blijkt dat de regievoering in de Haltafdoening Alcohol over verschillende instanties is verspreid. Bij een regio is er sprake van een externe regievoerder. Volgens enkele geïnterviewden is het lastiger wanneer in een regio in het geheel geen regievoerder bepaald is, waardoor het aansturen en monitoren diffuus worden.

De politieprocedure

Bij de politie verschilt de procedure als het gaat om het uitschrijven van een Tobias of een Landelijk Overdrachtsformulier (LOF); sommige regio's handelen zaken die in aanmerking komen voor de Haltafdoening Alcohol zoveel mogelijk met een Tobias af, andere zijn voor de combinatie. In tabel 3.3 staat een overzicht per regio.

Tobias

Tobias staat voor Totaal Bekeuringen Informatie en AfhandelingsSysteem; de politietransactie in de vorm van een bekeuring. De handgeschreven bekeuring kan ter plekke door de opsporingsambtenaar worden uitgeschreven, zonder dat de verdachte moet worden overgebracht naar het politiebureau.

LOF (Landelijk Overdrachtsformulier)

Het LOF is een verwijfsformulier, ingevuld door (bijzonder) opsporingsambtenaar, waar voor de Haltafdoening benodigde persoons- en delictgegevens van de minderjarigen in worden verwerkt. Het LOF heeft de vorm van een verkort proces-verbaal en voor het opstellen van een LOF moet de minderjarige verdachte worden overgebracht naar het politiebureau. Volgens de landelijke richtlijnen moet een LOF worden opgesteld wanneer er sprake is van een minderjarige verdachte. De inhoud van het LOF is bepalend voor de strafmaat.

Veelal worden de strafrechtelijke feiten met een LOF afgedaan, terwijl de APV-feiten via een Tobias worden uitgeschreven. Dat is logisch, omdat jongeren voor strafrechtelijke feiten vaak nader worden ondervraagd voor het strafrechtelijk onderzoek. In regio Twente loopt sinds april 2010 het project om zoveel mogelijk zaken via een Tobias af te handelen, net zoals dat in Limburg Noord gebeurt.

Tabel 3.3: Regionale werkwijze bij de politie per regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
Vooraf T(obias), L(OF) of b(eiden)	T	b	T	T	T	b	T
Worden veel strafrechtelijke zaken afgevangen voor het JCO?	j	j	j	j	j	n	j

In meer of mindere mate worden doorverwijzingen door de politie 'veredeld' dan wel geprescreend. Dat betekent dat een functionaris van de afdeling jeugd of een jeugdcöördinator op het bureau nog eens naar de zaak kijkt, eventueel nog controleert op recidive en

vervolgens richting Halt stuurt, veelal via de fax. Op dat moment kan het ook voorkomen dat een functionaris de zaak richting het JCO stuurt.⁹

Per regio bestaan verschillen in de wijze waarop wordt doorverwezen richting Halt of het JCO; dit heeft veelal te maken met lokale afspraken tussen politie en het Openbaar Ministerie.

De Haltprocedure

De regionale overeenkomsten en verschillen bij Halt zijn weergegeven in tabel 3.4.

Tabel 3.4: Regionale werkwijze bij bureau Halt per regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
<i>Is overleg met OM over Haltwaardigheid altijd vereist?</i>	n	n	n	n	j	n	n
<i>Worden de drie voorgeschreven gesprekken gevoerd?</i>	n	j	n	n	n	n	n
<i>Is de locatie van het intakegesprek bij (H)alt, (P)olitie, Halt en politie (HP) of (O)veral (zoals GGD, gemeentehuis, politie, Halt)?</i>	HP	P	HP	O	H	H	O

Bij alle Haltregio's wordt vervolgens een screening op Haltwaardigheid uitgevoerd. Het verschilt per regio of dit in nauw overleg met het Openbaar Ministerie gebeurt of niet. Zo is er in Limburg Noord per afdoening altijd terugkoppeling voor toestemming via de fax, maar wordt in Oost-Brabant van de regionale principeafpraak uitgegaan dat wanneer alcohol bij een Haltwaardig feit in het spel is altijd wordt doorverwezen naar de Haltafdoening Alcohol. Zoals we in hoofdstuk twee al zagen, is de Haltafdoening Alcohol voornamelijk een APV-kwestie en komen de strafrechtelijke zaken (al dan niet via het JCO) veelal in de justitiële afdoening terecht.

De Haltafdoening Alcohol vormt een onderdeel van de reguliere werkwijze bij Halt, welke sinds 2010 deels is vernieuwd. Het is voor de jongeren verplicht geworden om excuses aan te bieden en aan slachtoffers schade te vergoeden. Daarnaast wordt er intensiever contact met de jongeren onderhouden. Daarnaast is de route die de jongere (en hun ouders) doorlopen, aangepast.

Ten tijde van het afnemen van de interviews met regionale vertegenwoordigers (eerste helft van 2010) is de nieuwe werkwijze nog niet in alle pilotregio's geïmplementeerd. Het blijkt dat de oude en nieuwe werkwijze enigszins door elkaar heen lopen. Daarnaast kan

de Haltprocedure binnen een regio verschillen; afhankelijk van de omstandigheden geven individuele medewerkers een eigen invulling aan de gesprekken.

Landelijke werkwijze Halt 2010

Telefonisch voorgesprek

Na de screening op Haltwaardigheid wordt met de ouders van de jongeren een telefonisch voorgesprek gehouden. Tijdens dit gesprek wordt de aanhouding van hun kind geëvalueerd, informatie gegeven over de Haltafdoening en de verdere procedure en wordt een afspraak gemaakt voor het startgesprek. De uitnodigingsbrieven met mogelijke bijlage (vragenlijsten en opdrachten) worden vervolgens ter bevestiging verstuurd.

Startgesprek

In het startgesprek krijgen de jongeren en zijn ouders de uitleg over de Halt-procedure. Het gepleegde delict en het alcoholgebruik worden besproken. Met behulp van het signaleringsinstrument (zie bijlage 10) kan een inschatting worden gemaakt van de eventuele risicofactoren. Over verschillende leefgebieden worden vragen gesteld (bijvoorbeeld school, vrije tijd, vrienden, ouders en gezin, alcohol en drugs, en geweld). Bij deze inventarisatie kan er voor gekozen worden om bepaalde onderdelen alleen met de jongere of zijn ouders door te nemen. Tot slot worden er opdrachten meegegeven en wordt er uitleg gegeven over het leerproject bij verslavingszorg.

Vervolggesprek

Het tweede gesprek vindt doorgaans alleen met de jongeren plaats. De opdrachten worden besproken, het excuusgesprek wordt geoefend en er worden nadere afspraken gemaakt over het leerproject, het daadwerkelijk aanbieden van het excuses, betalen van schadevergoeding en het eindgesprek.

Eindgesprek

Na het leerproject worden de jongere en zijn ouders schriftelijk uitgenodigd voor het eindgesprek en tevens worden de evaluatieformulieren toegestuurd. Tijdens het eindgesprek wordt het traject afgerond en wordt samen teruggekeken op de Haltafdoening. Ook worden de evaluatieformulieren besproken. De ouders zijn niet verplicht deel te nemen aan dit gesprek.

Sommige regio's sturen, zonder voorafgaand de ouders telefonisch te contacteren, de uitnodigingsbrieven voor het intakegesprek afzonderlijk naar ouders en jongeren.¹⁰ De locatie van het startgesprek verschilt; er zijn regio's die het gesprek altijd vanuit het Haltbureau voeren, maar bijvoorbeeld Flevoland en Gooi & Vechtstreek kiezen daar ook politiebureaus voor uit, vanwege de wens om zoveel mogelijk in de stad van de jongere het gesprek aan te gaan. Ook worden andere locaties genoemd, zoals gemeentehuizen en Bureau Jeugdzorg. Dat de afstand niet alleen voor de Halt-gesprekken een aandachtspunt is, wijst de volgende observatie uit:

Observatie: afstand

Tijdens de voorstelronde van de groepstraining blijkt dat een van de jongeren een flinke reisafstand voor de training moest overbruggen; hij woont 15 kilometer verderop. Aangezien de jongere geen geld had voor het openbaar vervoer is hij op de fiets gekomen. Hij heeft er ongeveer een uur over gedaan. Voor de training heeft hij ook toestemming van school gekregen om een aantal lessen te missen. Hij moest deze middag eigenlijk naar school.

De startgesprekken met de jongeren en ouders gebeuren gezamenlijk; daar waar nodig, wordt het gesprek met de ouder(s) alleen gevoerd en wacht een jongere op de gang. Alle regio's hanteren tijdens dit gesprek (al dan niet in een aangepaste vorm) het signaleringsinstrument.

Als enige voert regio Gelderland het tweede gesprek, het vervolggesprek (of excuusgesprek) uit. Andere regio's voeren dit tweede gesprek in het algemeen (nog) niet. Regio Twente doet het enigszins anders: zij voeren een telefonisch voorgesprek na de brief naar de jongeren en ouders te hebben gestuurd. Na het intakegesprek wordt dan geen gesprek meer gevoerd. Voor de meeste regio's blijft het eindgesprek eveneens achterwege, maar zijn er wel voornemens om deze op korte termijn uit te voeren. In Limburg Noord wordt het evaluatiegesprek uitgevoerd door de verslavingszorginstelling.

Kortom: de invulling van de drie Haltgesprekken (start-, vervolg- en eindgesprek) die sinds januari 2010 uitgevoerd moeten worden, verschilt per regio. In de meeste regio's wordt het vervolggesprek niet uitgevoerd, ook omdat dit vanwege het APV-feit (vaak verstoring van de openbare orde) niet nodig is. Het oefenen van een excuusgesprek is vanwege het ontbreken van een slachtoffer overbodig. Daarnaast is er bij een APV-feit ook geen urenbelasting vastgesteld voor een vervolggesprek. Bij een dergelijk feit wordt doorgaans een Haltafdoening met een urenbelasting van acht uren opgelegd; dit behelst dan het voeren van een startgesprek (een uur), de leerstraf bij verslavingszorg (zes uur) en het evaluatiegesprek (een uur).

De verslavingszorgprocedure

Ook voor de instellingen voor verslavingszorg is het traject van de bijeenkomsten geanalyseerd. Dit levert het volgende beeld op, weergegeven in tabel 3.5.

Tabel 3.5: Regionale werkwijze bij instellingen voor verslavingszorg per regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
Wordt ouderbijeenkomst voorafgaand aan de jongerenbijeenkomst gehouden?	n	n	n	j	n	n	j
Is Halt bij de eerste bijeenkomst aanwezig?	n	n	n	n	n	j	n
Aantal jongerenbijeenkomsten	3	2	2	2	4	2	2
Aantal trainers per bijeenkomst maximaal	1	2	2	2	2	1	2
Aantal jongeren per bijeenkomst maximaal*	10	8	8	8	8	8	14
Belt de trainer de jongere tussen de bijeenkomsten?	n	j	j	j	n	n	n
Frequentie leerprojecten: w(ekelijks), m(aandelijks), v(ariabel)	v	m	v	v	m	w	m

* Gebaseerd op regionale interviews. In de documentatie van Flevoland en Twente worden maximaal acht personen genoemd.

n=nee, j=ja

Wanneer het leerproject start, verschilt het per regio of de trainer voorinformatie over jongeren vanuit bureau Halt heeft ontvangen. Het kan dan gaan om informatie over het delict of over andere problemen. Sommige trainers willen dit niet, anderen juist wel. Dit lijkt meer een persoonlijke overweging te zijn dan een regioafhankelijke.

De volgorde van de jongeren- en ouderbijeenkomst verschilt eveneens. Sommige regio's laten de ouderbijeenkomst voorafgaan aan de leerprojecten voor jongeren, anderen laten deze ertussen vallen. Bij de keuze voor de eerste variant is de verwachting dat ouders weet hebben van de afdoening en daardoor hun kinderen actiever kunnen stimuleren. Weer andere regio's laten de ouderbijeenkomst samenvallen met de eerste bijeenkomst van de jongeren. De reden hiervoor is primair praktisch: ouders kunnen de jongeren brengen en bovendien garandeert dit een hogere opkomst van ouders. De wijze van uitnodigen van ouders lijkt verband te houden met de mate waarin ouders naar de bijeenkomst komen. Zo wordt vanuit regio Oost-Brabant gesteld dat het gelijk uitnodigen van jongeren en ouders en de manier waarop ouders door Halt worden aangeschreven tot een opkomst van nagenoeg honderd procent leidt. Dit in tegenstelling tot regio's waar hooguit dertig procent van de ouders de bijeenkomst bijwoont.

In regio Oost-Brabant is er tijdens de eerste bijeenkomst van ouders en jongeren, welke samenvallen, een Haltmedewerker aanwezig. Deze heeft de functie van vraagbaak als het

gaat om procedures, maar is ook aanwezig om de verslavingszorg-medewerker te ontlasten als ouders kritisch zijn over de gang van zaken; de verslavingszorgmedewerker kan zich dan blijven focussen op de inhoud.

Het aantal jongerenbijeenkomsten verschilt en ligt tussen twee en vier bijeenkomsten. Flevoland heeft gekozen voor drie maal twee uur en Limburg Noord voor vier maal 75 minuten. Andere regio's houden twee maal twee uur of twee maal tweeënhalf uur aan. Uit de observaties blijkt dat de bijeenkomsten soms een kortere periode in beslag nemen; dit is mede afhankelijk van het aantal jongeren. Indien er bijvoorbeeld maar twee jongeren zijn, kunnen er minder ervaringen worden uitgewisseld en is men eerder uitgepraat. Uit de plannen van aanpak, de observaties en de interviews met regiovertegenwoordigers komt een verschillend beeld naar voren als het gaat om de huiswerkbelasting: dit varieert van een half uur tot twee uur.¹¹

Observatie: ureninvulling

Tijdens de observatie schuiven we aan bij een individuele training. Normaal gesproken, worden in deze regio groepstrainingen gegeven, maar vanwege minimale aanmeldingen wordt daar deze keer van afgeweken. Wel wordt het programma voor de groepstraining, in enigszins aangepaste vorm, aangeboden. De meeste onderdelen worden in deze individuele training sneller doorlopen dan bij een normale groepstraining het geval zou zijn. De jongere kan bijvoorbeeld niet luisteren naar ervaringen van andere jongeren en er kunnen geen ervaringen worden uitgewisseld. Om de tijd toch vol krijgen, wordt er een extra filmfragment gedraaid. Achteraf blijkt dat de jongere deze film vorig jaar ook al eens had gezien, tijdens een voorlichting op school.

Afhankelijk van de groepsgrootte zetten de regio's een of twee trainers in. Sommige regio's leggen de grens voor twee trainers bij vier of meer jongeren, andere bij zes of meer. Wanneer er twee trainers zijn, is de een verantwoordelijk voor de inhoud en de ander voor het proces. Overigens zijn er twee regio's die ongeacht het aantal jongeren vasthouden aan een trainer. Alle regio's geven in hun plannen van aanpak aan dat er maximaal acht jongeren kunnen participeren, hoewel de regionale interviews het beeld opleveren dat dit voor twee regio's hoger kan liggen. Ook kan het voorkomen dat vanwege weinig instroom of contra-indicaties individuele trajecten worden aangeboden.

In de Checklist wordt aangegeven dat jongeren tussen bijeenkomsten door gebeld worden door de trainer. Dit is, zo blijkt uit observaties, om te bepalen of jongeren het huiswerk goed begrepen hebben of nog vragen hebben. Wanneer blijkt dat een jongere tijdens de eerste bijeenkomst enigszins 'ondersneeuwt' in de groep, kan een trainer via het telefoongesprek ook extra aandacht aan deze jongere geven. Overigens wordt in niet alle, namelijk drie, regio's van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Aan het eind van het leerproject stellen de verslavingszorgmedewerkers de Haltbureaus in kennis van de afloop ervan. Dit gebeurt meestal op basis van een overdrachtsformulier waarop de verloop (goed, matig of slecht) vermeld staat. In het enkele geval dat de afloop

matig of slecht is, wordt geprobeerd dit voortijdig bij de sturen, hetgeen betekent dat deze opties in veel regio's niet worden ingevuld.

3.3 De inhoudelijke leerprojectanalyse

De basis voor de analyse van de inhoud van het leerproject op regioniveau ligt in diverse onderzoekshandelingen. De basisinformatie wordt uit de regionaal uitgevoerde interviews en de plannen van aanpak gehaald. Daarnaast hebben de medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg in enquêtes aangegeven uit welke onderdelen de jongeren- en ouderbijeenkomsten bestaan. De informatie die dit alles opleverde, is teruggekoppeld naar de regio's, waarna eventuele op- en aanmerkingen zijn doorgevoerd.

Deze paragraaf wordt opgedeeld in een analyse voor jongeren- en ouderbijeenkomsten afzonderlijk. Per bijeenkomst worden de analyses vervolgens uitgesplitst naar onderdelen die al dan niet in de Checklist voorkomen.

3.3.1 De inhoudelijke onderdelen van de jongerenbijeenkomsten

De uitgevoerde analyse levert het volgende overzicht van in de Checklist opgenomen onderdelen in de jongerenbijeenkomsten:

Tabel 3.6: Analyse van Checklistonderdelen in de jongerenbijeenkomsten naar regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
Introductie	X	X	X	X	X	X	X
Kennismaking (bijvoorbeeld elkaar interviewen)	X	X	X	X	X	X	X
Kennistest (tien vragen over alcohol en -gebruik)		X	X			X	X
Achtergrondinformatie over (gebruik) alcohol	X	X	X	X	X	X	X
Oefening vijf G's ¹²		X	X	X	X		
Kennisquiz (huiswerk)	X	X					X
Drinkschema (huiswerk)	X	X	X	X	X	X	X
Watdrinkjij.nl (huiswerk)		X	X	X	X	X	X
Balanskaart (positieve/negatieve kanten van alcohol)	X	X	X	X		X	X
Besluitkaart (wat te veranderen aan mijn gebruik?) ¹³		X	X	X			X
Evaluatieformulier		X	X	X	X	X	X

Wanneer we de tabel kolomsgewijs beschouwen, dan valt te constateren dat alleen regio Gelderland de Checklistonderdelen in de jongerenbijeenkomsten uitvoert. De regio's Gooi & Vechtstreek en Twente laten ieder een onderdeel achterwege, terwijl andere regio's minimaal twee onderdelen uit de bijeenkomst hebben geschrapt.

Op rijniveau komt naar voren dat de introductie, de kennismaking, informatie over (gebruik van) alcohol en het drinkschema (als huiswerk bijhouden wat er een of twee weken wordt gedronken) in alle regio's vaste onderdelen zijn. De overige onderdelen blijven achterwege omdat trainers ze te abstract vinden (bijvoorbeeld de vijf G's) of ze niet in het programma vinden passen. Door een vertegenwoordiger van een andere regio wordt de module van de vijf G's juist als 'ideaal' bestempeld. Ondanks dat uit gesprekken na observaties blijkt dat veel trainers de internettest 'watdrinkij.nl' belerend en overdreven vinden, wordt deze toch door de meeste regio's uitgevoerd. In enkele regio's wordt wel overwogen deze test uit het programma te schrappen.

Wat niet uit tabel 3.6 blijkt maar wel essentieel is, is de kwestie dat niet in iedere regio naar het delict wordt teruggekoppeld. In sommige regio's moeten jongeren tijdens de kennismaking aangeven wat ze hebben gedaan en wordt daar tijdens het leerproject naar terugverwezen, vaak in relatie tot het alcoholgebruik en keuzes die jongeren op dat moment hadden kunnen maken. Andere regio's laten dit bewust terzijde, om bijvoorbeeld geen stoere taal over het feit te ontlokken of wanneer de groepssamenstelling uit jongeren met zowel 'lichte' als 'zware' feiten bestaat en hierover discussie kan ontstaan.

Ook verdient de Besluitkaart nog enige toelichting. Deze kaart wordt door minimaal vier van de zeven regio's na verloop van tijd opgestuurd naar de jongere. De termijn van terugsturen, verschilt tussen enkele weken en drie maanden.

Daarnaast voegen de meeste regio's zelf een of meerdere elementen aan het leerproject toe. Dit varieert van dvd's vertonen (bijvoorbeeld een Zembla-uitzending over comazuipen) tot het uitvoeren van een rollenspel ('nee zeggen') of het uitnodigen van een ervaringsdeskundige. In tabel 3.7 staat een overzicht van extra onderdelen.

Tabel 3.7: Analyse van niet-Checklistonderdelen in de jongerenbijeenkomsten naar regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
Goedpraterijtjes/lijst met smoezen	X						
Kostenplaatje alcoholgebruik	X						
Interview ervaringsdeskundige (verslaafde jongere)	X			X			
Groepsinvloed/groepsrollen/groepsdruk	X		X	X			
Ouders interviewen (huiswerk)						X	
Powerpointpresentatie	X						X
Drugdancer bekijken op internet						X	
Video/dvd	X			X	X	X	
Rollenspel 'nee zeggen'						X	
Zelfkennisquiz/stellingen		X			X		
Stadia van alcoholgebruik			X		X		
Uitleg proces van besluitvorming						X	
Uitleg groepsinvloed/groepsrollen					X		
Aan jezelf gerichte brief						X	

De tabellen 3.6 en 3.7 leiden tot de constatering dat het leerproject voor jongeren in de regio's niet op uniforme wijze wordt uitgevoerd. Van de dertien trainers die in de enquête de vraag over het toevoegen van onderdelen hebben ingevuld, geven er acht ook aan zelf onderdelen aan het leerproject toe te voegen.

De mening van verslavingszorgmedewerkers over onderdelen van de jongerenbijeenkomsten

In de enquête is aan de medewerkers ook naar hun mening over (niet-)effectieve onderdelen van het leerproject voor jongeren gevraagd. In het algemeen wordt aangegeven dat alle onderdelen effectief zijn, mits ze worden toegespitst op de aanwezige doelgroep. Kennelijk vereist het leerproject volgens de trainers een dus niet te rigide invulling van het programma. Dat binnen de doelgroep aandacht moet bestaan voor verschillende typen jongeren, wijst de volgende observatie uit.

Observatie: rollenspel

Tijdens het rollenspel 'nee zeggen', wordt jongeren direct duidelijk wat het betekent om een drankje te weigeren en de regie te nemen in het gesprek als een vriend blijft aandringen om een drankje aan te pakken. Gaandeweg het rollenspel verandert het thema naar het opeisen van iemands portemonnee, met een opeiser en een verweerder die eveneens de regie over het gesprek dient te nemen. De trainer speelt opeiser en kiest een jongen die enigszins teruggetrokken en timide is. Tijdens het rollenspel blijft de jongen hangen in het weigeren zijn portemonnee af te staan; hij kan niet overstappen van de rol van verweerder naar iemand die de regie over het gesprek neemt.

Enkele trainers gaan dieper in op effectieve onderdelen. Omdat jongeren vaak beweren alles te weten, biedt het leerproject modules om hierop in te spelen. Zo wordt alcoholkennis getest en in enkele regio's het verhaal over het standaardglas alcohol ('in een glas jenever zit evenveel alcohol als in een glas bier') verteld. Vaak blijkt een deel van de informatie nieuw voor jongeren en biedt ook het invullen van eigen alcoholconsumptie inzicht in gedrag en de sociale context van alcoholgebruik. Het onderling bespreken van het huiswerk, waaruit de alcoholconsumptie van de groepsleden blijkt, wordt in het algemeen ook als effectief gezien. Ook noemen trainers lokale producten, zoals het interviewen van de ouders en het rollenspel.

Een enkeling benoemt enkele niet-effectieve onderdelen, maar de meningen zijn hierover verdeeld; wat de ene trainer als niet-effectief bestempelt, beschouwt de andere soms als effectief. Het gaat dan om zaken zoals het telefoongesprek in de huiswerkfase (werkt bij sommige jongeren niet), de hoeveelheid aan kaarten en formulieren, de al eerder genoemde vijf G's, films die niet altijd op alcoholgebruik zijn toegespitst, het bijhouden van het eigen gebruik en www.watdrinkjij.nl. Ook geven twee trainers aan dat de delictbespreking niet effectief is, omdat het 'dieper ingaan op de situatie op een gegeven moment wel klaar is'. Andere trainers pleiten hier juist voor.

3.3.2 De inhoudelijke onderdelen van de ouderbijeenkomst

Voor de ouderbijeenkomst is een soortgelijke analyse als voor de jongerenbijeenkomsten uitgevoerd. Dit levert voor de Checklistonderdelen de resultaten in tabel 3.8 op.

Tabel 3.8: Analyse van Checklistonderdelen in de ouderbijeenkomst naar regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
<i>Kennismaking/voorstelronde</i>	X	X	X	X	X	X	X
<i>Uitleg over de Haltafdoening Alcohol</i>	X	X	X	X	X	X	X
<i>Uitleg over proces van besluitvorming</i>			X				X
<i>Feiten en cijfers over alcohol</i>	X	X		X	X	X	X
<i>Kennisquiz</i>		X				X	X
<i>Kennistest</i>			X	X			X
<i>Brochures alcohol en opvoeding</i>		X	X				X

De analyse levert het inzicht dat buiten de introductie (kennismaking en de uitleg van de afdoening) geen enkel onderdeel in alle regio's in de ouderbijeenkomst is opgenomen. Daarnaast slaan alle regio's een of meerdere Checklistonderdelen over.

Tabel 3.9: Analyse van niet-Checklistonderdelen in de ouderbijeenkomst naar regio

	Flevoland	Gelderland	Gooi & Vechtstreek	IJsselland	Limburg Noord	Oost-Brabant	Twente
<i>Terugkijken op het incident (indrucken/omgaan met)</i>				X	X		X
<i>Voorleggen stellingen</i>	X	X	X	X		X	
<i>Fases van gebruik</i>		X					X
<i>Kennis over puberteit</i>				X			X
<i>Gesprek over regels thuis/opvoedtips</i>	X	X	X	X	X	X	X
<i>Informatie over gesprekstechnieken met jongeren</i>			X				X
<i>Powerpointpresentatie</i>	X		X				X
<i>Video/dvd</i>	X					X	
<i>Evaluatie cursus</i>						X	X

Tabel 3.9 wijst uit dat regio's aanvullende onderdelen buiten de Checklist om aan de ouderbijeenkomsten toevoegen. In alle regio's worden gesprekken over regels thuis gevoerd. Voor de ouderbijeenkomsten geldt hetzelfde als voor de leerprojecten voor jongeren. Ook deze bijeenkomsten kennen een bepaalde mate van vrije invulling per regio. Een veelvoorkomende, extra module is het gesprek over regels thuis en het geven van opvoedtips. Op de vraag of trainers iets aan het programma toevoegen, reageert ongeveer de helft bevestigend. Het gaat dan onder andere om een opvoedingsondersteuningstraject volgens Triple P¹⁴ of het aanbieden van foldermateriaal.

De mening van verslavingszorgmedewerkers over onderdelen van de ouderbijeenkomst
Gevraagd naar hun mening over mogelijk niet-effectieve onderdelen van de ouderbijeenkomsten, geven de trainers unaniem aan dat eigenlijk alle onderdelen van het programma effectief lijken. Er worden voorbeelden van onderdelen genoemd, waarbij het uitwisselen van meningen, tips en het aanbieden van concrete handvatten voor bijvoorbeeld gespreksvaardigheden en opvoeding centraal staan. Van elkaar leren en het uitwisselen van ervaringen zijn daarin eveneens belangrijk.

Observatie: ervaringen uitwisselen

Drie moeders komen voor de bijeenkomst voor ouders; in het begin ogen ze wat zenuwachtig. De medewerker van verslavingszorg weet de moeders al snel gerust te stellen door ze koffie aan te bieden en te vertellen dat deze bijeenkomst vertrouwelijk is. Na een korte introductie geeft de medewerker de moeders het woord; zij kunnen hun verhaal doen. Zij vertellen openhartig over hun zonen en wisselen ervaringen met elkaar uit. Onderling is er veel begrip en herkenning, ook worden er opvoedkundige vragen gesteld. Naast informatie over alcoholgebruik krijgen de moeders tips over hoe om te gaan met hun puberende kind. Aan het einde van de bijeenkomst zegt een van de moeders dat ze wel tegen de bijeenkomst opzag, maar dat ze uiteindelijk toch blij is dat ze is gekomen. Ze heeft er veel van opgestoken en gaat in de auto op weg naar huis de eerste tips al in de praktijk brengen; ze wil op een andere manier met haar zoon in gesprek gaan.

3.4 De analyse van overige aspecten

In deze paragraaf worden enkele aspecten rond de Haltafdoening Alcohol beschreven die niet onder de vorige paragrafen onder te brengen zijn, maar wel relevant zijn voor het onderzoek. Het gaat dan bijvoorbeeld om perifere zaken zoals de sfeer tijdens de leerprojecten, tolerantie ten aanzien van alcoholgebruik en de ruimte waarin het leerproject gegeven wordt.

Verschillen in trainers

De verschillende observaties leren dat de invulling die de trainers aan de leerprojecten geven niet alleen gericht is op het 'afdraaien' van de modules. De mate waarin trainers kunnen inspireren, lijkt bij te kunnen dragen aan in ieder geval een verhoogde participatie-

bereidheid tijdens het leerproject. Daarin speelt ongetwijfeld ook mee hoe de trainer zich richting de groep opstelt. Natuurlijk is dit ook afhankelijk van de groep en de jongeren die daarin vertoeven; een groep van jongeren waarin het merendeel elkaar kent, zal anders reageren dan een groep jongeren die geheel onbekend voor elkaar is.

De observaties, waarin we met beide vormen kennis hebben gemaakt, leren dat groepsprocessen tussen bekenden ook tijdens het leerproject door kunnen sluimeren. Zo hebben we het voorbeeld van de 'leider' van de groep meegemaakt die ook tijdens de leerprojecten steun zoekt en krijgt van zijn 'volgelingen'. Naast natuurlijk de vereiste opleiding, moet een trainer in dat geval over de nodige capaciteiten beschikken om deze verschillende groepen te kunnen uitdagen en te bespelen.

Zowel tussen als binnen regio's treden verschillen op in de wijze waarop trainers zich positioneren. Dit levert een breed palet aan 'soorten' trainers op: van trainers die goed aanvoelen hoe (sommige jongeren uit) de groep te bespelen tot trainers die zich vooral richten op de strikte uitvoering van het leerproject. Daarbij verschilt eveneens de mate waarin trainers de grenzen bepalen, vooral ten aanzien van de wijze waarop de trainer bijvoorbeeld de kaders in omgangsvormen aangeven of dit de vrije loop laten. Ook in de draaiboeken en plannen van aanpak is amper tot niet voorzien in een werkinstructie over de rol en de houding van de trainer tijdens het leerproject. Dat dit qua sfeer kan leiden tot verschillen tussen leerprojecten, wijst de volgende observatie uit:

Observatie: gezellig

In twee regio's wordt het leerproject uitgevoerd volgens een geheel ander principe. In de eerste regio maakt een jongen een grap tegen zijn vriend vanwege 'verslavingszorg' in de presentatie. Hij fluistert lachend tegen zijn vriend 'alsof we verslaafd zijn...'. De trainer hoort dit en zet de jongen voor het blok met de woorden 'zo, dus jij vindt dat grappig? Wat kom jij hier eigenlijk doen? Grappen maken?' Hij vervolgt: 'ik kan heel streng zijn, het moet hier namelijk niet te leuk worden'. De jongens binden vervolgens de gehele cursus in.

In de tweede regio blijft een jongen grappen maken en discussiëren met de trainer. De trainer kapt dit niet af, maar blijft met een vrolijke noot reageren op de jongen. De bijeenkomst ont-aardt voornamelijk in een tweegesprek tussen de trainer en de jongen, waardoor anderen wat met een pen spelen of dromerig naar buiten kijken. De trainer heeft dat niet in de gaten. Na af-loop geeft de trainer aan 'dat het leerproject ook een beetje gezellig moet zijn', maar de jongen gaat naar huis met de uitsmijter 'nu weet ik tenminste wat me te doen staat: uit handen van de politie blijven'. Zijn vriend moet volop lachen om de opmerking en de trainer laat het daarbij.

Een aspect dat hiermee te maken heeft, is de sfeer tijdens het leerproject in het licht van opgelegde sancties. Het komt weinig voor dat jongeren sancties krijgen voor te laat komen, een ongeïnteresseerde houding of het niet danwel onvolledig maken van het huiswerk. De observaties leren dat de mate waarin trainers hierop actie ondernemen uiteen loopt. De vraag is of dit moet, maar in ieder geval kunnen de houding van een trainer en de eisen die hiervoor in de methodiek van de motiverende gespreksvoering worden gesteld een rol spelen.

De gebruikte modellen en methodieken

De regio's werken allen, de een meer uitgesproken dan de ander, met het model van Prochaska en DiClemente. De methodiek van de motiverende gespreksvoering is daarbij voor de meeste regio's bepalend, maar niet duidelijk is hoe hieraan vorm wordt gegeven. Afwijkend daarvan wordt in regio Limburg Noord gewerkt met het competentiemodel.

Tolerantie ten aanzien van alcoholgebruik

Regelmatig hebben we tijdens interviews met regionale contactpersonen vernomen dat het belang van het doorverwijzen van jongeren naar de Haltafdoening Alcohol moeilijk bij de politie over te brengen is. Politiefunctionarissen bagatelliseren bijvoorbeeld omdat ze 'zelf vroeger ook jong zijn geweest' en omdat het allemaal ogenschijnlijk geen groot probleem is. Dit staat in schril contrast met een regionaal voornemen om alle feiten waaruit een alcoholcomponent blijkt standaard door te verwijzen. Beide houdingen hebben consequenties voor de aantallen doorverwijzingen. Ook lijken sommige medewerkers van verslavingszorginstellingen het probleem te bagatelliseren; dit uit zich bijvoorbeeld in het twijfelen aan de noodzaak of jongeren die een openbare ordefeit plegen het leerproject zo nodig moeten volgen.

De ruimte waarin de leerprojecten gegeven worden

In het algemeen zijn de locaties waar de leerprojecten gehouden worden te omschrijven als ruimtes die voldoende gelegenheid bieden om te presenteren, op white boards te schrijven en andere handelingen in het kader van het leerproject uit te voeren. Het kan echter ook voorkomen dat er geen ruimte beschikbaar is, zo wijst een observatie uit.

Observatie: no clean desk policy

Bij een bijeenkomst werd de training in een kantoorruimte van verslavingszorg gegeven. Dit wegens een gebrek aan leslokalen. De jongeren zaten op de bureaustoelen van de werknemers en aan de muur hing de beamer. De persoonlijke spullen van de medewerkers hingen nog aan de muur en lagen op het bureau.

Groepsdifferentiatie

Behoudens Limburg Noord is het zo dat de regio's jongeren van twaalf en dertien jaar hetzelfde leerproject aanbieden als aan jongeren van zestien en zeventien jaar. Toch blijkt uit observaties dat de jongste categorie in enkele andere regio's soms een korter en lichter leerproject kan volgen.

3.5 Tussenbeschouwing

In de basis is de algemene werkwijze van de Haltafdoening Alcohol overal gelijk: de politie levert jongeren die een APV- of strafrechtelijk feit hebben gepleegd aan Halt aan. Na een intakegesprek met de jongere en zijn ouders stuurt Halt de jongere door naar de instelling voor verslavingszorg. Vervolgens krijgt een jongere een leerproject en wordt aan ouders een bijeenkomst aangeboden.

De jongerenbijeenkomst van verslavingszorg bestaat, Limburg Noord en Flevoland uitgezonderd, uit twee bijeenkomsten met een huiswerkopdracht. Voor deze onderdelen gebruiken de regio's ongeveer zes uur. Tijdens de bijeenkomsten wordt informatie verstrekt over alcoholgebruik (feiten en cijfers, maar ook de invloed van alcohol op hersenen en lichaam), gewerkt aan inzicht in eigen gebruik en ingegaan op de invloed van het alcoholgebruik tijdens het gepleegde delict. Dit gebeurt op basis van diverse modules.

In alle regio's bestaat de wens om zoveel mogelijk groepsbijeenkomsten met jongeren te organiseren. De verslavingszorginstellingen hechten namelijk aan de onderlinge dynamiek die tussen jongeren ontstaat. Daar waar dit niet lukt, worden individuele trajecten aangeboden.

Eenheid in verscheidenheid

Hoewel het streven naar uniformering van processen en producten wordt uitgesproken in de Checklist, blijkt er in de praktijk geen eenheid te zijn. Als we namelijk per organisatie kijken, dan is de rol van de politie en de prioriteit die deze instantie aan de Haltafdoening Alcohol geeft van groot belang: de politie is het voorportaal voor doorverwijzingen. Als de politie het belang van deze maatregel niet inziet, wordt amper doorverwezen, zo blijkt uit het merendeel van de regionale interviews. Dit heeft ook te maken met de cultuur bij de politie (een berisping geven of een bon schrijven, levert in de ogen van de politie minder werk op), maar zeker ook met de inzet en de doorzettingsmacht van de functionaris die de Haltafdoening in zijn portefeuille heeft.

Ook de Haltbureaus hebben vaak een verschillende werkwijze als het gaat om de intake van jongeren. Dit kan meerdere redenen hebben, zoals facilitaire redenen (niet iedere stad heeft een Haltbureau) of bezettingsredenen (soms bestaat het Haltbureau uit een gering aantal medewerkers). Om enige uniformering hierin aan te brengen, zijn er nieuwe ontwikkelingen bij Halt: sinds 2010 moeten drie gesprekken (start-, vervolg- en eindgesprek) gehouden worden.¹⁵ Toch geven de Haltbureaus veelal een verschillende invulling aan deze gesprekken. Verder zijn de bureaus wisselend succesvol in het binnenhalen van de ouders bij de informatiebijeenkomst.

Verder werken de verslavingszorginstellingen niet op een uniforme wijze in de Haltafdoening Alcohol. Dit heeft deels te maken met het feit dat het niet allemaal dezelfde instellingen met dezelfde uitgangspunten en methodieken zijn. Hoewel de Checklist uitgaat van bepaalde onderdelen in het leerproject, blijken sommige verslavingszorginstellingen eigen (al dan niet in hun ogen succesvolle) modules in het leerproject te verweven. De medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg geven ook aan dat een leerproject vaak maatwerk is, gezien de samenstelling en de grootte van de groep. Deze trainers beschouwen veel onderdelen van het leerproject als effectief, zolang er wel rekening gehouden wordt met de groepssamenstelling, om bij iedere groep weer specifiek in te kunnen spelen op ontwikkelingen.

De Checklist verwijst naar enkele lokale handhavingsarrangementen. Veel van deze lokale stukken zijn opgesteld voordat de Checklist is verspreid; in afwachting van onderhavige

procesevaluatie hebben de regio's alvast een lokale invulling gegeven aan het handhavingsarrangement. Hoewel de regio's wel aangeven open te staan voor wijzigingen in het arrangement, resulteert dit voornamelijk in verschillen als het gaat om de artikelen die voor de Haltafdoening Alcohol in aanmerking komen. Dat dit verschil zich niet alleen tussen de regio's, maar ook daarbinnen tussen de betrokken instanties voordoet, blijkt uit een casus uit regio Gelderland:

Nachtje cel

Twee jongens van zeventien en achttien jaar hangen om twee uur 's nachts in een discotheek tegen een tussenschot van de wc's waardoor dat afbreekt. Ze vertrekken direct, maar worden door de politie op straat aangehouden. Op basis van openlijke geweldpleging tegen goederen, een delict waar verhoor voor mogelijk is, worden ze aangehouden. Omdat capaciteit ontbreekt, moeten ze een nacht in de cel doorbrengen. De politie informeert de ouders en de jongens worden de daaropvolgende ochtend verhoord. Er wordt een LOF opgemaakt. De politie zet daar echter geen BOK-stempel (de werkwijze in Gelderland om de afdeling Jeugd van de politie op de hoogte te stellen van een mogelijke casus voor de Haltafdoening Alcohol) op. Ook de afdeling Jeugd acht dit geen BOK-zaak, maar verwijst vanwege de vastgestelde criteria wel door naar Halt. Bij Halt wordt bepaald dat er ook alcohol in het spel is en de jongeren komen uiteindelijk toch in het traject van de Haltafdoening Alcohol terecht.

Noten

1. Zie voor een overzicht van alle Haltregio's in Nederland bijlage 9. Met de pilotregio's is correspondentie gevoerd over de vraag of de analyses correct zijn. Vijf van de zeven regio's hebben hierop gereageerd. Deze reacties zijn verwerkt in de rapportage.
2. In Limburg Noord, Gooi & Vechtstreek en Flevoland zijn geen observaties uitgevoerd. De redenen hiervoor zijn het geringe aanbod jongeren of de gedachte van de contactpersonen dat de aanwezigheid van een onderzoeker interfereert met het op dat moment uitgevoerde individuele leerproject.
3. Bron: www.halt.nl.
4. Bij weigering (vanaf 16 jaar, met toestemming van de ouders) of niet voldoen aan het aanbod van het aantal te volgen Halturen kan de officier van justitie een taakstraf ter waarde van het aantal Halturen plus twintig procent vorderen. Ook kan hij alsnog het leerproject opleggen. Voor elke twee uren taakstraf staat één dag vervangende hechtenis bij niet-voldoening (hetgeen weer gelijk staat aan 50 euro).
5. De gedachte hierachter is om een extra maatregel achter de hand te hebben tegen 'streetwise' jongeren die overlast veroorzaken.
6. Dit zijn artikelen F121a/b APV en 453 Sr.
7. Dit zijn artikelen 141, 157 en 350 Sr.
8. In een zogenaamde poweranalyse wordt bepaald hoe groot de onderzoekspopulatie dient te zijn. Het voert in dit stadium te ver om hierop verder in te gaan.

9. Het kan vice versa ook voorkomen dat zaken die bij het JCO liggen, worden voorgedragen voor de Haltafdoening Alcohol, maar in de praktijk gebeurt dit (nog) weinig.
10. Daar zit ook informatiemateriaal bij. Regio Oost-Brabant voegt daar als enige gedragsregels bij. Halt Flevoland stuurt daarnaast als enige een vooropdracht, als voorbereiding op het leerproject.
11. De twee uur staat vermeld in het plan van aanpak in regio Gooi & Vechtstreek en is inclusief het telefoongesprek dat met de trainer gevoerd wordt.
12. Deze staan voor gebeurtenis (aanleiding), gedachte, gevoel, gedrag en gevolg.
13. Deze kaart wordt na een bepaalde periode naar de jongere gestuurd, ter herinnering aan de besluiten die de jongere tijdens het leerproject genomen heeft.
14. Triple P staat voor positief pedagogisch programma. De aanpak van Triple P is gericht op het veranderen of verminderen van opvoedingsgedrag dat bijdraagt aan het ontstaan van emotionele en gedragsproblemen bij kinderen. Ouders leren gebruik te maken van de dagelijkse communicatie in het gezin om hun kinderen adequaat emotioneel te ondersteunen en hun sociale competentie en probleemoplossend vermogen te stimuleren. Triple P reikt ouders verschillende strategieën aan voor de dagelijkse opvoedingspraktijk. Bron: www.triplep-nederland.nl.
15. Bron: www.halt.nl.

4 Meningen en ervaringen rond de Haltafdoening Alcohol

In dit hoofdstuk beschrijven we de mening van diverse betrokkenen bij de Haltafdoening Alcohol. In het vorige hoofdstuk zijn voornamelijk bij de productanalyse al enkele enquête-resultaten van medewerkers van instellingen voor verslavingszorg beschreven. De meningen en ervaringen die in dit hoofdstuk beschreven worden, hebben voornamelijk betrekking op aandachtspunten bij en suggesties voor aanpassingen in de interventie. Verder wordt aandacht besteed aan opmerkingen die door de regionale contactpersonen en de experts zijn gemaakt.

Daarnaast komen ook de jongeren en ouders aan bod. De mening van jongeren is op twee bronnen gebaseerd: op de evaluatieformulieren die tijdens het leerproject zijn ingevuld en de enquête die hen is voorgelegd. Voor het achterhalen van de mening van de ouders is eveneens een enquête gebruikt (zie bijlage 5 voor de enquêtes).

4.1 Meningen van medewerkers instellingen voor verslavingszorg (bron: enquête)

Aan alle medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg die als trainer betrokken zijn bij de interventie is gevraagd om een korte enquête in te vullen. Daarin is ingezoomd op ervaringen met en de waardering van de interventie. Ook is aandacht voor eventuele verbeterpunten (zie bijlage 4). In totaal zijn er veertien enquêtes ingevuld door medewerkers uit de regio's Gelderland, Limburg Noord, Oost-Brabant en Twente.¹ De medewerkers kunnen zowel ouderbijeenkomsten als leerprojecten voor jongeren leiden of beide trainingen verzorgen. Van de medewerkers uit de regio's Flevoland, Gooi & Vechtstreek en IJsselland is geen reactie ontvangen.

Ervaringen medewerkers ouderbijeenkomst

In de enquête hebben de medewerkers ervaringen met een aantal aspecten van de ouderbijeenkomst met goed, redelijk of slecht gewaardeerd. Over de opkomst van de ouders zijn er uiteenlopende meningen; sommigen vinden dit 'goed' en anderen 'redelijk', maar ook een evenredig deel vindt de opkomst van ouders 'slecht'. Over de houding van de ouders

zijn de medewerkers het wel eens; de meesten betitelen dit als 'redelijk'. De medewerkers hebben allemaal goede ervaringen met de alcoholinformatie die zowel mondeling als schriftelijk gegeven wordt, maar de ervaringen met de opdrachten tijdens de bijeenkomsten zijn in de meeste gevallen 'redelijk'. De sturingsmogelijkheden van de trainer wordt in de helft van de gevallen als goed ervaren en in de overige gevallen vinden de medewerkers het redelijk. De vrijheid voor de trainer om van delen van de ouderbijeenkomst af te wijken, is volgens de medewerkers goed.

De medewerkers geven in de enquête verbeteringsuggesties. We doelen hierbij niet op suggesties die medewerkers hebben gedaan vanwege onderdelen die ze in hun regio missen; deze zijn namelijk in andere regio's wel voorhanden en dus eventueel uitwisselbaar. In essentie resteert daardoor alleen de suggestie om een nazorgtraject toe te voegen, omdat dit mogelijk kan dit bijdragen tot een sterker alcoholbewustzijn.

Ervaringen medewerkers leerproject jongeren

De ervaringen van de medewerkers die de training zelf verzorgen met het leerproject zijn grotendeels positief. Zo hebben alle medewerkers goede ervaringen met de opkomst en de houding van de jongeren tijdens de bijeenkomsten. Ook vindt men de sturingsmogelijkheid van de trainer meestal goed. Afgezien van een enkele medewerker vinden de trainers de mogelijkheden om van het leerproject af te wijken redelijk tot goed. Alle medewerkers, één uitzondering daargelaten, waarderen de alcoholinformatie die mondeling gegeven wordt als 'goed'. De medewerkers zijn echter minder tevreden over de alcoholinformatie die op papier gegeven wordt en de opdrachten die de deelnemers tijdens de bijeenkomsten moeten uitvoeren. Opvallend is dat de huiswerkopdrachten door bijna alle medewerkers als 'redelijk' wordt betiteld, terwijl de overige aspecten van het leerproject grotendeels goed worden bevonden.

In de enquête zijn de medewerkers ook bevraagd over de overige factoren in het leerproject zoals de samenwerking met bureau Halt en de politie, aantal en soorten doorverwijzingen, lokale draaiboeken en handhavingsarrangementen en de landelijke Checklist. De meeste medewerkers vinden de samenwerking met bureau Halt goed, maar over de samenwerking met de lokale politie is men minder goed te spreken; de categorieën 'slecht' en 'redelijk' worden hier evenveel aangekruist als de categorie 'goed'. Ook over het aantal doorverwijzingen en het bereiken van de juiste doelgroep lopen de meningen uiteen. Er zijn medewerkers die hier tevreden over zijn, maar er zijn ook slechte ervaringen met het aantal doorverwijzingen en de jongeren die worden doorverwezen, veelal een in de ogen van de medewerkers te lichte categorie. Met het lokale draaiboek kunnen medewerkers redelijk tot goed uit te voeten, terwijl de ervaringen met het lokale handhavingsarrangement en de landelijke Checklist redelijk tot slecht zijn. Tot slot zijn er over het model van Prochaska en DiClemente en de methodiek van motiverende gespreksvoering vragen gesteld. De ervaringen van de medewerkers met de methodieken zijn overwegend goed, twee trainers hebben hun ervaringen gekwalificeerd als 'redelijk'.

Ook voor de leerprojecten van jongeren zijn suggesties gedaan. Wanneer we focussen op nieuwe, inhoudelijke suggesties luidt de strekking van de antwoorden dat er minder gepraat, geluisterd en gedacht moet worden, maar meer ervaren, gedaan en geoefend. Als voorbeeld worden het leerstijlmodel van Kolb en het doorvoeren van andere werkvormen aangehaald.² Maar ook procesmatig zien de medewerkers verbeterpunten met de volgende strekking:

- De samenwerking met bureau Halt kan soms beter. Er gaat in sommige regio's in de reservering van tijden en plaatsen wel eens iets mis (foute bijeenkomstlocaties, verkeerd aangegeven tijdstippen of verschillende tijden die jongeren op hun brief krijgen);
- Er moet een beter screeningsinstrument met criteria ontwikkeld worden, zodat bureau Halt beter kan bepalen welke jongeren in de groep passen en welke op voorhand een ander traject nodig hebben;
- Eventueel de mogelijkheid bieden tot nazorg;
- Het traject voor APV-feiten scheiden van de strafrechtelijke feiten (APV-traject in ieder geval 'anders', de film 'Roes' wordt voor dit traject genoemd, en korter);
- Alle sessies in Limburg Noord terugbrengen naar twee sessies van twee uur, dus ook geen verschil meer maken in leeftijd.³

Ten slotte wordt op het niveau van de handhavingsarrangementen ook nog geopperd dat er meer uniformiteit in de APV-feiten moet komen. Enkele medewerkers merken op dat dit tussen regio's, maar ook binnen regio's voor bepaalde steden, verschilt.

De mening van medewerkers van instellingen voor verslavingszorg over werkzame bestanddelen in de bijeenkomsten

Aan de trainers is via de enquête ook gevraagd naar al dan niet werkzame bestanddelen in de bijeenkomsten. De reactie van de trainers wijst uit dat zij vooral procesmatige factoren noemen. Zo vinden zij de directe manier van doorverwijzen, zonder te veel juridische (strafrechtelijke) procedures, positief. Verder wordt het direct kunnen inhaken op zaken die in een groep leven, aangehaald. Ten slotte zien zij in het betrekken van ouders bij het Halttraject van jongeren een werkzaam bestanddeel.

Ook zijn er enkele niet-werkzame bestanddelen genoemd, zoals het feit dat niet met elkaar bekende ouders contraproductief kunnen werken. Verder worden nog enkele andere, overigens vooral procesmatige, onderdelen genoemd. Dit is bijvoorbeeld de te lange tijdsduur tussen alcoholfeit en bijeenkomsten en de te grote afstand/ lange reistijd tussen woonplaats en bijeenkomstlocatie. Verder wordt een APV-delict in combinatie met weinig drinkende jongeren genoemd. Ten slotte worden ouders die aanwezig zijn, maar alleen willen praten over het incident en het niet eens zijn met de werkwijze en afhandeling van politie en/of bureau Halt als niet-werkzaam bestanddeel genoemd.

4.2 Meningen van regionale contactpersonen en experts (bron: interviews)

Zoals eerder aangegeven, is in de regionale interviews en de expertinterviews navraag gedaan over de inhoud van de Haltafdoening Alcohol, de werkwijze en de resultaten. In die gesprekken zijn ook aandachtspunten en verbeteringsuggesties naar voren gebracht. We gaan daar in deze paragraaf dieper op in.

In diverse regio's hebben we vernomen dat de stroomlijning van het proces rond de Haltafdoening Alcohol beter kan. In sommige regio's moeten jongeren lang wachten voordat er leerprojecten gehouden worden, mede door het geringe aantal doorverwijzingen. Hiervoor worden meerdere redenen aangedragen. Zo zou de politie in sommige regio's soms slecht zijn voorbereid op de nieuwe werkwijze en blijft er soms onduidelijkheid bestaan over de momenten dat een politiefunctionaris moet kiezen tussen een Tobias of een LOF. Andere factoren die uit interviews naar voren komen, zijn bijvoorbeeld restricties vanuit de strafrechtketen, financiële inperkingen of de gedachte dat het allemaal zo erg niet is ('we dronken vroeger toch ook allemaal wel eens een biertje?').

In veel regio's wordt mede daarom ook de wens geuit om de procedure sterk te vereenvoudigen; Twente en Oost-Brabant zijn al bezig om, al dan niet in pilotvorm, voor hun eigen regio's de procedures te vereenvoudigen. Daarnaast verwijzen enkele regionaal geïnterviewden en experts naar ontwikkelingen die komen gaan, zoals de nieuwe Drink- en Horecawet en het nieuwe Proces Verbaal Minderjarigen.⁴ Zij vinden dat hier – voor een meer uniforme invulling van de Haltafdoening Alcohol – bij moet worden aangehaakt.

De politie, als doorverwijzer een belangrijke schakel, verdient sowieso de nodige aandacht volgens diverse betrokkenen. Dat functionarissen in bepaalde regio's in wisselende mate bereid zijn om naar de Haltafdoening door te verwijzen, is volgens velen bekend. De regionale interviews wijzen ook uit dat in niet alle regio's periodiek aan deskundigheidsbevordering wordt gedaan. Hoewel tijdens de interviews blijkt wordt gegeven van interesse in de werkwijze van andere regio's, heeft er volgens enkelen tot op heden nog geen structurele uitwisseling van inzichten, werkwijzen en programma's plaatsgevonden.

Ook de experts noemen enkele afbreukrisico's in de Haltafdoening Alcohol, waaronder:

- De politie die in sommige regio's weinig jongeren doorverwijst en zich te weinig bewust is van hun positie om jongeren anders te benaderen;
- De instellingen voor verslavingszorg die soms te 'productiegericht' moeten werken (bij financiering voor 40 jongeren ontstaan problemen als zich meer jongeren aandienen);
- De persoon(lijkheid) van de trainer;
- Een beschuldigende houding/'wijzen met het vingertje' in leerprojecten;
- Twaalf- en dertienjarigen versus zeventienjarigen: dronken zijn op verschillende leeftijden zegt iets over verschillen in normoverschrijdend gedrag;
- Een slecht registratiesysteem;
- Slechte terugkoppeling tussen de drie instanties die betrokken zijn bij de Haltafdoening Alcohol.

Zowel de regionale interviews als de interviews met experts leveren het inzicht op dat veel regio's worstelen met de tegenstelling tussen de jongere doelgroep en de wat oudere. Hetzelfde geldt voor de groepen APV-jongeren en strafrechtelijke jongeren. Een oplossing wordt hiervoor door de regionale contactpersonen tijdens de interviews niet gegeven, maar het is een teken aan de wand dat vanuit Limburg Noord wordt opgemerkt dat de aparte trajecten voor leeftijdsklassen mogelijk aangepast moeten worden vanwege een voorkeur voor groepsbijeenkomsten. Wel geven de regionale contactpersonen andere suggesties om de Haltafdoening Alcohol te verbeteren. Ten eerste gaat het om het geven van een structureel kader aan de politie door, in afwachting van de Drank- en Horecawet als pilot, een blaastest in te zetten bij het controleren van jongeren. Daarnaast ziet men bij voorkeur één handhavingsarrangement voor alle regio's, waarbij in ieder geval wildplassen en het opgeven van een valse naam worden toegevoegd aan het arrangement. Ten derde stelt men voor om één plan van aanpak op te stellen voor alle regio's. En ten slotte gaat het om het opzetten van een onafhankelijk monitoringsinstrument om minimale kwaliteitseisen per regio te waarborgen. Dit instrument moet vervolgens bij voorkeur periodiek worden gebruikt.

4.3 Mening van jongeren (bronnen: evaluatieformulieren en enquête)

Het is mogelijk om op basis van twee bronnen de mening van jongeren over het leerproject te herleiden. Dit zijn ten eerste de evaluatieformulieren die jongeren in bijna alle regio's aan het eind van het leerproject invullen. Ten tweede hebben we jongeren die de eerste helft van 2010 een leerproject hebben afgerond een enquête gestuurd.

De mening van jongeren (bron: evaluatieformulieren)

Vijf van de zeven pilotregio's hebben alle beschikbare evaluatieformulieren over het jaar 2009 ter beschikking gesteld.⁵ Omdat de formulieren van alle regio's niet gelijk van opzet zijn, is gezocht naar de grootste gemene deler in de mening van jongeren over de Haltafdoening Alcohol. Het gaat dan om de volgende onderdelen:

- Cijfer voor de algehele training;
- Cijfer of mening over de trainer;
- Wat (niet) goed is aan het leerproject;
- Wat iemand van de cursus heeft geleerd.

In totaal kunnen we gebruik maken van 217 evaluatieformulieren: 42 uit Gelderland, 93 uit Oost-Brabant, 9 uit IJsselland, 50 uit Limburg Noord en 23 uit Twente. Het cijfer dat gemiddeld voor de training gegeven wordt, is een 7,3. Jongeren geven cijfers van een 1 tot een 10, maar een 7 (26 procent), een 7,5 (11 procent) en een 8 (29 procent) komen het meest voor.

In niet alle evaluatieformulieren wordt naar een cijfer voor de trainer gevraagd. Daar waar dit wel gebeurt, krijgt de trainer gemiddeld een 8,1. In de andere regio's is de mening over de trainers zeer positief: de trainer is goed/kundig (60 procent), aardig/vriendelijk (27

procent) of geeft duidelijk uitleg (5 procent).⁶ In hun mening over de trainer is geen enkele jongere negatief. Vervolgens benoemen de jongeren enkele aspecten die al dan niet goed zijn aan de cursus:⁷

Tabel 4.1: (Niet) goede onderdelen van het leerproject

Goed	Niet goed
Uitwisselen van verhalen	Langdurige cursus
Het is leerzaam/informatief	Feiten die men al weet
De (persoon van de) trainer	Grote afstand naar de locatie
Leerzaam huiswerk	Simpel/saai huiswerk
Met 'lotgenoten' onder elkaar	Langdradige filmpjes (moeten schokkender)

Aan de meeste jongeren is ook gevraagd wat ze van de cursus hebben opgestoken. Dat alcohol schadelijke gevolgen heeft, wordt in veruit de meeste gevallen (68 procent) genoemd. Opletten op het eigen drankgebruik volgt met vijftien procent, hoe lang het duurt voor men nuchter is met negen procent en kennis over de hoeveelheid alcohol in een glas met zeven procent.⁸

Mening van de jongeren (bron: enquête)

Ten behoeve van het onderzoek is aan jongeren die in de eerste helft van 2010 een Houtaandoening Alcohol doorlopen hebben een enquête toegestuurd.⁹ In totaal gaat het om ongeveer 150 jongeren.¹⁰ Daarvan hebben 33 jongeren, waarvan 26 jongens, een enquête teruggestuurd. De respons is dus laag, waardoor niet uit te sluiten is dat een bepaald segment van de jongeren (bijvoorbeeld de meer positieve jongeren) gereageerd heeft.¹¹

Het gros (24 jongeren) is doorverwezen vanwege een openbare ordefeit (openbare dronkenschap, bezit van drank in het openbaar of drinken in het openbaar). Bij de resterende zeven jongeren gaat het om strafrechtelijke feiten, voornamelijk vernieling in combinatie met alcoholgebruik. Voor het merendeel (25 jongeren) betreft het een groepsbijeenkomst, tot aan veertien jongeren in een groep toe.

De houding van de jongeren tijdens de bijeenkomsten is neutraal (6 jongeren) tot overwegend positief (22 jongeren). De rest (vijf jongeren) geeft aan een boze houding te hebben aangenomen. Dit laatste heeft kennelijk geen invloed op de deelname, want onder de 27 jongeren die aangeven actief aan de bijeenkomsten te hebben deelgenomen, zitten juist niet die vijf resterende boze jongeren. De jongeren waarderen het leerproject gemiddeld met een 6,8, waarbij geen lager cijfer dan een 5 is gegeven. Het cijfer ligt gemiddeld dus iets lager dan in de evaluatieformulieren. Overigens zijn de jongeren die vanwege een strafrechtelijk feit zijn doorverwezen allen positief over het leerproject, terwijl dit voor APV-jongeren niet geldt.

Jongeren geven vooral aan veel te hebben gehad aan de vragen die de trainer stelde (29 jongeren), de opdrachten (22 jongeren) en mondelinge (28 jongeren) en papieren (22 jongeren) informatie over alcohol. Minimaal 23 jongeren vinden de plek en het tijdstip prima

en hebben niet te lang hoeven wachten op de bijeenkomsten. Een enkeling vindt daarentegen dat hij te ver moest reizen.

Als het gaat om de bewustwording, een onderdeel dat geen hoofdbestanddeel van de bijeenkomsten vormt, ontstaat een betrekkelijk positief beeld: negentien jongeren geven aan na het leerproject vaker over het eigen drankgebruik na te denken. Verder bespreken achttien jongeren het alcoholgebruik gemakkelijker met ouders, maar geven slechts zes jongeren aan nieuwe afspraken met ouders hierover te maken. In ieder geval geeft het merendeel (30 jongeren) aan sinds de bijeenkomst geen regels te hebben overtreden onder invloed van alcohol.

4.4 Meningen van ouders (bron: enquête)

Ook aan de ouders van de ongeveer 150 jongeren is een enquête gestuurd. Daarvan hebben ouders van 35 kinderen een enquête teruggestuurd. Van deze ouders zijn er tien alleen geweest, veertien met partner en elf niet. Van die elf geven vier ouders aan zelf al veel te weten over alcoholgebruik en drie ouders het voldoende te vinden dat alleen het kind de bijeenkomst volgt.¹²

Van de 24 ouders die de bijeenkomst hebben bijgewoond, staan er vooraf veertien neutraal, acht positief en twee negatief tegenover. Achteraf blijft de mening van dertien ouders hetzelfde, terwijl negen ouders positiever worden en twee negatiever. De positievere ouders komen vooral uit de groep die vooraf neutraal over de bijeenkomst denkt. De 24 ouders waarderen de bijeenkomst gemiddeld met een 7,1, waarbij geen lager cijfer dan een vier is gegeven.

Het inhoudelijke beeld over de bijeenkomst is betrekkelijk positief: minimaal 19 van de 24 ouders vinden de vragen die de trainer stelt, de verhalen van andere ouders en de mondelinge alcoholinformatie nuttig. Uiteindelijk geven tien ouders aan dat thuis dingen veranderd zijn als het gaat om afspraken over alcoholgebruik met hun kind. Diezelfde tien ouders geven ook aan meer zicht op het alcoholgebruik van hun kind te hebben.

4.5 Tussenbeschouwing

De ervaringen van verslavingszorgmedewerkers met de ouderbijeenkomsten zijn over het algemeen redelijk te noemen. De mening verschilt als het gaat om de opkomst, maar in hoofdstuk 3 bleek al dat deze regionaal sterk verschilt. Ook de houding van de ouders wordt als redelijk bestempeld, net zoals de ervaringen met de opdrachten tijdens de bijeenkomst. Als we deze reacties vergelijken met die van de leerprojecten voor jongeren (overwegend goed), dan valt er kennelijk nog winst te behalen bij de ouderbijeenkomsten. De medewerkers geven hiervoor suggesties waarvoor ze het materiaal veelal bij andere pilotregio's kunnen weghalen, maar ook wordt een nazorgtraject voor ouders genoemd.

Aspecten in de jongerenbijeenkomsten beoordelen de medewerkers bijna altijd als 'goed'. Het gaat dan om de sturingsmogelijkheid van de trainer, de opkomst en houding van jongeren, maar ook het gekozen model van Prochaska en DiClemente en de methodiek van motiverende gespreksvoering. De medewerkers zijn verdeeld over de samenwerking met

de politie, het aantal doorverwijzingen en het bereiken van de juiste doelgroep. Ook voor de jongerenbijeenkomsten worden verbeter suggesties gedaan, zoals het leerstijlmodel van Kolb, nazorg bieden en het ontwikkelen van een screeningsinstrument met criteria om jongeren op groepsgeschiktheid te selecteren.

Ook de interviews met de regionale contactpersonen leveren aanknopingspunten om de Haltafdoening Alcohol te verbeteren. Daarin staan zorgen over het soms lage aantal doorverwijzingen vanuit de politie centraal. Het vereenvoudigen van de procedure lijkt een basisvoorwaarde om meer doorverwijzingen te krijgen, maar ook wordt het nodige verwacht van impulsen vanuit de nieuwe Drank- en Horecawet en het nieuwe Proces Verbaal Minderjarigen. Het is echter nog de vraag of en wanneer de Drank- en Horecawet in werking treedt.

Dat de regio's meer moeten toewerken naar één versie van de Haltafdoening Alcohol heeft voor veel geïnterviewden de voorkeur, omdat dit naar hun mening de interventie onder andere beter op de kaart zet. Daarvoor is het van belang om zowel het handavingsarrangement, de processen als de inhoud van de bijeenkomsten onder de loep te nemen.

Uit de evaluatieformulieren komt een positief beeld van de jongeren over het leerproject en de trainer naar voren. Jongeren geven ook aan iets van het leerproject op te hebben gestoken. Twee derde van de jongeren geeft aan dat ze van de cursus hebben geleerd dat alcohol schadelijke gevolgen heeft. Dat ze op hun drankgebruik willen gaan letten, wordt als tweede genoemd en hoe lang het duurt voordat alcohol uit het lichaam verdwenen is als derde.

Hoewel de respons laag was, komt eenzelfde positieve beeld uit de jongerenenquête naar voren, met name bij jongeren die vanwege een strafrechtelijk feit zijn doorverwezen. Mogelijk draagt het ontlopen van een strafrechtelijke afdoening, uitmondend in een strafblad, daar ook aan bij. Veel jongeren zeggen inhoudelijk het nodige te hebben gehad aan de bijeenkomsten. Bovendien geeft ruim de helft van de jongeren aan vaker over het eigen drankgebruik na te denken. Bijna alle jongeren zeggen niet opnieuw regels te hebben overtreden onder invloed van alcohol.

Ten slotte geeft de ouderenquête enig zicht op meningen over de ouderbijeenkomst. Van ongeveer twee derde van de kinderen woont minimaal een ouder de bijeenkomst bij. Hoewel de mening van de ouders over de bijeenkomst vooraf voornamelijk neutraal tot positief is, denken zij na de bijeenkomst veelal hetzelfde danwel positiever. Ook het inhoudelijke beeld van de bijeenkomsten is, evenals bij de jongeren, merendeels positief onder ouders die de bijeenkomst hebben bijgewoond. De bijeenkomst leidt in ruim een derde van de gevallen tot het maken van afspraken thuis over en meer zicht op het alcoholgebruik van het kind.

Noten

1. In totaal is de enquête onder 23 medewerkers verspreid. Sommige medewerkers hebben een enquête gezamenlijk ingevuld. In Gelderland zijn vier enquêtes, in Limburg Noord vijf, in Oost-Brabant vier en in Twente een enquête ingevuld.
2. Het model van Kolb maakt onderscheid tussen vier fasen van het leerproces: concreet ervaren ('sensing/feeling'), waarnemen en overdenken ('watching'), analyseren en abstract denken ('thinking') en actief experimenteren ('doing'). Bron: www.leren.nl.
3. Deze suggestie wordt breed gedragen voor medewerkers van de instelling voor verslavingszorg in Limburg Noord. De gedachte hierachter is dat het opdelen in leeftijdscategorieën automatisch tot meer individuele trajecten leidt. Men geeft echter de voorkeur aan groepsbijeenkomsten. Ook is geopperd dat de individuele trajecten minder diepgang hebben.
4. De verbetering van het werkproces Jeugdige Verdachte, waarin onder andere het Landelijk Overdracht Formulier (LOF) wordt vervangen door het modulair opgebouwde Proces Verbaal Minderjarigen (PVM), leidt tot een vermindering van administratieve taken. Met de introductie van het PVM hoeft niet meer voor alle jeugdstrafzaken een volledig dossier (met alle stukken) te worden opgemaakt.
5. Vanuit regio Gooi & Vechtstreek hebben we geen reactie ontvangen en regio Flevoland laat geen evaluatieformulieren invullen.
6. De resterende acht procent die deze open vraag beantwoordde, had geen duidelijke mening.
7. Slechts een enkele keer is een specifieke module in het leerproject genoemd die al dan niet goed was. Dit kwam echter sporadisch voor.
8. N=160.
9. Gezien het relatief grote aantal doorverwijzingen en de daarmee gepaard gaande mogelijke scheefgroei in respons is aan Oost-Brabant gevraagd jongeren te selecteren die de eerste drie maanden van 2010 zijn doorverwezen naar de Haltafdoening Alcohol. Het gaat dan om vijftig jongeren.
10. Vanuit vier regio's hebben we een terugkoppeling ontvangen van het aantal jongeren (en ouders) dat is benaderd. Voor de resterende drie regio's is op basis van de aantallen in 2009 en de in de interviews uitgesproken verwachting over 2010 geschat hoeveel jongeren zijn benaderd.
11. Hetzelfde geldt voor de ouderenquête.
12. De rest is verhinderd, zegt alcoholinformatie van andere bronnen (internet, boeken, et cetera) te betrekken of is ziek. Twee ouders blijven weg omdat hun kind 'niets gedaan' heeft.

5 De onderzoeksvragen beantwoord

Dit hoofdstuk richt zich voornamelijk op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De reden hiervoor is, dat deze de gehele scope van het onderzoek beslaan en eveneens uitnodigen tot beschouwing. Met 'beschouwing' bedoelen we het geven van suggesties voor een invulling van de Haltafdoening Alcohol om eventuele aandachts- of knelpunten te voorkomen danwel te verhelpen. Beide onderdelen zullen we dan ook per onderzoeksvraag beschrijven.

De eerste tien onderzoeksvragen monden uit in de elfde vraag over de 'integere uitvoering' van de Haltafdoening Alcohol. In die laatste vraag zullen we het traject richting een effectevaluatie verwoorden.

1. *Wordt de interventie toegepast op de beoogde doelgroep? Wordt de juiste doelgroep door politie naar Halt doorverwezen (stuurt de politie alle jongeren door die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen?) en wordt de juiste doelgroep door Halt naar de cursus door verslavingszorg doorverwezen? Welke knelpunten doen zich eventueel voor? Doen zich in de praktijk onvermoede selectie-effecten voor?*

De doelgroep is in de Checklist en de regionale plannen dermate breed verwoord, dat eigenlijk iedere Haltwaardige jongere tussen twaalf en achttien jaar die alcohol heeft gebruikt aan de doelgroepdefinitie voldoet. In 2007 is al in regio Gelderland aangegeven dat de definitie te breed is en dat er dus in de praktijk juist te weinig selectie voorkomt. In dat kader gaan er stemmen op dat bureau Halt in ieder geval op basis van een screeningsinstrument met criteria moet bepalen welke jongeren in een leerprojectgroep passen en welke op voorhand een ander traject nodig hebben.

Een nadere beschouwing van de contra-indicaties wijst uit dat de regio's hiervoor verschillende criteria hanteren. In ieder geval hanteert geen enkele regio de in de Checklist beschreven contra-indicaties. Bijgevolg is niet uit te sluiten dat in sommige regio's sprake is van groepen waarin meer problematische jongeren voorkomen dan in andere regio's.

Verder wijst de praktijk uit dat de politie in veel regio's niet alle jongeren die voor de Haltafdoening Alcohol in aanmerking komen, doorverwijst. De redenen hiervoor zijn divers.

Zo geldt in regio Gelderland de recidiveregeling die ervoor zorgt dat jongeren na hun eerste vergrijp niet naar Halt hoeven maar een boete betalen. Daarnaast bestaat niet in alle regio's dezelfde bereidheid om jongeren voor een Haltafdoening Alcohol door te verwijzen. Politiefunctionarissen vinden de interventie vaak onduidelijk en omslachtig.

Uit het onderzoek blijkt dat in verschillende regio's betrekkelijk veel zaken doorverwezen worden naar het Justitieel Casusoverleg. Deze strafrechtelijke zaken komen nauwelijks bij Halt terecht. Meestal is dit ook een kwestie van beleidsafspraken, want in Oost-Brabant geldt bijvoorbeeld het adagium dat het alcoholgebruik en niet het gepleegde feit bepalend is voor de doorverwijzing naar de Haltafdoening Alcohol. En ook in regio Twente wordt een pilot uitgevoerd om doorverwijzingen te vergemakkelijken. In sommige andere regio's blijken strafrechtelijke feiten per definitie niet te worden doorverwezen. Het is dan ook niet uitgesloten dat er regionale rechtsongelijkheid en daardoor ook doelgroepverschillen voorkomen.

Wat betreft de vraag of de juiste doelgroep wordt doorverwezen, is in het licht van de contra-indicaties al betoogd dat niet uitgesloten is dat er regionale verschillen in de doelgroep optreden. Daarnaast loopt per regio de primaire reden voor doorverwijzing uiteen; sommige regio's laten, zonder het Haltwaardige delict te wegen naar ernst, het gebruik van alcohol als maatstaf gelden, andere regio's laten een strafrechtelijk traject zwaar wegen, ondanks dat er alcohol in het spel is geweest. Dit draagt eveneens bij aan regionale doelgroepverschillen.

Een ander aspect dat in diverse fasen van het onderzoek terugkomt, is het onderscheid tussen jongeren onder en boven veertien jaar en het onderscheid tussen jongeren die APV-feiten of strafrechtelijke feiten plegen. In de gesprekken die wij voerden, is regelmatig gepleit voor een opdeling van 'lichte' en 'zware' gevallen. Daarentegen is het juist een teken aan de wand dat vanuit regio Limburg Noord, de enige regio die formeel een onderverdeling in leerprojecten voor drie leeftijdsklassen kent, de wens tot reductie van subgroepen komt. Het opdelen in leeftijdsklassen leidt namelijk vaker tot individuele trajecten, die minder diepgaand zijn. Bovendien wordt de voorkeur aan interactie tussen jongeren in groepsbijeenkomsten gegeven.

2. In hoeverre wordt rekening gehouden met de motivatie van ouders en jongeren?

Worden inspanningen verricht om motivatie te bevorderen?

De motivatie van ouders en jongeren is voornamelijk aan de orde in de fase dat Halt met de ouders en jongeren in gesprek gaat en tijdens het leerproject en de ouderbijeenkomsten. Er zijn geen observaties uitgevoerd bij Halt, maar de interviews met regionale contactpersonen leveren het beeld op dat ouders en jongeren soms negatief en/of opstandig zijn, vooral als het gaat om ouders die menen dat hun kind ten onrechte door de politie is doorverwezen. Door zo duidelijk mogelijk de procedure toe te lichten, probeert de Haltmedewerker de consequenties van het al dan niet doorlopen van de Haltafdoening Alcohol te schetsen. Uiteindelijk is het aan de ouder om toestemming te geven voor het traject.

Als het gaat om een negatieve houding tijdens de leerprojecten en de ouderbijeenkomst is het onderscheid tussen jongeren die vanwege een APV-feit of een strafrechtelijk feit zijn doorverwezen van belang. De jongerenenquêtes wijzen erop dat alle strafrechtelijke jongeren positief zijn over de cursus, terwijl dit bij APV-jongeren niet het geval is. Ook in de interviews met regionale contactpersonen wordt opgemerkt dat ouders, maar ook jongeren, ertoe neigen meer opstandig te zijn als ze vanwege een in hun ogen futiel APV-feit naar een bijeenkomst moeten komen. Regio Oost-Brabant probeert discussies tijdens het leerproject en de ouderbijeenkomst te voorkomen door een Haltmedewerker eventuele procedurele vragen of onduidelijkheden te laten beantwoorden. Daardoor blijft de trainer buiten schot bij dergelijke niet-inhoudelijke vragen.

Verder leren de observaties dat per regio door trainers verschillend wordt omgegaan met weerstanden. Een trainer kan dit negeren, er actief op ingaan of er subtiel mee spelen. Dit kenmerkt de couleur locale per regio, maar ook de eigen werkwijze van iedere trainer. In ieder geval is er in de regio's geen gestandaardiseerde werkwijze of leidraad voor de houding van de trainer om de motivatie bij deelnemers te bevorderen.

Motivatie van ouders kan ook in verband worden gebracht met de bereidheid van ouders om naar de informatiebijeenkomst te komen. We komen hier bij het beantwoorden van onderzoeksvraag 7 op terug.

3. Met welke uitval van deelnemers heeft men eventueel te maken en in welke omstandigheden, met welke redenen? Heeft de groep uitvallers specifieke kenmerken?

Er komt weinig tot geen uitval voor in de regio's, dus verder uitweiden over specifieke kenmerken van uitvallers is niet mogelijk. In ieder geval valt te constateren dat jongeren zelf amper afhaken. Dat er weinig uitval is, lijkt ook te duiden op het zoveel mogelijk 'binnen' houden van jongeren in de Haltafdoening Alcohol. Als er al sancties worden opgelegd, dan liggen deze voornamelijk in extra opdrachten, niet in het stopzetten van het Halttraject. De vraag is ook of dit moet, maar in ieder geval is dit een indicatie voor de soms te permissieve sfeer die er in het leerproject wordt neergezet.

4. Is er sprake van afstemming en/of samenwerking tussen de uitvoerders van het Haltgedeelte en het leerprojectgedeelte? Zo ja, hoe ziet dat er in de praktijk uit? Hoe waarden de betrokken partijen de samenwerking? Worden knelpunten gesignaleerd, welke?

Zonder een bepaalde vorm van afstemming en/of samenwerking is de uitvoering van de Haltafdoening Alcohol niet mogelijk; de politie verwijst door naar Halt en Halt naar de instelling voor verslavingszorg. Wat uit het onderzoek blijkt, is dat de regie regionaal bij verschillende partners ligt. Soms is dat de politie, regelmatig Halt, maar ook komt het voor dat een externe hiervoor verantwoordelijk is of dat er geen (duidelijke) regievoerder is. Dit maakt de afstemming en samenwerking lastiger, bijvoorbeeld als het gaat om de te ver-

wachten stroom doorverwijzingen en de planning (bijvoorbeeld wat betreft het reserveren van bijeenkomstlocaties, maar ook het kunnen beschikken over trainers).

Het voorgaande neemt niet weg dat er regionaal initiatieven worden ontplooid om de afstemming en de samenwerking te bevorderen. Voorbeelden hiervan zijn de aanwezigheid van een Haltmedewerker tijdens het leerproject, om eventueel informatie aan onwelwillende ouders te geven, en bezoeken van Halt- en verslavingszorgmedewerkers aan de politie, om de deskundigheid te bevorderen. Er bestaat alleen geen uitvoeringspraktijk die voor alle regio's geldt (zie voor details paragraaf 3.2). Soms schrijft Halt de brieven aan ouders en jongeren om hen uit te nodigen voor het leerproject en de ouderbijeenkomst, soms doet de verslavingszorgmedewerker dat. Ook de bijeenkomstlocaties zijn voor sommige regio's lastiger te regelen dan andere regio's. Uit de regionale interviews komt verder naar voren dat de afstemming niet in alle regio's optimaal is. Dit heeft ook te maken met het aantal doorverwijzingen: daar waar het aantal hoog is, lopen de processen beter dan daar waar de aantallen stagneren of dalen.

Een belangrijk facet van samenwerking tussen Halt en de instelling voor verslavingszorg is deskundigheidsbevordering, vooral richting de politie. We hebben vernomen dat beide partijen samen hebben opgetrokken om de politie te informeren en te instrueren. In veel regio's is dit bij slechts een of enkele keren gebeven, maar om de politie te blijven stimuleren om door te verwijzen, zal dit meer structureel moeten plaatsvinden.

5. Wordt de afdoening in de praktijk uitgevoerd zoals beschreven in het plan? Wat zijn eventuele afwijkingen, en wat zijn de redenen om af te wijken?

Als we kijken naar de basale procedure in de Checklist, dan lijkt de interventie in de zeven pilotregio's zeker enige overeenkomsten te hebben. In de basis levert de politie doorverwijzingen aan, verzorgt Halt de intake en leveren de instellingen voor verslavingszorg de leerprojecten en de ouderbijeenkomsten. Al het onderzoeksmateriaal levert echter het inzicht op dat er sprake is van een sterke regionale couleur locale, waardoor geen sprake is van een uniforme werkwijze, maar van eenheid in verscheidenheid. De Checklist biedt hiervoor vooralsnog niet het kader dat nodig is. Dat heeft verschillende redenen. De drie partijen hebben per regio hun eigen historische werkwijze en cultuur. Dit mondt uit in verschillende handhavingsarrangementen, verschillende procedures en een eigen invulling van het leerproject en de ouderbijeenkomst.

Gaandeweg de regionale en de expertinterviews hebben we tevens de vraag gesteld in hoeverre instanties bereid zijn om hun werkwijze aan te passen richting een meer uniforme Haltafdoening Alcohol. We verwachten dat dit vooral voor de politie en de verslavingszorg de meest verregaande consequenties heeft. De politie zal haar werkwijze (bijvoorbeeld de keuze tussen een LOF of een Tobias) moeten aanpassen. Eventuele aanpassingen richting één handhavingsarrangement voor alle regio's is een verantwoordelijkheid van het OM. Dit heeft ook te maken met de veelal verschillende APV's die gemeenten hebben vastgesteld. Daarnaast zullen de instellingen voor verslavingszorg delen van het leerproject op elkaar moeten afstemmen. Halt kan de nieuwe werkwijze voor 2010 naar onze mening betrekke-

lijk eenvoudig integreren in de Haltafdoening Alcohol. De meeste contactpersonen bij de regionale instanties geven aan dat de wil tot aanpassing er is, maar onduidelijk is of deze wil regio- en instantiebreed zal worden uitgedragen. Onze eerste gedachte daarbij is dat een aanpassing van de werkprocessen in ieder geval centraal gemonitord moet worden.

De Checklist is ook geen definitief document, want aangegeven wordt dat de resultaten uit de procesevaluatie van de Haltafdoening Alcohol zullen worden gebruikt voor de definitieve modelaanpak. De Checklist heeft daardoor het karakter van de 'grootste gemene deler'. Dit legt ook direct een manco bloot: de Checklist is niet sturend genoeg, maar biedt regio's de kans om alternatieve keuzes te maken. Een voorbeeld hiervan is de mogelijkheid die gegeven wordt om te differentiëren naar leeftijd; daarmee wordt regio's de mogelijkheid geboden verschillende kanten op te gaan. Weliswaar zijn in de Checklist voorbeeld-documenten opgenomen,¹ maar het late moment van het verschijnen van het document heeft ertoe geleid dat verschillende regio's deels zelf hun werkwijze hebben samengesteld. Dit is ook logisch, omdat de zeven regio's allen voor het verschijnen van de Checklist van start zijn gegaan.

6. Zijn er verschillen tussen de instellingen met betrekking tot de uitvoering en, zo ja, waar hebben die betrekking op?

Het onderzoek levert het inzicht op dat regionale verschillen voorkomen. Deze verschillen manifesteren zich in alle fasen en producten van de Haltafdoening Alcohol (het handhavingsarrangement, de processen tussen politie, Halt en instelling voor verslavingszorg, de modules in het leerproject en de ouderbijeenkomst). Het voert te ver om alle verschillen nogmaals te reproduceren. Daarvoor verwijzen we naar de analyses in hoofdstuk 3. De in onze ogen belangrijkste bevindingen per analyseniveau geven we hieronder weer:

Niveau	Verschillen per regio
Handhavingsarrangement	Geen uniforme lijst met artikelen
	APV-artikelen zijn niet eensluidend geformuleerd
Processen	Regievoerder verschilt of ontbreekt
	Basis voor de doorverwijzing bij de politie (Tobias of LOF) onduidelijk
	Soms potentiële doorverwijzingen naar het JCO
	Uitnodigingsbrieven voor ouders verschillen per regio
	Opkomstpercentages van ouders verschillen per regio
	Volgorde van het leerproject jongeren en ouderbijeenkomst varieert
	Aantal jongerenbijeenkomsten (minimaal twee, maximaal vier)
	Aantal trainers per bijeenkomst verschilt per regio
Producten	Niet alle regio's gebruiken de voorgestelde modules in de Checklist
	Regio's gebruiken daarnaast ander, eventueel zelf ontwikkeld, materiaal
Overig	De houding van de trainer: van permissief tot strikt kaderstellend
	Verschil in tolerantie ten aanzien van alcoholgebruik bij trainers

7. *In hoeverre nemen de ouders deel? Wat zijn eventueel redenen dat zij niet deelnemen?*

De regio's fluctueren onderling wat de opkomst van ouders bij de ouderbijeenkomsten betreft; het percentage loopt uiteen van 30 tot 100 procent. Op basis van de onderzoeksbevindingen kunnen we niet stellen dat de redenen voor het niet-deelnemen aan de bijeenkomst bij de ouders liggen. Immers, in regio Oost-Brabant wordt volledige ouderopkomst gerealiseerd.

Het lijkt dus een minimale voorwaarde voor de overige regio's om de exacte condities waaronder deze regio de ouders betreft (de wijze waarop de brief is opgesteld en het koppelen van de eerste leerprojectbijeenkomst aan de ouderbijeenkomst) te kopiëren. Indien er dan nog regio's zijn waar ouders minder deelnemen, kan gezocht worden naar overige oorzaken van niet-deelname.

Deelname van ouders aan de ouderbijeenkomsten is slechts een onderdeel van de mogelijkheden om betrokkenheid van ouders bij de alcoholbewustzijnsontwikkeling van het kind te stimuleren. Het onderzoek leert dat betrokkenheid van ouders in de Haltafdoening Alcohol nog concreter uitgewerkt kan worden. Het is namelijk niet uitgesloten dat ouders een (te) passieve rol hebben wanneer zij alleen maar de ouderbijeenkomst bijwonen en daar geïnfomeerd worden. Juist uit het door een expert aangehaalde onderzoek van Van der Vorst et al. (2006) blijkt dat ouders een actieve rol moeten spelen. Activeren, is niet louter en alleen het laten komen naar de bijeenkomst. Juist de interactie tussen ouders en trainer en het uitwisselen van ervaringen zijn hierbij van belang. Daarnaast is het belangrijk dat de bijeenkomsten uitstralen dat ouders iets kunnen doen aan het alcoholgebruik van hun kind. Het mag niet de bedoeling zijn dat de ouderbijeenkomsten een soort bijproduct zijn.

8. *Hoe werkt de interventie in de praktijk en is dit conform de veronderstellingen die eraan ten grondslag liggen? Wat zijn volgens betrokkenen de werkzame bestanddelen?*

Het eerste deel van deze onderzoeksvraag is al bij de onderzoeksvragen 5 en 6 beantwoord. Wat het tweede deel van de vraag aangaat, geven experts die aan de wieg van de Haltafdoening Alcohol hebben gestaan de volgende werkzame bestanddelen op:

voorlichting op maat, interactie tussen jongeren onderling en het betrekken en de medewerking van ouders, om het bewustzijn van jongeren ook via de sociale omgeving te beïnvloeden. Daarbij vinden de experts het belangrijk dat er wordt aangehaakt bij het delict.

Wanneer we deze aangegeven werkzame bestanddelen vergelijken met de praktijk, kunnen we stellen dat de Haltafdoening Alcohol ten eerste invulling geeft aan voorlichting op maat. Ook voor jongeren in een individueel traject staat een regionaal programma ter beschikking. Hetzelfde individuele traject sluit echter interactie tussen jongeren uit. En juist de interactie tussen jongeren in groepsbijeenkomsten wordt door veel geïnterviewden als werkzaam bestanddeel van de interventie genoemd. In regio's waar het aantal doorverwijzingen afneemt, komen juist steeds meer individuele trajecten voor. Aan het betrekken en de medewerking van ouders hebben we bij onderzoeksvraag 7 al enige zinnen gewijd.

Ten slotte het ingaan op het delict tijdens de jongerenbijeenkomsten. Hoewel experts dit belangrijk vinden, blijft in ieder geval een regio in de leerprojecten bewust afzijdig van het delict, dit om niet te veel naar het verleden te kijken.

Ook aan medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg is in de enquête gevraagd welke werkzame bestanddelen zij in de Haltafdoening Alcohol zien. Naast min of meer dezelfde werkzame bestanddelen als de experts zien zij het lik-op-stukbeleid van de afdoening en prescreening van de groep, als daaraan wordt gedaan in de regio's, als goede factoren. De medewerkers noemen daarnaast de volgende niet-werkzame bestanddelen:

- Te lange tijdsduur tussen alcoholfeiten en bijeenkomsten;
- Te grote afstand/ lange reistijd tussen woonplaats en bijeenkomstlocatie;
- Een APV-delict in combinatie met een weinig drinkende jongere;
- Ouders die aanwezig zijn, maar alleen willen praten over het incident en het niet eens zijn met de werkwijze en afhandeling van politie en/of bureau Halt.

9. Hoe waarderen medewerkers en deelnemers de interventie?

Uit de interviews met de regionale contactpersonen en de enquête voor medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg valt te herleiden dat de waardering verschilt. Al naar gelang we verder in het proces zitten, is de toon positiever: de meeste kritische kanttekeningen komen van de politie, en dan met name in de regio's waar de Haltafdoening Alcohol stroef verloopt. Bureau Halt is afhankelijk van de doorverwijzingen en roeit in krimp- en stagnatieregio's met de riemen die het heeft. In groeieregio's valt op te merken dat Halt meer initiatieven wil en kan ontplooiën, met interessante vernieuwingen als gevolg. De medewerkers van instellingen voor verslavingszorg verschillen eveneens in hun waardering over de samenwerking met de andere twee partners. Ook hiervoor geldt dat dit grotendeels afhankelijk is van de mate waarin de Haltafdoening Alcohol in de regio floreert.

Over de leerprojecten en de ouderbijeenkomsten zijn de medewerkers van de instellingen voor verslavingszorg tevreden. Op zich is dit niet verwonderlijk, omdat ze deze zelf geven. Toch geven zij als verbeter suggestie voor de ouderbijeenkomsten om een nazorgtraject op te zetten. Voor de leerprojecten wordt geopperd om vooral meer te doen en te oefenen met jongeren.

Daarnaast is de mening van jongeren en ouders over de interventie onderzocht. Deels is dit via de evaluatieformulieren die aan het eind van het leerproject worden ingevuld gedaan, deels door een toegestuurde enquête. Uit de evaluatieformulieren komt een positief beeld van jongeren over het leerproject en de trainer naar voren; jongeren geven aan er iets van te hebben geleerd. Met name het uitwisselen van verhalen en het met 'lotgenoten' onder elkaar zijn, waarderen ze. Soms vinden ze de cursus lang duren en (vooral video)materiaal langdradig. De afstand naar de bijeenkomstlocatie is voor sommigen een minpunt.

De enquêtes onder jongeren onderschrijven de veelal positieve houding ten opzichte van de interventie. Hetzelfde geldt voor de enquêtes onder ouders.

10. Zijn er knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren? Welke zijn dit?

Een van de belangrijkste knelpunten die de Haltafdoening Alcohol belemmert, is de doorverwijzing vanuit de politie. In sommige regio's zit de interventie niet 'in het systeem' van de politiefunctionaris op straat, waardoor er niet wordt doorverwezen. Omdat de signalering van problemen bij de politie begint, is extra inzet hierop essentieel.

Daarnaast moeten volop aandacht en tijd (en geld) geïnvesteerd worden in de startfase van een project. De ervaring in een van de regio's leert namelijk dat een valse start funest is voor het verdere verloop van het project. Daarvoor is niet alleen de politie verantwoordelijk, maar ook het Openbaar Ministerie, gemeenten, bureau Halt en de instelling voor verslavingszorg.

Andere, in bijvoorbeeld onderzoeksvragen 5, 6 en 8 genoemde aandachtspunten bemoeilijken de Haltafdoening, maar belemmeren deze niet. Deze punten leiden er wel toe dat er verschillen in de afdoening optreden.

11. Op welke punten zou de uitvoering moeten worden aangepast om te komen tot 'integere uitvoering'?

De procesevaluatie heeft uitgewezen dat uit de Checklist niet voldoende naar voren komt wat precies met de Haltafdoening Alcohol bedoeld wordt, oftewel hoe 'integere uitvoering' wordt vormgegeven. Dit betekent dat de laatste onderzoeksvraag op basis van dit onderzoek niet te beantwoorden is. Voor een interventie is het essentieel dat er wel een nadere invulling aan de term 'integere uitvoering' gegeven kan worden. Deze procesevaluatie kan hieraan een inhoudelijke bijdrage leveren.

Minimale voorwaarden voor een effectevaluatie

De procesevaluatie kan eveneens ten dienste staan van een nadere invulling richting een effectevaluatie. Op basis van de uitgevoerde onderzoekshandelingen zijn minimale voorwaarden geformuleerd om deze evaluatie uit te voeren. De minimale voorwaarden zijn er niet op gericht op de regionale verschillen allemaal op te heffen, maar om de kern te uniformeren en zo een effectevaluatie mogelijk te maken. Zo hebben we bijvoorbeeld betoogd dat er verschillen bestaan in de locatie waar de eerste Haltgesprekken worden gevoerd. Omdat verschillende locaties naar onze mening de integriteit van de uitvoering niet direct in de weg staan, formuleren we hierover geen minimale voorwaarde. Een gevolg is wel dat we de vraag of de verschillende locaties effecten veroorzaken, niet kunnen beantwoorden in een effectevaluatie.

Niveau	Minimale voorwaarden voor de onderzoeksregio's
Processen	Doorverwijzingscriteria en –processen politie/OM voor alle regio's gelijk stellen
	Periodieke deskundigheidsbevordering bij de politie verzorgen
	Aantal en soort Haltgesprekken in alle regio's gelijk stellen
	Uitnodigingsbrieven ouders/jongeren identiek opmaken voor alle regio's
	Ouderbijeenkomst samen met eerste jongerenbijeenkomst plannen
Doelgroep	Doelgroepdefinitie gelijk stellen voor alle regio's
	Contra-indicaties voor alle regio's gelijkstellen en naleven
Inhoud leerproject	Landelijk uniforme inhoud van het leerproject samenstellen
	Aantal jongerenbijeenkomsten van de instellingen voor verslavingszorg vaststellen op twee bijeenkomsten met een vastgesteld aantal uren
Overig	Werkinstructie voor de trainer opstellen, met daarin eisen aan de houding van de trainer en minimale eisen aan motiverende gespreksvoering

Een landelijk draaiboek als uitwerking van de minimale voorwaarden

Op dit moment lopen de regionale plannen van aanpak nog uiteen. We stellen daarom voor dat de minimale voorwaarden centraal (in samenspraak met de ontwikkelaars van de Haltafdoening Alcohol, het ministerie van Veiligheid en Justitie en vertegenwoordigers van politie, Halt en instellingen voor verslavingszorg) worden uitgewerkt in een landelijk draaiboek. In dit draaiboek wordt de Haltafdoening Alcohol en detail uitgewerkt, met als eindresultaat een werkinstructie voor alle partijen met voorbeelddocumenten (te gebruiken brieven en modules). Het draaiboek geldt vervolgens als standaarddocument voor de regio's die participeren in de effectevaluatie.

Naar een effectevaluatie

Het onderzoek levert het inzicht op dat er mogelijkheden voor een effectevaluatie bestaan. Daarvoor is wel belangrijk om te bepalen welke pilotregio's in de effectevaluatie betrokken worden; het uitvoeren van een effectevaluatie in de zeven pilotregio's is, gezien de geconstateerde verschillen, een stuk lastiger te realiseren dan een effect-evaluatie in een selectie van de pilotregio's. In het hiernavolgende schetsen we evenwel drie scenario's waarin de effectevaluatie verschilt in opzet. Een belangrijke conditie is voor alle scenario's dat er voldoende controleregio's voorhanden zijn.

Scenario 1: uniformeer eerst de interventie, voer daarna de effectevaluatie uit

In dit scenario wordt eerst in de zeven pilotregio's uniformiteit aangebracht. Dit betekent dat het nog te ontwerpen landelijke draaiboek geïmplementeerd en uitgevoerd wordt in de zeven regio's.

Dit alles heeft grote impact op de organisaties, omdat naast de politie, bureau Halt en de instelling voor verslavingszorg onder andere ook het Openbaar Ministerie en gemeenten (als mogelijk financierder, maar zeker als APV-verantwoordelijke) hierin gekend moeten worden.

In dit scenario gaan wij ervan uit dat het proces van uniformeren minimaal een jaar zal duren. Na dit jaar kan vervolgens, na een hernieuwde (verkorte) procesevaluatie om te kijken of de regio's op elkaar zijn afgestemd, de oorspronkelijk beoogde effect-evaluatie uitgevoerd worden.

De pauze van een jaar heeft ook gevolgen voor niet-pilotregio's die eveneens met de Haltafdoening Alcohol willen gaan werken. Vooralsnog adviseren we deze regio's pas op de plaats te maken totdat de effectevaluatie is afgerond, aangezien er anders niet voldoende controleregio's voorhanden zijn en nog niet bekend is of de interventie effectief is.

Scenario 2: focus op groeiregio's en gebruik vervolgens de ervaringen voor het optimaliseren van de interventie

In dit scenario focussen we op de regio's met in absolute zin de meeste doorverwijzingen en in relatieve zin de meeste groeipotentie in doorverwijzingen: Oost-Brabant en Twente. Een belangrijke voorwaarde is, dat beide regio's hun werkwijze direct aanpassen aan het nog te ontwerpen landelijke draaiboek.

In dit scenario gaan we ervan uit dat deze regio's de Haltafdoening Alcohol geheel op elkaar kunnen afstemmen. Indien dat lukt, kunnen deze regio's de basis vormen voor de experimentele groep in de effectevaluatie. De controlegroep zal dan bijvoorbeeld vanuit West-Brabant en een regio vergelijkbaar met Twente kunnen komen.

Een kanttekening is daarentegen wel dat de effectevaluatie in dit scenario een kleinere dekingsgraad heeft. Dit weegt echter niet op tegen het voordeel, vergeleken met scenario 1, dat de afstemming van de werkwijze in de regio's sneller zal kunnen verlopen dan in zeven pilotregio's. Dit zijn immers de twee regio's waar recent nog aangetoond is dat wijzigingen in de werkwijze mogelijk zijn, hetgeen de kans op een succesvolle effectevaluatie vergroot. Voor dit scenario is het belangrijk om op te merken dat de effectevaluatie die we schetsen daarnaast in dienst kan staan van een verdere doorontwikkeling van de uiteindelijke Haltafdoening, net zoals eerder onderzoek naar de effectiviteit van Halt (Ferwerda et al., 2006) heeft geleid tot optimalisering van de reguliere Haltafdoening.

Scenario 3: twee regio's die hun eigen afdoening aan een effectevaluatie onderwerpen

Aangezien het niet nieuw is dat een effectevaluatie wordt bemoeilijkt door optredende verschillen in de uitvoering van interventies, stellen we een derde scenario voor. In dit scenario blijven de regio's Oost-Brabant en Twente de Haltafdoening Alcohol op hun eigen manier uitvoeren; daarmee beschouwen we de afdoeningen in deze regio's als aparte interventies. Er wordt op deze twee interventies een effectevaluatie uitgevoerd. Voorwaarde is wel dat eerst een goede methodiekbeschrijving wordt gemaakt voor de te onderzoeken regio's om te bepalen wat de inhoud en de kaders van de interventie zijn. De regio's dienen zich vervolgens te houden aan de eigen regionale invulling van de Haltafdoening Alcohol; het doorvoeren van tussentijdse wijzigingen is dan niet meer gewenst.

Een belangrijke kanttekening hierbij is, dat eventueel gevonden effecten niet toe te schrijven zijn aan individuele onderdelen van (een van) de interventies, maar hooguit aan (een van) de afzonderlijke interventies in hun geheel. Een voordeel is dat het werkveld dat met

de Haltafdoening werkt met dit scenario op de meest eenvoudige wijze antwoord krijgt op de vraag in hoeverre een of beide interventies effectief zijn.

Noten

1. Als bijlage op CD-rom.

Geraadpleegde literatuur

Arrondisementaal Justitieel Beraad Zutphen (2007) – *Tussenevaluatie Project 'Boete of Kanskaart' voor de districtelijke driehoek*. Zutphen: Arrondisementaal Justitieel Beraad Zutphen, Platform Jeugdcriminaliteit Zutphen.

Bovens, R. (1991) – *Rijders onder invloed beïnvloed*. Groningen: RijksUniversiteit.

Bovens, R. (2009) – *Checklist Haltafdoening Alcohol*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Ferwerda, H., I. van Leiden, N. Arts en A. Hauber (2006) – *Halt: het Alternatief? De effecten van Halt beschreven*. WODC. Onderzoek en beleid 244.

GGZ/Halt (2008) – *'Betaal de boete of neem een kanskaart'. Preventie van overmatig alcoholgebruik door jongeren. Pilot van een nieuwe interventie door GGZ NML Verslavingspreventie in het kader van een Haltmaatregel*. Venlo: GGZ Noord- en Midden-Limburg/Halt Limburg Noord.

Halt Nederland (2009) – *Halt vernieuwt. Haltfactsheet ketenpartners*. Leiden: Halt Nederland.

Halt Nederland (2010) – *Jaarbericht 2009. Haltsector*. Leiden: Halt Nederland.

Ministerie van Justitie (2008) – *Kwaliteitscriteria en vereiste documentatie*. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Moorman, N. (2008) – *Procesevaluatie project 'Boete of Kanskaart*. Enschede: Saxion Hogeschool Enschede.

Moorman, N. (2009) – *Draaiboek 'Boete of Kanskaart' Haltafdoening Leerstraf Alcohol*. Apeldoorn: GGD Gelre-IJssel.

Rover, C. de, Baalman, M. en Vocht, M. de. (2003) – *Wat is normaal in de Achterhoek? Onderzoek naar gokgedrag en gebruik van genotmiddelen door scholieren van het voortgezet onderwijs in de Achterhoek*. Doetinchem/Arnhem: GGD Achterhoek/De Grift, Gelders centrum voor verslavingszorg.

Vorst, H. van der, Engels, R., Meeus, W. en Dekovi, M. (2006).– The impact of alcohol-specific rules, parental norms about early drinking and parental alcohol use on adolescents' drinking behavior. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47, 1299-1306.

Wildt, W. de (2002). – *Leefstijltraining 1. Werkboek trainer*. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Lijst met afkortingen

APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AuraH	Administratieve applicatie rond de Haltprocedure op het gebied van registratie, correspondentie en werkplanning. Tevens het verantwoordings-instrument voor de financiering van de Haltafdoening. Alle Haltbureaus maken hiervan gebruik.
B&W	Burgemeester en Wethouders
EMA	Educatieve Maatregel Alcohol en verkeer
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
Halt	Het ALTERNatief (een andere dan de justitiële afhandeling van bepaalde strafbare feiten gepleegd door jeugdigen).
JCO	Justitieel Casusoverleg
LEMA	Lichte Educatieve Maatregel Alcohol en verkeer
LOF	Landelijk Overdracht Formulier
OM	Openbaar Ministerie
PDD-NOS	Pervasive Developmental Disorder - Not Otherwise Specified, een groepsnaam voor symptomen vanuit het autismespectrum die niet onder andere stoornissen te plaatsen zijn. Juist omdat PDD-NOS een restgroep is, kunnen verschillende kenmerken op de voorgrond staan, bijvoorbeeld die van autisme of ADHD.
Sr.	Wetboek van Strafrecht
THC	Tetrahydrocannabinol, de werkzame stof in henneproducten
Tobias	Totaal Bekeuringen Informatie en Afhandelingsstelsel, politietransactie in de vorm van een bon, de bekeuring.
Triple P	Positief pedagogisch Programma
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
XTC	Synthetische drug in tablet- of poedervorm die onder meer de stof methyleendioxymethamfetamine (MDMA) bevat.

Bijlagen

Bijlage 1: Lijst van respondenten

Regionale respondenten	
Naam	Instantie
Mevr. M. Wijnen	Halt Oost-Brabant
Mevr. A. Meinders	Halt Flevoland/Gooi & Vechtstreek
Mevr. M. Arentsen	Halt Gelderland
Mevr. E. van der Helm	Halt Twente
Dhr. H. Laskewitz	GGD IJsselland
Dhr. B. van Dooren	Halt Limburg Noord
Dhr. J. Wijdeven	Novadic-Kentron Eindhoven
Mevr. H. Vollaard	JellinekMentrum Gooi & Vechtstreek
Mevr. J. Diemers	IrisZorg Arnhem
Dhr. B. Wolbrink	Tactus verslavingszorg Enschede
Mevr. F. van Abbema	Tactus verslavingszorg Almere
Dhr. J. Wiggers	Tactus verslavingszorg Almere
Mevr. A. Boersma	Tactus verslavingszorg Deventer
Dhr. J. Fleuren	GGZ Noord- en Midden-Limburg
Dhr. A. de Vries	Politieregio Brabant Zuid-Oost
Mevr. Y. Vos	Politieregio Gooi en Vechtstreek
Mevr. D. Tempels	Politieregio Noord- en Oost-Gelderland
Mevr. M. de Jong	Politieregio Twente
Mevr. M. Prak	Politieregio Flevoland
Mevr. N. Tillie	Politieregio IJsselland
Mevr. A. Everts	Politieregio Limburg-Noord
Landelijke experts	
Naam	Instantie
Mevr. I. van Helvoort	IrisZorg Arnhem
Mevr. C. de Rover	GGD Gelre-IJssel
Dhr. R. Bovens	Trimbos Instituut
Mevr. D. Tempels	Politieregio Noord- en Oost-Gelderland

Bijlage 2: Factsheet Haltafdoening Alcohol

Een procesevaluatie als basis voor een effectevaluatie

Haltafdoening Alcohol

Haltafdoening alcohol
De Haltafdoening Alcohol is een interventie voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 18 jaar. De afdoening is gericht op het vroegsignaleren van risicogedrag. Door het aanspreken van first offenders en hun ouders wordt door betrokken partijen (politie, Haltbureau en verslavingszorg) direct opgetreden. De boodschap is bewustwording van de risico's van alcoholgebruik bij jongeren. Het doel van de leerproject is het verminderen van alcoholgebruik onder jongeren.

Checklist Haltafdoening Alcohol
Dit is een hulpmiddel voor organisaties en professionals die werken met de Haltafdoening Alcohol. Het gehele traject van de modelaanpak, dat start bij de politie en eindigt met de leeropdracht, wordt omschreven. Daarnaast wordt ingegaan op de betrokken partijen en hun verantwoordelijkheden.

Uit onderzoek blijkt dat de combinatie van alcohol en geweld een gevaarlijke cocktail is. Bij een groot deel van de geweldsmisdrijven speelt alcoholgebruik namelijk een rol. Ook bij minderjarigen kan alcoholgebruik ontremmend werken en agressief gedrag versterken. Daarom is het van belang dat er goede interventies komen. Sinds april 2009 wordt in een aantal steden en regio's in het land gewerkt met de 'Haltafdoening Alcohol'. Het is een interventie die oorspronkelijk in de Achterhoek gestart is en door het Trimbos Instituut en de verslavingszorg ontwikkeld. Om zicht te krijgen op de uitvoering en effecten van de Haltafdoening Alcohol wordt deze maatregel in 2010 onderzocht. Bureau Beke is door het Ministerie van Justitie gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

Wat houdt het onderzoek in?
Het onderzoek valt uiteen in een proces- en effectevaluatie. Aan u als uitvoerder of betrokkene van de Haltafdoening Alcohol wordt voor beide evaluaties uw medewerking gevraagd. Voorsnog heeft deze factsheet voornamelijk betrekking op de procesevaluatie. De effectevaluatie wordt namelijk pas uitgevoerd als uit de procesevaluatie blijkt dat de Haltafdoening Alcohol zoals bedoeld wordt ingezet. Een belangrijke vraag is of de interventie wordt toegepast op de beoogde doelgroep. Ook zal er aandacht zijn voor het proces en de uitvoering van de Haltafdoening Alcohol. In de effectevaluatie wordt gekeken in hoeverre de Haltafdoening Alcohol effectief is in termen van vergroten van kennis, bewustwording en gedragsverandering.

Wie doen er mee in de procesevaluatie?
In overleg met de opdrachtgever en het Trimbos Instituut is een select aantal steden en (delen van) regio's voor het onderzoek geselecteerd. De zeven pilotlocaties zijn verspreid over de Achterhoek, Twente, Noord-Limburg, Oost-Brabant, Deventer, Flevoland en Gooi- en Vechtstreek.

1.

Belang van controlegroepen

Voor een zo zuiver mogelijke effectevaluatie is het van belang om naast de groep jongeren die de Haltafdoening Alcohol doorlopen ook een groep jongeren mee te nemen die niet door de politie zijn doorverwezen. Pas dan is te onderzoeken wat de effecten zijn van de Haltafdoening Alcohol. Het is daarom belangrijk dat binnen de pilotregio's tot halverwege 2011 geen nieuwe projecten worden uitgerold.

Privacy in het onderzoek

In het onderzoek maken we gebruik van gegevens die Haltbureaus en verslavingszorg van jongeren en hun ouders verzameld hebben. Om de privacy van jongeren en hun ouders te garanderen, maakt Bureau Beke zoveel mogelijk gebruik van de liaisons voor het anoniem aanleveren van de onderzoeksgegevens.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Bureau Beke
Jos Kuppens
Rijnkade 84
6811 HD Arnhem

Telefoon: 026 443 86 19
j.kuppens@beke.nl
www.beke.nl

Bureau **Beke**

Het belang van uw medewerking

Voor enkele onderzoekactiviteiten zal Bureau Beke een beroep doen op u. Zo is er een belangrijke rol weggelegd voor medewerkers van de Haltbureaus, verslavingszorg en de politie omdat zij worden benaderd voor een interview. Het idee van Bureau Beke is om per pilotlocatie een medewerker van Halt en de verslavingszorg aan te stellen als liaison. Gedurende het onderzoek zijn deze liaisons het aanspreekpunt voor Bureau Beke, onder andere voor hulp bij het uitzetten van vragenlijsten naar deelnemende jongeren en hun ouders.

Wat zijn de onderzoeksactiviteiten?

De onderstaande onderzoeksactiviteiten worden tijdens de procesevaluatie uitgevoerd. Voor het onderzoek is medewerking van verschillende sleutelinformanten en –instanties in de pilotlocaties dus onontbeerlijk. In het schema staat daarom per organisatie opgenomen welke dit zijn.

Onderzoeksactiviteit	Omschrijving	Medewerkenden procesevaluatie
Literuur- en documentenverkenning	Bestuderen van alle relevante literatuur en lokale documenten (handhavingssarrangementen)	Liaison Haltbureau
Startbijeenkomst	Introductie onderzoek voor de liaisons van de Haltbureaus en de verslavingszorg	Liaison Haltbureau en medewerker verslavingszorg
Expertinterviews	Informatie verzamelen over het ontstaan van de interventie	Ontwikkelaars Haltafdoening Alcohol
Interviews professionals	Per pilotlocatie interview met medewerkers van Halt, verslavingszorg en de politie	(Liaison) Haltbureau, (liaison) verslavingszorg en politie
Doelgroep- en uitvalanalyse	Analyse van lokale Aurregistraties van alle pilotlocaties	Liaison Haltbureau
Vragenlijst medewerkers verslavingszorg, jongeren en ouders	Vragen naar waardering over en ervaringen met de interventie in alle pilotlocaties. Jongeren en ouders via Bekebrief uitnodigen voor enquête, medewerkers via mail uitnodigen voor enquête	Liaison Halt
Analyse secundaire data	Analyseren van de evaluatieformulieren van de leeropdracht van de verslavingszorg	Liaison verslavingszorg
Observaties bij: • jongerensessies • ouderensessie	Bijwonen van de leeropdrachten	Liaison verslavingszorg

De onderzoekperiode en -planning

De procesevaluatie loopt van januari tot en met juni 2010. Hieronder staan de afzonderlijke acties en hun geplande data vermeld:

Half februari 2010: startbijeenkomst met liaisons Haltbureaus en verslavingszorg
Maart 2010: expertinterviews
Maart/april 2010: interviews professionals
Maart/april 2010: doelgroep- en uitvalanalyse:
Eind april 2010: uitzetten vragenlijsten
April/mei 2010: analyse secundaire data
Mei/juni 2010: bijwonen leeropdrachten
Eind juni 2010: opleveren procesevaluatie

Bijlage 3: Topiclijst interviews regionale contactpersonen

Politie

Signalering, werkwijze en prioriteit

- Wat is de prioriteit bij de politie als het gaat om incidenten met alcoholgebruik onder jongeren te signaleren?
- Hoe is deze prioriteit vormgegeven? Zijn hiervoor bijvoorbeeld bijzondere teams in het leven geroepen?
- Wat is de exacte werkwijze voor de politie als het alcoholgerelateerde feit wordt geconstateerd? Bijvoorbeeld rond LOF/Tobias. (Werkwijze schematisch weergeven)
- Wordt de jongeren een keus voor LOF/Tobias voorgelegd of bepaalt de politie de voortgang? In hoeverre speelt de politie hierin een adviserende/sturende rol? Speelt de motivatie van de jongere een rol?
- Pleegt de politie (naast LOF/Tobias) nog extra interventies? (Bijvoorbeeld jongeren naar huis brengen?)
- Wat zijn succesfactoren en knelpunten in de signalering, werkwijze en prioriteitsstelling?

Doorverwijzing

- Op basis van welke criteria wordt een jongere doorgestuurd naar de Haltafdoening Alcohol?
- Worden alle of een selectie van in aanmerking komende jongeren doorgestuurd naar de Haltafdoening Alcohol? Hoeveel naar schatting niet, hoeveel wel? En waarom niet alle?
- Bestaat er een grijs gebied (jongeren die niet worden doorgestuurd, maar wel hadden moeten worden doorgestuurd en vice versa)?
- Wat vindt u van de selectiecriteria? Te ruim/krap? Wat moet er eventueel aan aangepast worden? en waarom?
- Zijn er naast de Haltafdoening ook andere afdoeningen die aan jongeren kunnen worden aangeboden? Welke? En waarom/in welk geval kiest u dan welke?

Samenwerking

- Hoe worden jongeren richting Halt aangedragen? (Vragen naar het hele proces)
- Wordt het proces van samenwerking tussen politie en Halt tussentijds gemonitord/bijgestuurd?
- Wat zijn succesfactoren en knelpunten in de samenwerking tussen politie en Halt?
- Is het proces van samenwerking tussen politie en Halt tussentijds bijgestuurd vanwege knelpunten? Zo ja: waarom?

Terugkoppeling

- Is er tijdens het traject contact met Halt over individuele zaken?
- Kan de eventuele terugkoppeling beter?

Halt

Werkwijze

- Is er een werkproces beschreven bij Halt? Specifiek voor Halt Alcohol of voor alle Haltafdoeningen? Zo ja, zijn deze vragen daarvan afgeleid?
- In hoeverre is dit werkproces vergelijkbaar met andere Haltwerkprocessen?
- Wat doet de Haltmedewerker als er een LOF binnenkomt?
- Wat is de concrete werkwijze per jongere (schematisch weergeven)?
- Komt dit overeen met het handhavingsarrangement?
- Wat zijn eventuele afwijkingen van het handhavingsarrangement, en wat zijn de redenen om af te wijken?
- Wat zijn lokale succesfactoren? (Wat gaat er goed?)
- Wat zijn eventuele knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren?

Intakegesprek

- De inhoud van de gesprekken die Halt zelf met de jongeren en ouders voert, kun je daar ook naar vragen?
- Wat doet men in dat gesprek?
- Welke rol spelen ouders in het traject? In hoeverre wordt bij de motivatie en het traject rekening gehouden met (cultuur)specifieke kenmerken van ouders en jongeren?
- In hoeverre wordt bij het intakegesprek bij Halt rekening gehouden met de motivatie van ouders en jongere? Worden inspanningen verricht om motivatie te bevorderen? Hoe?
- Wat zijn lokale succesfactoren? (Wat gaat er goed?)
- Wat zijn eventuele knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren?

Doorverwijzing

- Levert de politie de juiste doelgroep (op basis van de vastgelegde criteria) aan?
- Zijn er jongeren en/of ouders die in deze fase afhaken?
- Zet Halt trajecten met jongeren stop? Zo ja: waarom? En op welk moment precies?
- Worden sommige jongeren niet doorgestuurd naar verslavingszorg? Zo ja: waarom niet?
- Worden gestelde termijnen rond doorverwijzing gehaald?
- Welke knelpunten doen zich bij de doorverwijzing voor?

Samenwerking

- Is er sprake van afstemming tussen de Haltuitvoerders en de verslavingszorg? Zo ja, hoe ziet dat er in de praktijk uit?
- Hoe waarderen de betrokken partijen de samenwerking?
- Welke eventuele knelpunten worden in de samenwerking gesignaleerd?

Terugkoppeling

- Is er tijdens het traject contact met de politie over individuele zaken?
- Is er tijdens het traject contact met verslavingszorg over individuele zaken?
- Kan de eventuele terugkoppeling beter?

Verloop van de interventie

- Wat zijn redenen voor uitval van jongeren? Uitval nog bij Halt, en verder in het traject bij verslavingszorg?
- Wat wordt gedaan om uitvallen tegen te gaan?
- Wat is de mening over de kenmerken van uitvallers?

Instelling voor verslavingszorg

Werkwijze

- Wat doet de verslavingszorg als er een jongere vanuit Halt binnenkomt?
- Wat is de concrete werkwijze per jongere (schematisch weergegeven)?
- Welke rol spelen ouders in het traject, bijvoorbeeld qua motivatie om deel te nemen aan het leerproject?
- Komt de werkwijze overeen met het beschreven plan? Zo nee: wat zijn de afwijkingen?
- Wat zijn de redenen om af te wijken?
- Hoe verloopt de procedure voor de jongere wat betreft:
 - a. Uitnodiging
 - b. Aantal lessen
 - c. Tijdstip van de lessen
 - d. Tijdsbelasting (uren lessen en uren huiswerk)
 - e. Tijdsbestek van de interventie (maximale interventieperiode)
 - f. Aantal deelnemers
 - g. Samenstelling groepen
 - h. Aantal trainers
 - i. Huiswerk
 - j. Opdrachten : inhoudelijke aspecten
 - k. Doelstelling
 - l. Lesmateriaal / inhoud lessen
 - m. Afronding
- Hoe verloopt de procedure voor de ouders wat betreft:
 - a. Uitnodiging
 - b. Aantal bijeenkomsten
 - c. Tijdstip van de bijeenkomsten
 - d. Tijdsbelasting bijeenkomsten
 - e. Tijdsbestek van de interventie (maximale interventieperiode)
 - f. Aantal deelnemers

- g. Samenstelling groepen
- h. Aantal trainers
- i. Huiswerk
- j. Opdrachten
- k. Doelstelling
- l. Lesmateriaal / inhoud lessen
- m. Afronding

- In hoeverre wordt rekening gehouden met (cultuur)specifieke kenmerken van ouders? En hoe?
- In hoeverre wordt rekening gehouden met de motivatie van ouders en jongere? Worden inspanningen verricht om motivatie te bevorderen?
- Wat zijn lokale succesfactoren? Wat gaat er goed?
- Wat zijn eventuele knelpunten die de uitvoering bemoeilijken of belemmeren?

Doorverwijzing

- Levert Halt de juiste doelgroep (op basis van de vastgelegde criteria) aan?
- Zet verslavingszorg trajecten met jongeren stop? Zo ja: waarom? En op welk moment?
- Zet verslavingszorg trajecten met ouders stop? Zo ja: waarom?
- Worden gestelde termijnen rond doorverwijzing vanuit Halt gehaald?
- Welke knelpunten doen zich bij de doorverwijzing vanuit Halt voor?
- Wat gaat goed?

Samenwerking en terugkoppeling

- Is er sprake van afstemming tussen de Haltuitvoerders en de verslavingszorg? Zo ja, hoe ziet dat er in de praktijk uit?
- Hoe waarderen de betrokken partijen de samenwerking?
- Welke eventuele knelpunten worden in de samenwerking gesignaleerd?
- Is er tijdens het traject contact met Halt over individuele zaken?
- Is er tijdens het traject ook contact met de politie over individuele zaken?
- Kan de eventuele terugkoppeling beter?

Verloop van de interventie

- Wat zijn redenen voor uitval van jongeren en ouders?
- Wat wordt gedaan om uitvallende jongeren tegen te gaan?
- Wat zijn de kenmerken van uitvallende jongeren?
- Wat wordt gedaan om uitvallende ouders tegen te gaan?
- Wat zijn de kenmerken van uitvallende ouders?

Bijlage 4: Vragenlijst medewerkers instellingen voor verslavingszorg

Inleiding

Omdat u onder de noemer van de Haltafdoening Alcohol de leerprojecten en/of ouderbijeenkomsten uitvoert, vragen we u deze vragenlijst in te vullen. Ondanks dat we vragen in welke regio u werkzaam bent, zullen we de vragenlijsten anoniem verwerken.

De meeste antwoorden kunt u intypen in de daarvoor bestemde ruimte. Bij onderdeel A moet u bij het juiste antwoord een X zetten. Alvast hartelijk dank voor de medewerking.

Onderdeel A: Algemene vragen

1. Aan welke *Halt*regio bent u gekoppeld?

- Flevoland
- Gelderland (Achterhoek)
- Gooi & Vechtstreek
- IJsselland
- Limburg Noord
- Oost-Brabant
- Twente

2. Welke *bijeenkomsten* leidt u?

- Alleen ouderbijeenkomsten (vul alleen het hiernavolgende onderdeel B in)
- Alleen leerprojecten voor jongeren (vul alleen het onderdeel C in)
- Zowel ouderbijeenkomsten als leerprojecten voor jongeren (vul alles in)

Onderdeel B: Vragen over de ouderbijeenkomst

3. Kunt u exact aangeven welke onderdelen (opdrachten, voorlichtingsmodules, et cetera) u in de ouderbijeenkomsten bespreekt? Graag alles noemen, ook eventuele evaluatieformulieren na afloop.

4. Welke onderdelen van het programma voor de ouderbijeenkomst zijn effectief en waarom?

Onderdeel _____

Waarom _____

5. Welke onderdelen van het programma voor de ouderbijeenkomst zijn niet effectief en waarom?

Onderdeel _____

Waarom _____

6. Wat zijn, naast de inhoudelijke onderdelen, de overige invloedrijke factoren in de ouderbijeenkomst, uitgesplitst werkzaam en niet-werkzaam? (Bijvoorbeeld houding ouders, eigen inbreng ouders, locatie.)

Werkzaam: _____

Niet-werkzaam: _____

7. Zijn er onderdelen in het programma voor de ouderbijeenkomst die door uw collega's anders worden gedaan?

Nee

Ja, namelijk:

8. Voegt u zelf nog iets toe aan het programma?

Nee

Ja, namelijk: _____

9. Kruis uw ervaringen met de volgende aspecten van de ouderbijeenkomst aan.

	Goed	Redelijk	Slecht
De opkomst van de ouders			
De houding van de ouders tijdens de bijeenkomst			
De sturingsmogelijkheden van de trainer			
De vrijheid voor de trainer om van delen van de ouderbijeenkomst af te wijken			
De opdrachten tijdens de ouderbijeenkomst			
De alcoholinformatie die mondeling gegeven wordt			
De alcoholinformatie die op papier gegeven wordt			

10. Welke eventuele verbeterpunten moeten in het programma van de ouderbijeenkomst worden doorgevoerd?

Onderdeel C: Vragen over het leerproject voor jongeren

11. Kunt u chronologisch aangeven welke onderdelen u in het leerproject aan de jongeren geeft? Graag alles noemen, ook eventuele evaluatieformulieren na afloop.

Eerste bijeenkomst	
Huiswerkopdracht	
Tweede bijeenkomst	
Eventuele opdrachten na de tweede bijeenkomst	
Eventuele overige bijeenkomsten	

12. Welke onderdelen van het programma voor het leerproject zijn effectief en waarom? Graag opsplitsen naar onderstaande onderverdeling.

	Onderdeel	Waarom
Eerste bijeenkomst		
Huiswerkopdracht		
Tweede bijeenkomst		
Eventuele opdrachten na de tweede bijeenkomst		
Eventuele overige bijeenkomsten		

13. Welke onderdelen van het programma voor het werkproject zijn niet effectief en waarom? Graag opsplitsen naar onderstaande onderverdeling.

	Onderdeel	Waarom
Eerste bijeenkomst		
Huiswerkopdracht		
Tweede bijeenkomst		
Eventuele opdrachten na de tweede bijeenkomst		
Eventuele overige bijeenkomsten		

14. Zijn er onderdelen in het programma voor het leerproject die door uw collega's anders worden gedaan?

- Nee
- Ja, namelijk: _____

15. Voegt u zelf nog iets toe aan het programma voor het leerproject?

- Nee
- Ja, namelijk: _____

16. *Kruis uw ervaringen met de volgende aspecten van het leerproject aan.*

	Goed	Redelijk	Slecht
De opkomst van de jongeren			
De houding van de jongeren tijdens de bijeenkomst			
De sturingsmogelijkheden van de trainer			
De vrijheid voor de trainer om van het leerproject af te wijken			
De opdrachten tijdens het leerproject			
De huiswerkopdrachten			
De alcoholinformatie die mondeling gegeven wordt			
De alcoholinformatie die op papier gegeven wordt			

17. *Kruis uw ervaringen met de onderstaande overige factoren in het leerproject aan.*

	Goed	Redelijk	Slecht
Samenwerking met bureau Halt			
Eventuele samenwerking met de politie			
Aantallen doorverwezen jongeren			
Het bereiken van de juiste doelgroep			
Het lokale draaiboek			
Het lokale handhavingsarrangement			
De landelijke checklist			
Het model van Prochaska en Diclemente			
De methodiek van motiverende gespreksvoering			

18. *Welke eventuele verbeterpunten moeten in het leerproject worden doorgevoerd?*

Bijlage 5: Enquêtemateriaal voor jongeren en ouders

Per regio is een specifieke set enquêtemateriaal ontwikkeld. In deze bijlage staan de formats voor alle regio's gezamenlijk.

Introductiebrief jongeren

LOKALE PLAATS INVOEGEN, augustus 2010

Beste jongere,

Je hebt meegedaan aan de Haltafdoening Alcohol, in jouw regio beter bekend als LOKALE NAAM INVOEGEN. Je bent door de politie verwezen naar Halt REGIO INVOEGEN en hebt twee bijeenkomsten (leerproject) bij de verslavingszorg gevolgd. Ook jouw ouders waren voor een informatiebijeenkomst uitgenodigd en zijn hier misschien naartoe geweest.

Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de werkwijze en de effecten van het leerproject. Het Ministerie van Justitie heeft Bureau Beke uit Arnhem (www.beke.nl) de opdracht gegeven dit onderzoek uit te voeren. Een belangrijk onderdeel is een vragenlijst onder jongeren. Waarschijnlijk heb je aan het einde van het leerproject ook een evaluatieformulier ingevuld, maar dit is iets anders. We vragen je om mee te doen met dit onderzoek. Ook worden je ouders benaderd om een vragenlijst in te vullen.

Wij verzoeken je vriendelijk om bijgevoegde vragenlijst binnen twee weken in te vullen. De vragenlijsten worden natuurlijk anoniem verwerkt. Je kunt de vragenlijst in de bijgevoegde retourenvelop zonder postzegel terugsturen.

Bij voorbaat veel dank voor de medewerking. Mocht je nog vragen over het onderzoek hebben, dan kun je contact opnemen met Jos Kuppens (026-443 8619 of j.kuppens@beke.nl).

Met vriendelijke groet,

HANDTEKENING
NAAM MEDEWERKER HALT
FUNCTIE
HALTREGIO

Introductiebrief ouders

LOKALE PLAATS INVOEGEN, augustus 2010

Geachte ouders/verzorgers,

Uw kind heeft deelgenomen aan de Haltafdoening Alcohol, in uw regio beter bekend als LOKALE NAAM INVOEGEN. Dit is een alternatief leerproject, opgelegd door Halt REGIO INVOEGEN (in samenwerking met de politie), die wordt uitgevoerd door verslavingszorg. Wellicht bent u ook bij de informatiebijeenkomst voor ouders geweest.

Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de werkwijze en de effecten van het leerproject. Het Ministerie van Justitie heeft Bureau Beke uit Arnhem (www.beke.nl) de opdracht gegeven dit onderzoek uit te voeren. Een belangrijk onderdeel in dat onderzoek is een vragenlijst onder ouders. Waarschijnlijk hebt u aan het einde van de informatiebijeenkomst ook een evaluatieformulier ingevuld, maar dit is iets anders. Via deze brief vragen we u dan ook medewerking te verlenen aan dit onderzoek. Daarnaast zullen ook de jongeren aanschrijven met het verzoek om een vragenlijst in te vullen. Wilt u uw kind vragen om de vragenlijst ook in te vullen? We gaan er in dat geval van uit dat u hier toestemming voor geeft.

Wij verzoeken u of uw eventuele partner vriendelijk om de vragenlijst binnen twee weken in te vullen. Onze voorkeur gaat ernaar uit dat degene die naar de informatiebijeenkomst is geweest de vragenlijst invult. Indien u beiden (niet) bent geweest, mag u zelf bepalen wie de vragenlijst invult. De vragenlijsten worden natuurlijk anoniem verwerkt. U kunt de vragenlijst in de bijgevoegde retourenvelop zonder postzegel terugsturen.

Bij voorbaat dank voor de medewerking aan dit onderzoek. Mocht u nog vragen over het onderzoek hebben, dan kunt u contact opnemen met Jos Kuppens (026-443 8619 of j.kuppens@beke.nl).

Met vriendelijke groet,

HANDTEKENING
NAAM MEDEWERKER HALT
FUNCTIE
HALTREGIO

Enquête jongeren

Inleiding

Omdat je hebt meegedaan aan de REGIOSPECIFIEKE NAAM, vragen we je deze vragenlijst in te vullen. De vragen zijn vooral gericht op het leerproject die je bij verslavingszorg hebt gevolgd en wat je ervaringen daarmee zijn. Jouw antwoorden blijven anoniem.

Jouw ouders krijgen ook een vragenlijst toegestuurd. Het is de bedoeling dat je de vragenlijst zelf invult. Daar waar dit aangegeven is, kun je meerdere antwoorden aankruisen, anders moet je één antwoord aankruisen. Alvast hartelijk dank voor de medewerking.

Algemene vragen

1. Ben je een jongen of een meisje?

- Jongen
- Meisje

2. Wat was je leeftijd tijdens het leerproject?

__ jaar

3. Wat was de reden voor deelname aan het leerproject? Met andere woorden: wat had je gedaan?

4. Wat vond je ervan dat je aan het leerproject mee moest doen?

- Het maakte mij allemaal niet uit
- Ik had er zin in
- Ik was boos dat ik er naartoe moest
- Ik was blij dat ik hiermee een strafblad kon ontlopen

Vragen over het leerproject bij verslavingszorg

5. Zat je alleen met de trainer?

- Ja
- Nee, er waren nog __ andere jongeren (aantal noemen)

6. Hoe heb jij je tijdens het leerproject opgesteld? (Je kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Ik heb actief meegewerkt
- Ik ging er af en toe tegenin
- Ik was soms boos
- Ik heb me nergens mee bemoeid, hooguit als me een vraag werd gesteld
- Anders, namelijk; _____

7. Heb je aan onderstaande onderdelen van het leerproject iets gehad? Kruis bij elk onderdeel een antwoord aan.

	Ja	Nee	Niet aan bod gekomen
De vragen die de trainer stelde			
De opdrachten tijdens het leerproject			
De huiswerkopdrachten			
De verhalen van andere jongeren			
De alcoholinformatie die mondeling gegeven werd			
De alcoholinformatie die op papier gegeven werd			
De video's die getoond werden			
Afsprakenbrief naar jezelf schrijven			

8. Kruis aan of je het met de volgende stellingen eens dan wel oneens bent.

	Eens	Oneens
De plek van het leerproject was prima		
Het tijdstip van het leerproject kwam mij goed uit		
Het leerproject was een lachertje, stelde niks voor		
Ik drink eigenlijk veel meer dan ik tijdens het leerproject heb verteld		
Het duurde veel te lang voordat ik het leerproject kon volgen		
Ik voel me dubbel gestraft, want de politie heeft mij al aangesproken op het feit		
Sinds het leerproject denk ik vaker na over mijn drankgebruik		
Sinds het leerproject bespreek ik mijn alcoholgebruik gemakkelijker met mijn ouders		
Het leerproject zou voor een aantal van mijn vrienden nuttig zijn		

9. Is jouw drankgebruik sinds het leerproject veranderd?

- Ja, ik ben minder gaan drinken
- Ja, ik ben meer gaan drinken
- Nee, er is niets veranderd

10. Zijn er sinds het leerproject thuis (nieuwe) afspraken gemaakt over jouw alcoholgebruik?

- Nee
- Ja. Zo ja; welke afspraken zijn er thuis gemaakt?

11. Heb je sinds het leerproject regels overtreden onder invloed van alcohol?

- Ja
- Nee

12. Welk cijfer geef je het leerproject? Omcirkel een rapportcijfer van 1 (zeer onvol-doende) t/m 10 (uitmuntend).

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

13. Geef hieronder aan waarom je dit cijfer geeft.

Enquête ouders

Inleiding

Omdat uw kind, en misschien ook u, heeft meegedaan aan de REGIOSPECIFIEKE NAAM vragen we u deze vragenlijst in te vullen. Het is de bedoeling dat degene die naar de informatiebijeenkomst is geweest de vragenlijst invult. Indien u beiden (niet) bent geweest, mag u zelf bepalen wie de vragenlijst invult. Uw antwoorden blijven anoniem.

Uw kind krijgt ook een vragenlijst toegestuurd. Het is de bedoeling dat u en uw kind de vragenlijsten afzonderlijk invullen. Daar waar dit wordt aangegeven, kunt u meer-dere antwoorden aankruisen, anders moet u één antwoord aankruisen. Alvast hartelijk dank voor de medewerking.

Algemene vragen

1. Wat was de leeftijd van uw kind tijdens het leerproject?

__ jaar

2. Is uw kind een jongen of een meisje?

- Jongen
- Meisje

3. Bent u naar de informatiebijeenkomst geweest?

- Ja, alleen (ga verder naar vraag 5)
- Ja, samen met mijn partner (ga verder naar vraag 5)
- Ja, samen met een kennis/vriend (ga verder naar vraag 5)
- Nee, mijn partner en ik zijn niet geweest (ga verder met vraag 4)

4. Wat was de reden dat u niet naar de bijeenkomst bent geweest? (U kunt meerdere antwoorden aankruisen).

- Ik kon niet op dat tijdstip
- Ik had geen zin
- Ik vond het niet nodig omdat mijn kind eigenlijk niets gedaan had
- Ik vond het niet nodig omdat ik al veel weet over alcoholgebruik
- Ik vond het niet nuttig voor mezelf
- Ik vond het voldoende dat mijn kind de bijeenkomsten volgde
- Ik kan alcoholinformatie wel van andere bronnen (internet, boeken, etc.) vandaan halen
- Anders, namelijk: _____

Ga na het beantwoorden van vraag 4 verder naar vraag 10

Vragen over de informatiebijeenkomst bij verslavingszorg

5. Hoe dacht u voor de informatiebijeenkomst over de bijeenkomst?

- Ik stond er neutraal tegenover (een 'open houding')
- Ik stond er positief tegenover (bijvoorbeeld: 'ik had er zin in of vond het in 't belang van mijn kind')
- Ik stond er negatief tegenover (bijvoorbeeld: geen zin of boos)

6. Zat u alleen met de trainer?

- Ja
- Nee, er waren nog \neg _ _ ouders (aantal noemen)

7. Hoe heeft u zich tijdens de informatiebijeenkomst opgesteld? (U kunt meerdere antwoorden aankruisen)

- Ik heb me neutraal opgesteld
- Ik heb me positief opgesteld
- Ik heb me kritisch opgesteld
- Ik heb me ongeïnteresseerd opgesteld
- Ik heb me boos opgesteld

8. Vond u de onderstaande onderdelen van de informatiebijeenkomst nuttig? Kruis bij elk onderdeel uw antwoord aan.

	Ja	Nee	Niet aan bod gekomen
De vragen die de trainer stelde			
De verhalen van andere ouders			
De alcoholinformatie die mondeling gegeven werd			
De alcoholinformatie die op papier gegeven werd			
De video's die getoond werden			

9. Wat is uw mening achteraf over de informatiebijeenkomst?

- Ik denk nog hetzelfde over de bijeenkomst
- Ik ben positiever over de bijeenkomst gaan denken
- Ik ben negatiever over de bijeenkomst gaan denken

Vragen over de huidige situatie

10. Zijn er sinds de informatiebijeenkomst thuis dingen veranderd als het gaat om afspraken over alcoholgebruik met uw kind?

- Nee
- Ja, namelijk: _____

11. *Praat u sinds de informatiebijeenkomst meer met uw kind over alcoholgebruik in het algemeen?*

- Ja
- Nee, dit is gelijk gebleven
- Nee, dit is minder geworden

12. *Heeft u sinds de informatiebijeenkomst meer zicht op het alcoholgebruik van uw kind?*

- Ja
- Nee, dit is gelijk gebleven
- Nee, dit is minder geworden

13. *Hoe waardeert u de informatiebijeenkomst in het geheel? Omcirkel een rapportcijfer van 1 (zeer onvoldoende) t/m 10 (uitmuntend).*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

14. *Geef hieronder de reden voor het cijfer aan.*

Rappelbrief jongeren

LOKALE PLAATS INVVOEGEN, augustus 2010

Beste jongere,

Twee weken geleden stuurden we je een brief over het onderzoek naar de Haltafdoening Alcohol, met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Misschien heb je deze al ingevuld, waarvoor hartelijk dank, maar als je dit nog niet hebt gedaan, hopen we dat je dit toch nog wilt doen.

De mening van jou en jouw ouders is namelijk belangrijk voor het onderzoek dat Bureau Beke in opdracht van het Ministerie van Justitie uitvoert. Daarom verzoeken we je vriendelijk om bijgevoegde vragenlijst binnen twee weken in te vullen. De vragenlijsten worden natuurlijk anoniem verwerkt. Je kunt de vragenlijst in de bijgevoegde retourenvelop zonder postzegel terugsturen.

Alvast bedankt voor het invullen van de vragenlijst. Mocht je nog vragen over het onderzoek hebben, dan kun je contact opnemen met Jos Kuppens (026-443 8619 of j.kuppens@beke.nl).

Met vriendelijke groet,

HANDTEKENING
NAAM MEDEWERKER HALT
FUNCTIE
HALTREGIO

Rappelbrief ouders

LOKALE PLAATS INVOEGEN, augustus 2010

Beste ouder,

Twee weken geleden stuurden we u een brief over het onderzoek naar de Haltafdoening Alcohol, met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Misschien heeft u deze al ingevuld, waarvoor hartelijk dank. Als u dit nog niet hebt gedaan, hopen we dat u dit toch nog wilt doen.

De mening van u en uw kind is namelijk belangrijk voor het onderzoek dat Bureau Beke in opdracht van het Ministerie van Justitie uitvoert. Daarom verzoeken we u vriendelijk om bijgevoegde vragenlijst binnen twee weken in te vullen. De vragenlijsten worden natuurlijk anoniem verwerkt. U kunt de vragenlijst in de bijgevoegde retourenvelop zonder postzegel terugsturen.

Bij voorbaat danken we u voor het invullen van de vragenlijst. Mocht u nog vragen over het onderzoek hebben, dan kunt u contact opnemen met Jos Kuppens (026-443 8619 of j.kuppens@beke.nl).

Met vriendelijke groet,

HANDTEKENING
NAAM MEDEWERKER HALT
FUNCTIE
HALTREGIO

Bijlage 6: Observatielijsten voor jongeren en ouders

Observatielijst jongeren, eerste en tweede bijeenkomst

Locatie/medewerkers

- Hoe is de locatie (bijvoorbeeld van tevoren aangeduid, goed te vinden, dichtbij woonplaats jongeren)?
- Is de locatiekeus van invloed op de jongeren/het traject?
- Welke medewerkers zijn aanwezig (meerdere verslavingszorgmedewerkers, iemand van Halt)?
- Wat is de invloed van eventueel meerdere aanwezige medewerkers?

Belasting van de bijeenkomst

- Hoeveel bijeenkomsten zijn er en voor hoeveel uur staan ze gepland?
- Worden tijden/programma's ingekort?
- Hoeveel tijd staat voor het huiswerk gepland?

Samenstelling groep

- Hoe is de samenstelling van de groep (aantallen, leeftijd, geslacht, aard delict, leeftijd, contra-indicaties)?
- Heeft de groepssamenstelling invloed op het proces van de leerproject?
- Introductie/doelstelling
- Hoe verloopt de introductie (kennismaking, uitleg doel leerproject, werkwijze)
- Is er direct al aandacht voor weerstanden van jongeren? Hoe wordt hierop ingegaan?

Aard van het programma

- Op welk niveau wordt alcoholinformatie verstrekt (feiten en cijfers, medisch, lichamelijk)?
- Hoe wordt omgegaan met het delictgedrag in relatie tot het alcoholgebruik? Staan jongeren hier open voor?
- Hoe wordt ingegaan op beïnvloedingsmogelijkheden op het gedrag van jongeren rond alcoholgebruik (nu en in de toekomst)?

Attitude en houding

- Hoe komen de eigen ervaringen van jongeren met alcohol aan bod?
- Wordt er naar ervaringen tussen jongeren en ouders gevraagd? Bijvoorbeeld in gesprek met ouders en afspraken maken over alcoholgebruik.

- Worden naast alcohol ook andere thema's (drugs, te laat thuiskomen, school, delictgedrag onder invloed van alcohol) aangehaald? Zo ja: welke?

Gebruikte modellen en methodieken

- Hoe wordt invulling gegeven aan het model van Prochaska en DiClemente? Welke fasen komen aan bod (bijvoorbeeld voorbeschouwing, overpeinzing en beslissen en actieve verandering)?
- Hoe wordt aandacht besteed aan de factoren van motiverende gespreksvoering (open vragen stellen, reflectief luisteren, bevestigen en ondersteunen, samenvatten en verandertaal uitlokken)?

Gebruikt materiaal

- Welk materiaal wordt in het leerproject gebruikt?
- Is er materiaal dat al dan niet aanslaat bij jongeren?

Werkwijze van de trainer

- Geef een omschrijving van de trainer (bijvoorbeeld directief/dwingend, (in)formeel, feitelijk, inlevend, confronterend, uitnodigend om te participeren)?
- Hoe reageren de jongeren op de trainer? Staan ze open voor de trainer?
- Hoe reageert de trainer op negatief gedrag van de jongeren?

Participatiegraad van de jongeren

- Hoe stellen de jongeren zich op in de leerproject?
- Heeft de houding van jongeren invloed op de groep of andersom?

Afsluiting/ huiswerk

- Welk huiswerk krijgen jongeren mee?
- Wordt aangegeven dat ouders geïnformeerd worden over het huiswerk of dat jongeren tussentijds nog gebeld worden?
- Hoe reageren jongeren op het feit dat ze huiswerk moeten maken?

Ruimte voor overige opmerkingen

Observatielijst jongeren, extra voor tweede bijeenkomst

Terugkoppeling naar huiswerk

- Hoe wordt ingegaan op het gemaakte huiswerk (al dan niet uitgebreid, komt iedereen aan bod, niet-gemaakt huiswerk en eventuele sancties)?
- Wat is de reactie achteraf van jongeren op het huiswerk?

Afsluiting

- Moeten jongeren nog een eindopdracht (met doelen) maken? Moeten ze deze voorlezen? Wordt deze opgestuurd na een aantal weken?
- Wordt een evaluatieformulier over het leerproject ingevuld en, zo ja, hoe wordt hiermee omgegaan?

Overige opmerkingen

Observatielijst ouders, informatiebijeenkomst

Item

- Locatie/medewerkers
- Hoe is de locatie (bijvoorbeeld van tevoren aangeduid, goed te vinden, dichtbij woonplaats ouders)?
- Is de locatiekeus van invloed op de ouders/het traject?
- Welke medewerkers zijn aanwezig (meerdere verslavingszorgmedewerkers, iemand van Halt of de politie)?
- Wat is de invloed van eventueel meerdere aanwezige medewerkers?

Samenstelling groep

- Hoe is de samenstelling van de groep (aantallen)?
- Heeft de groepssamenstelling invloed op het proces van de informatiebijeenkomst?
- Introductie/doelstelling
- Hoe verloopt de introductie (kennismaking, uitleg doel bijeenkomst, werkwijze)
- Is er direct al aandacht voor weerstanden van ouders? Hoe wordt hierop ingegaan?

Aard van het programma

- Op welk niveau wordt alcoholinformatie verstrekt (feiten en cijfers, medisch, lichamenlijk)?
- Hoe wordt omgegaan met het delictgedrag van het kind in relatie tot het alcoholgebruik? Staan ouders hier open voor?
- Hoe wordt ingegaan op beïnvloedingsmogelijkheden op het gedrag van ouders rond alcoholgebruik van hun kind (nu en in de toekomst)?

Attitude en houding

- Komen de eigen ervaringen van ouders met alcohol aan bod? Zo ja: hoe?
- Wordt er naar ervaringen tussen ouders en jongeren gevraagd? (Bijvoorbeeld in gesprek met jongeren, afspraken maken over alcoholgebruik).
- Worden naast alcohol ook andere thema's (drugs, te laat thuiskomen, school) aangehaald? Zo ja: welke?

Gebruikt materiaal

- Welk materiaal wordt in de informatiebijeenkomst gebruikt?
- Is er materiaal dat al dan niet aanslaat bij ouders?

Werkwijze van de trainer

- Geef een omschrijving van de trainer (bijvoorbeeld directief/dwingend, (in)formeel, feitelijk, inlevend, confronterend, uitnodigend om te participeren?)
- Hoe reageren de ouders op de trainer? Staan ze open voor de trainer?
- Hoe reageert de trainer op negatief gedrag van de ouders?

Participatiegraad van de ouders

- Hoe stellen de ouders zich op in de bijeenkomst?
- Heeft de houding van ouders invloed op de groep of andersom?

Overige opmerkingen

Bijlage 7: In de Checklist genoemde producten

Vragen Kennisquiz

Bron: informatie uit regio Oost-Brabant

1. In welk orgaan wordt het grootste gedeelte van de geconsumeerde alcohol afgebroken?
2. Wat is THC?
3. Kun je door XTC te gebruiken depressief worden?
4. Worden mannen en vrouwen door veelvuldig alcoholgebruik verminderd vruchtbaar?
5. Waaraan zijn in ons land meer mensen verslaafd, alcohol of harddrugs?
6. Kun je door regelmatig speed te gebruik paranoia worden?
7. Zijn paddo's, omdat het een natuurproduct is, onschadelijk?
8. Kunnen mannen borsten krijgen door overmatig alcoholgebruik?
9. Je raakt eerder verslaafd aan sterke drank (jenever, whisky) dan aan bier. Klopt dat?
10. Met welk promillage alcohol in je bloed ben je wettelijk strafbaar, als je deelneemt aan het verkeer (fiets, scooter, enzovoorts)?
11. Welke psychotrope stoffen (alcohol & drugs) leiden bij langdurig gebruik tot hersenbeschadiging?
12. Wat is het verschil tussen softdrugs en harddrugs?

Vragen Kennistest

Bron: informatie uit regio Gelderland

1. Wat bevat de meeste alcohol: een standaardglas wodka of een standaardglas bier?
2. Hoe word je weer nuchter?
3. Na het drinken van hoeveel glazen alcohol begint bij een gemiddeld persoon het beoordelingsvermogen af te nemen?
4. Hoe lang zit de alcohol nog in je bloed nadat je een glas bier hebt gedronken?
5. Wat is de invloed van overmatig drinken op seks?
6. Bij 75 procent van de agressie in het uitgaan, speelt middelengebruik een rol. Welk middel is hiervoor verantwoordelijk?
7. Wat kun je het beste doen om een kater te voorkomen?
8. Welke van de volgende drie opties is het meest verantwoord wat betreft alcoholgebruik?
9. Welke stelling is juist?
10. Wat kan het gevolg zijn van regelmatige dronkenschap bij jongeren?

Drinkschema: hoeveel drink jij?

Bron: informatie uit regio Oost-Brabant

	Hoeveel glazen?
Maandag	
Dinsdag	
Woensdag	
Donderdag	
Vrijdag	
Zaterdag	
Zondag	
Totale hoeveelheid?	
Totaal uitgegeven aan alcohol en/of week?	
Uitgaven omgerekend per maand (week x 4)?	
Uitgaven omgerekend per jaar (maand x 12)?	

Vragen watdrinkjij.nl

Bron: www.watdrinkjij.nl

1. Wat is je voornaam?
2. Ben je een jongen of een meisje?
3. Hoe oud ben je?
4. Op wat voor school zit je?
5. Heb je het AFGELOPEN JAAR een glas alcoholhoudende drank gedronken?
6. Op hoeveel van de vier DOORDEWEEKSE dagen drink je meestal alcohol? Met doorde-weekse dagen bedoelen we maandag tot en met donderdag.
7. Als je op een DOORDEWEEKSE dag drinkt, hoeveel alcohol drink je dan meestal op zo'n dag? Dus van maandag tot en met donderdag. Reken blikjes bier, flessen wijn et cetera om naar standaardglazen.
8. Op hoeveel van de drie WEEKENDDAGEN drink je meestal alcohol? Met weekenddagen bedoelen we vrijdag tot en met zondag.
9. Als je op een WEEKENDDAG drinkt, hoeveel alcohol drink je dan meestal op zo'n dag? Dus van vrijdag tot en met zondag. Reken blikjes bier, flessen wijn et cetera om naar standaardglazen.
10. Denk je dat jouw alcoholgebruik slecht is voor je gezondheid?

Vervolgens rolt er een adviesoverzicht ('jouw alcoholgebruik', 'waarom drink jij?', 'loop jij extra risico?' en 'jouw advies') uit.

De Balanskaart

Bron: informatie uit regio Gelderland

Positief: wat is er leuk aan alcohol?	Negatief: wat is er minder leuk aan alcohol?
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

De Gebeurtenissenkaart (vijf G's)

Bron: informatie uit regio Gelderland

Begintijd	Aanleiding Negatief: wat is er minder leuk aan alcohol?	Wat voel ik Nuchter, blij, zat, dron-ken, ziek, aangeschoten	Aantal glazen Standaardglazen
Eindtijd			Totaal:

Bijlage 8: AuraH-analyse per regio

Regio	N zaken	N man	N vrouw	141-1 Sr	424 Sr	350 Sr	453 Sr/APV	311-1 Sr	157 Sr	310 Sr	461 Sr	APV-overig	2 Leerplichtwet	1.2.2 Vuurwerkbesluit
<i>Flevoland</i>	42	33	9	3	3		32					4 ^I		
<i>Gelderland</i>	55 ^{II}	52	3	18	13	10	8	3	1	1				1
<i>Gooi & Vechtstreek</i>	15	13	2		3		8				2	2		
<i>IJsselland</i>	11 ^{III}	8	3		3		6					2		
<i>Limburg Noord</i>	29	21	8				28					1		
<i>Oost-Brabant^{IV}</i>	87	74	13	16	3	14	45			2			1	
<i>Twente</i>	53	38	15				53							
Totalen	292	239	53	37	25	24	180	3	1	3	2	9	1	1

I waaronder 1 voor wildplassen

II zaken rond de steden Zutphen en Apeldoorn (niet behorend tot de Achterhoek, maar wel behandeld door Halt Gelderland) zitten hier ook bij

III waarvan twee doorverwijzingen niet hebben geleid tot een leerproject

IV van de 87 feiten vallen er zes buiten de Haltwaardige feiten zoals aangegeven in tabel 1.1. Het betreft een belediging van een politieambtenaar in functie (267 Sr.), een mishandeling (art. 300/301 Sr.), een geval van verkeersbelemmering in staat van dronkenschap (art. 426 Sr.), twee maal een niet nader genoemd feit uit de Opiumwet en een niet nader genoemde overtreding uit de Wegenverkeerswet

Bijlage 9: Haltregio's

18 **Halt.** organisaties in 2008

Politieregio	Halt-organisatie
01 Groningen	Halt Noord-Nederland
02 Friesland	
03 Drenthe	
04 IJsseland	Halt Regio IJssel-Vecht
05 Twente	Halt Twente
06 Noord- en Oost-Gelderland	Halt Gelderland
07 Gelderland-Midden	
08 Gelderland-Zuid	
09 Utrecht	Halt Regio Utrecht
10 Noord-Holland Noord	Halt Noord-Holland Noord
11 Zaanstreek-Waterland	Halt Zaanstreek-Waterland
12 Kennemerland	Halt Kennemerland
13 Amsterdam-Amstelland	Halt Amsterdam-Amstelland
15 Haaglanden	Halt Hollands Midden Haaglanden
16 Hollands Midden	
17 Rotterdam-Rijnmond	Halt Rotterdam-Rijnmond
18 Zuid-Holland Zuid	Halt Zuid-Holland Zuid
19 Zeeland	Halt Zeeland
20 Midden- en West-Brabant	Halt Midden- en West-Brabant
21 Brabant-Noord	Halt Oost-Brabant
22 Brabant-Zuid-Oost	
23 Limburg-Noord	Halt Limburg Noord
24 Limburg-Zuid	Halt Limburg Zuid
25 Flevoland	Halt Flevoland
14 Gooi en Vechtstreek	Gooi & Vechtstreek

Bijlage 10: Signaleringsinstrument Haltbureaus

Halt-signaleringsinstrument

(versie 12-05-2010)

Persoonsgegevens

Jongere

Achternaam jongere

Voornaam Voorletters:

Tussenvoegsel

Geboortedatum Geboorteland

Geslacht (**M/V**)

Telefoonnummer.....

Verblijfadres

Straat.....

Huisnummer / Huisnummertoevoeging.....

Postcode.....

Woonplaats.....

Woonadres (adres waar de jongere staat ingeschreven)

Straat.....

Huisnummer / Huisnummertoevoeging

Postcode

Woonplaats

Moeder

Achternaam Voorletters

Geboortedatum..... Geboorteland

Telefoonnummer

Vader

Achternaam Voorletters

Geboortedatum Geboorteland

Telefoonnummer

Dagbesteding

1. Dagbesteding van de jongere:

(kruis alles aan wat van toepassing is.)

Gaat naar school

Werkt

Overig, nl.....

Geen dagbesteding

Onbekend

School

2. Huidige schoolsituatie jongere:

Huidig betekent hier de afgelopen 6 maanden (incl. vakanties). Indien een jongere in een overgang zit van de ene school naar een andere, bijvoorbeeld in de zomervakantie, ga dan uit van de school waar de jongere op zat.

(één antwoordmogelijkheid kiezen)

- Diploma behaald
- Volgt voltijd onderwijs
- Volgt deeltijd onderwijs en werkt daarnaast
- Volgt deeltijd onderwijs en werkt daarnaast niet
- Voortijdig schoolverlater
- Van school gestuurd of geschorst
- Onbekend

3. School waar jongere staat ingeschreven:

- Vwo
- Havo
- VMBO -TL / MAVO
- VMBO - BL/KL/GL
- Basisschool
- Anders, nl

4. Schoolprestaties van de jongere gedurende de afgelopen 6 maanden:

- Presteert goed (gemiddeld 7 of hoger)
- Presteert voldoende (gemiddeld 6)
- Presteert zwak (gemiddeld 5)
- Presteert slecht (gemiddeld 4 of lager)
- Onbekend

5. Contact van school met ouders en/of politie over probleemgedrag van de jongere op school

(in afgelopen 6 maanden):

- Geen contact
- Contact vanuit school met ouders
- Contact vanuit school met politie
- Onbekend

6. Spijbelt de jongere?

'Soms' betekent: wel eens gespijbelt, maar geen leerplicht melding. 'Vaak' betekent: melding bij leerplicht en/of minimaal drie dagen onafgebroken ongeoorloofde afwezigheid of gedurende een periode van vier opeenvolgende lesweken meer dan 1/8 deel van de onderwijstijd

(Nb spijbelen aansluitend aan een vakantie telt niet mee)

- Onbekend
- Niet of nauwelijks
- Soms
- Vaak
- Onbekend

7. Aantal schorsingen in de afgelopen 6 maanden:

- Geen schorsing
- 1-2 keer
- Meer dan 2 keer
- Onbekend

8. Leeftijd bij de eerste schorsing:

- Geen schorsing
- 13 jaar of ouder (voortgezet onderwijs)
- 10-13 jaar
- Jonger dan 10 jaar
- Onbekend

Vrije tijd

9. Heeft de jongere een structurele vrijetijdsbesteding binnen een vereniging?

Bijv. een sportclub, buurthuis (clubs), muziekvereniging, een religieuze groep/kerk of andere structurele activiteiten/clubs binnen de gemeenschap.

- Ja
- Neemt nergens deel aan, maar toont wel interesse
- Is niet geïnteresseerd in deelname aan activiteiten
- Onbekend

10. Heeft de jongere een positieve vrijetijdsbesteding buiten een vereniging?

De jongere besteedt zijn tijd positief aan activiteiten als lezen, computeren, voetballen, basketballen en ander hobby's.

- Ja
- Neemt nergens deel aan, maar toont wel interesse
- Is niet geïnteresseerd in deelname aan activiteiten
- Onbekend

Vrienden

11. Vrienden waar de jongere zijn tijd mee doorbrengt:

Antisociale leeftijdsgenoten (peers) zijn jongeren die vijandig zijn naar de samenleving, de samenleving verstoren, die de wet overtreden of de rechten van anderen schenden.

- Alleen prosociale vriend(en)
- Geen vrienden
- Prosociale en antisociale vrienden
- Alleen antisociale vriend(en)
- Onbekend

Ouders en gezin

Personen met wie de jongere op dit moment woont:

Onder niet-biologische ouder wordt verstaan een stief-, pleeg- of adoptieouder.

- Woont alleen
- Biologische moeder
- Biologische vader
- Niet-biologische moeder
- Niet-biologische vader
- broers en zussen (incl. half- en stiefbroers)
- Zwervend
- Overig, nl

12. Aanwezigheid van ouderlijk toezicht

Ouders weten waar en met wie de jongere is, wat hij/zij doet en hoe laat hij/zij thuiskomt.

- Enigszins
- Nee
- Onbekend

13. Gehoorzaamheid van de jongere

De mate waarin de jongere zich aan afspraken en regels houdt.

- Wel (jongere gehoorzaamt ouders en houdt zich aan de regels)
- Redelijk (jongere gehoorzaamt de ouders meestal en houdt zich meestal aan de regels)
- Niet (jongere is voortdurend ongehoorzaam aan ouders)
- Onbekend

14. Bestrafing van ongewenst gedrag door ouders

Gepast betekent heldere communicatie, tijdige respons en een gepaste verhouding tussen ongewenst gedrag en de bestraffing.

- Consequent en gepaste bestraffing
- Geen bestraffing
- Consequente maar te lichte bestraffing
- Consequente maar te zware bestraffing
- Inconsequente bestraffing

Alcohol en drugs

Ga uit van de afgelopen 6 maanden.

15. Alcoholgebruik jongere

- Gebruikt geen alcohol
- Gebruikt alcohol, maar dit speelde geen rol bij overtreding/misdrijf
- Alcoholgebruik speelde een rol bij de overtreding / het misdrijf
- Onbekend

16. Drugsgebruik jongere

- Gebruikt geen drugs
- Gebruikt drugs, maar dit speelde geen rol bij overtreding/misdrijf
- Drugsgebruik speelde een rol bij de overtreding / het misdrijf
- Onbekend

Attitude

17. Accepteert verantwoordelijkheid voor antisociaal gedrag

Naar aanleiding van wat de jongere vertelt over zijn overtreding/misdrijf.

- Accepteert verantwoordelijkheid voor antisociaal gedrag
- Minimaliseert, ontkent, rechtvaardigt, verexcuseert zichzelf of beschuldigt anderen
- Vindt antisociaal gedrag acceptabel
- Is trots op antisociaal gedrag
- Onbekend

Impulsiviteit

18. Impulsiviteit, handelen alvorens na te denken

- Gebruikt zelfcontrole, denkt gewoonlijk na alvorens iets te doen
- Enige zelfcontrole: denkt meestal na alvorens iets te doen
- Impulsief: denkt meestal niet na alvorens iets te doen
- Zeer impulsief: denkt gewoonlijk niet na alvorens iets te doen
- Onbekend

Geweld, stemming en angst

19. Ervaring met geweld (als slachtoffer)

Ervaringen van de jongere als slachtoffer van geweld buiten het gezin.

- Nee
- Ja
- Onbekend

20. Stemming en angst

Jongere voelt zich vaker dan normaal rot, jongere is angstig en/of ouder is wel eens bang (geweest) dat de jongere zich iets aan zou doen.

- Goed
- Enigszins problematisch
- Ernstig problematisch
- Onbekend

21. Heeft de jongere/het gezin contact met jeugdzorg/hulpverlening?

- Nee
- Ja, nu niet meer
- Ja, nu
- Onbekend

22. Heeft de jongere / hebben de ouders een hulpvraag voor jeugdzorg/hulpverlening?

- Nee
- Ja
- Onbekend

Scoring items signalen recidiverisico

Hieronder de signaalscores die aan verschillende antwoordmogelijkheden moeten worden toegekend. Er zijn drie scoretabellen: jongeren tot en met 13 jaar, meisjes vanaf 14 jaar en jongens vanaf 14 jaar. *Kruis hieronder de juist antwoorden aan, omcirkel de bijbehorende scores in de tabel die voor de jongere van toepassing is en tel de omcirkelde scores bij elkaar op.*

Naam jongere: _____ Sekse: jongen meisje Leeftijd: _____

		12-13 jarigen	Meisjes ≥ 14	Jongens ≥ 14
1. Dagbesteding van de jongere: (Kruis alles aan wat van toepassing is.)	☐ Gaat naar school			
	☐ Werkt			
	☐ Overig, nl.....			
	☐ Geen dagbesteding	6	3	6
	☐ Onbekend			
2. Huidige schoolsituatie jongere: (een antwoordmogelijkheid kiezen)	☐ Diploma behaald			
	☐ Volgt voltijd onderwijs			
	☐ Volgt deeltijd onderwijs en werkt daarnaast			
	☐ Volgt deeltijd onderwijs en werkt daarnaast niet	4	0	4
	☐ Voortijdig schoolverlater	6	3	6
	☐ Van school gestuurd of geschorst	6	3	6
☐ Onbekend				
3. School waar jongere staat ingeschreven:	Type school:			
	☐ Vwo ☐ Havo ☐ VMBO -TL / MAVO ☐ VMBO - BL/KL/GL ☐ Basisschool			
	☐ Speciaal onderwijs of Praktijkonderwijs	5	6	5
	☐ Anders, nl			
4. Schoolprestaties van de jongere gedurende de afgelopen 6 maanden:	☐ Presteert goed (gemiddeld 7 of hoger)			
	☐ Presteert voldoende (gemiddeld 6)			
	☐ Presteert zwak (gemiddeld 5)	1	1	1
	☐ Presteert slecht (gemiddeld 4 of lager)	13	4	7
	☐ Onbekend			
5. Contact van school met ouders en/of politie over probleemgedrag van de jongere op school (in afgelopen 6 maanden):	☐ Geen contact			
	☐ Contact vanuit school met ouders	2	5	2
	☐ Contact vanuit school met politie	7	5	7
	☐ Onbekend			
6. Spijbelt de jongere?	☐ Niet of nauwelijks			
	☐ Soms	0	3	0
	☐ Vaak	10	3	6
	☐ Onbekend			
7. Aantal schorsingen in de afgelopen 6 maanden:	☐ Geen schorsing			
	☐ 1-2 keer	3	3	3
	☐ Meer dan 2 keer	8	8	7
	☐ Onbekend			
8. Leeftijd bij de eerste schorsing:	☐ Geen schorsing			
	☐ 13 jaar of ouder (voortgezet onderwijs)			
	☐ 10-13 jaar	3	4	3
	☐ Jonger dan 10 jaar	8	15	8
	☐ Onbekend			
9. Heeft de jongere een structurele vrijetijdsbesteding binnen een vereniging?	☐ Ja			
	☐ Neemt nergens deel aan, maar toont wel interesse	0	0	0
	☐ Is niet geïnteresseerd in deelname aan activiteiten	4	2	4
	☐ Onbekend			

		12-13 jarigen	Meisjes ≥ 14	Jongens ≥ 14
10. Heeft de jongere een positieve vrijetijdsbesteding buiten een vereniging?	☐ Ja			
	☐ Neemt nergens deel aan, maar toont wel interesse	5	1	3
	☐ Is niet geïnteresseerd in deelname aan activiteiten	9	4	5
	☐ Onbekend			
11. Vrienden waar de jongere zijn tijd mee doorbrengt:	☐ Alleen prosociale vriend(en)			
	☐ Geen vrienden			
	☐ Prosociale en antisociale vrienden	5	0	1
	☐ Alleen antisociale vriend(en)	17	7	11
	☐ Onbekend			
Personen met wie de jongere op dit moment woont: Onder niet-biologische ouder wordt verstaan een stief-, pleeg- of adoptieouder.	☐ Woont alleen ☐ Biologische moeder ☐ Biologische vader ☐ Niet-biologische moeder ☐ Niet-biologische vader ☐ broers en zussen (incl. half- en stiefbroers) ☐ Zwervend ☐ Overig, nl			
12. Aanwezigheid van ouderlijk toezicht:	☐ Ja			
	☐ Enigszins	7	0	3
	☐ Nee	9	6	9
	☐ Onbekend			
13. Gehoorzaamheid van de jongere (de mate waarin de jongere zich aan afspraken en regels houdt):	☐ Wel (jongere gehoorzaamt ouders en houdt zich aan de regels)			
	☐ Redelijk (jongere gehoorzaamt de ouders meestal en houdt zich meestal aan de regels)	2	0	2
	☐ Niet (jongere is voortdurend ongehoorzaam aan ouders)	14	7	13
	☐ Onbekend			
14. Bestrafing van ongewenst gedrag door ouders:	☐ Consequent en gepaste bestraffing			
	☐ Geen bestraffing	2	3	4
	☐ Consequente maar te lichte bestraffing	2	3	4
	☐ Consequente maar te zware bestraffing	10	4	5
	☐ Inconsequente bestraffing	10	4	5
15. Alcoholgebruik jongere:	☐ Onbekend			
	☐ Gebruikt geen alcohol			
	☐ Gebruikt alcohol, maar dit speelde geen rol bij overtreding/misdrijf	14	5	5
	☐ Alcoholgebruik speelde een rol bij de overtreding / het misdrijf	24	6	6
16. Drugsgebruik jongere:	☐ Onbekend			
	☐ Gebruikt geen drugs			
	☐ Gebruikt drugs, maar dit speelde geen rol bij overtreding/misdrijf	15	5	5
	☐ Drugsgebruik speelde een rol bij de overtreding / het misdrijf	19	8	8

		12-13 jarigen	Meisjes ≥ 14	Jongens ≥ 14
17. Accepteert verantwoordelijkheid voor antisociaal gedrag:	☐ Accepteert verantwoordelijkheid voor antisociaal gedrag			
	☐ Minimaliseert, ontkent, rechtvaardigt, verexcuseert zichzelf of beschuldigt anderen	2	1	2
	☐ Vindt antisociaal gedrag acceptabel	10	8	10
	☐ Is trots op antisociaal gedrag	28	12	22
	☐ Onbekend			
18. Impulsiviteit, handelen alvorens na te denken:	☐ Gebruikt zelfcontrole, denkt gewoonlijk na alvorens iets te doen			
	☐ Enige zelfcontrole: denkt meestal na alvorens iets te doen			
	☐ Impulsief: denkt meestal niet na alvorens iets te doen	5	3	4
	☐ Zeer impulsief: denkt gewoonlijk niet na alvorens iets te doen	13	10	13
	☐ Onbekend			

19. Ervaring met geweld (als slachtoffer): Ervaringen van de jongere als slachtoffer van geweld buiten het gezin.	☐ Nee ☐ Ja ☐ Onbekend
---	---

20. Stemming en angst: Jongere voelt zich vaker dan normaal rot, jongere is angstig en/of ouder is wel eens bang (geweest) dat de jongere zich iets aan zou doen.	☐ Goed ☐ Enigszins problematisch ☐ Ernstig problematisch ☐ Onbekend
---	--

21. Heeft de jongere/het gezin contact met jeugdzorg/hulpverlening	☐ Nee ☐ Ja, nu niet meer ☐ Ja, nu ☐ Onbekend
---	---

22. Heeft de jongere / de ouders een hulpvraag voor jeugdzorg/hulpverlening	☐ Nee ☐ Ja ☐ Onbekend
--	---

Totaalscore:	
---------------------	--

Weging van signalen

Na scoring van de items wordt gewogen in hoeverre er signalen zijn die:

- duiden op een mogelijk recidiverisico?
- duiden op mogelijk psychosociale problemen?
- aanleiding zijn voor een 'leerproject' bij de Halt-afdoening?

Weging van signalen recidiverisico

Opgetelde score van de signalen die duiden op recidiverisico:

(score 00 – 26 → geen/weinig, score 27 – 61 → enige, score 62 en hoger → veel signalen)
(Maximum voor jongeren < 14 jaar is 212, voor meisjes ≥ 14 jaar 118 en voor jongens ≥ 14 jaar 150.)

Weging van signalen van psychosociale problemen

De volgende tabel is een hulpmiddel om in te schatten in hoeverre er zorgen zijn over de psychosociale situatie van de jongere. Neem bij alle categorieën de gegeven antwoorden op de genoemde items als uitgangspunt voor het inschatten of er sprake is van signalen voor zorg. Tel de punten achter 'geen', 'enige' en 'veel' bij elkaar op.

	Weging op basis van gegevens van	Signalen voor zorg
A. Functioneren op school Item 5: Gedrag jongere op school Item 6: Spijbelen	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
B. Functioneren in de vrije tijd Item 9: Structurele vrijetijdsbesteding Item 10: Vrijetijdsbesteding buiten vereniging	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
C. Vrienden Item 11: Vrienden waar de jongere mee omgaat	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
D. Ouders en gezin Item 12: Aanwezigheid ouderlijk toezicht Item 13: Gehoorzaamheid jongere	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
E. Alcohol en drugs Item 15: Alcoholgebruik jongere Item 16: Drugsgebruik jongere	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
F. Impulsiviteit Item 18: Impulsiviteit	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)
G. Geweld, stemming en angst Item 19: Ervaring met geweld Item 20: Stemming en angst	☐ jongere ☐ ouders ☐ anders, nl:	☐ Geen (=0) ☐ Enige (=1) ☐ Veel (=2)

Opgetelde score van de signalen die duiden op psychosociale problemen:

(score 00 – 03 → geen/weinig, score 04 – 06 → enige, score 07 – 14 → veel signalen)

Uitkomst:

Signalen die duiden op recidiverisico geen/weinig enige veel

Signalen van psychosociale problemen: geen/weinig enige veel

Besluit

- geen verwijzing
- verwijzing naar instantie voor verdere hulp en ondersteuning, nl
- Halt met een leerproject, namelijk alcohol spijbelen

Toelichting:

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

2010

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag in huishoudelijke kring

Kwetsbaar beroep

Een onderzoek naar de prostitutiebranches in Amsterdam

Cameratoezicht in beweging

Ervaringen met nieuwe vormen van cameratoezicht bij de Nederlandse politie

Kijk voor meer informatie over deze uitgaven in deze reeks op: www.beke.nl.

Om al in een vroeg stadium aandacht te besteden aan de relatie tussen alcohol en geweld wordt in een aantal regio's in het land gewerkt met de Haltafdoening Alcohol. Dit is een vroeginterventie voor jongeren tussen de twaalf en achttien jaar die (overmatig) alcohol gebruiken in de openbare ruimte en zich onder invloed van alcohol schuldig maken aan strafbare feiten, zoals openbare dronkenschap en vandalisme. De jongeren worden door de politie naar bureau Halt doorverwezen alwaar gesprekken volgen en een afdoeningsvoorstel wordt gemaakt. Tijdens de gesprekken wordt aandacht besteed aan het alcoholgebruik van de jongere ten tijde van het strafbare feit. Uniek aan de Haltafdoening Alcohol is dat een jongere een leerproject aangeboden krijgt. Dit leerproject bestaat uit meerdere bijeenkomsten van in totaal zes uur en wordt begeleid door een medewerker van een instelling voor verslavingszorg. Ook de ouders van de jongeren worden betrokken bij de interventie; zij worden uitgenodigd om een informatiebijeenkomst bij te wonen.

Vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie bestaat interesse om de Haltafdoening Alcohol landelijk uit te rollen. De eis die hieraan wordt gesteld, is dat de Haltafdoening effectief blijkt, zowel wat verminderde recidive als verbeterd alcoholbewustzijn onder jongeren betreft. Voordat een effectevaluatie uitgevoerd kan worden, moet door een procesevaluatie worden bepaald of de Haltafdoening Alcohol in de regio's wordt uitgevoerd zoals beoogd. Dit rapport heeft betrekking op de procesevaluatie.

De procesevaluatie geeft zicht op de werkwijze in de zeven pilotregio's die met de Haltafdoening Alcohol werken. Daarnaast wordt uitgebreid ingegaan op de afwijking van de beoogde werkwijze en de verschillen tussen de regio's. In het rapport worden vervolgens praktische suggesties gegeven om de werkwijze te uniformeren. Tot slot wordt een drietal scenario's beschreven voor de uitvoering van de effectevaluatie van de Haltafdoening Alcohol.

ISBN 978-90-75116-65-6

9 789075 116656 >

www.beke.nl